

Борис Тадић
Нисам за продају ЕПС-а

Драган Влаисављевић
Продајемо скупље него што купујемо

Србија и економска криза
Страх од страха

ПРОЦЕНА КРЕТАЊА ЦЕНА ЕНЕРГЕНАТА У 2009.

УШТЕДА ОД МИЛИЈАРДУ ЕВРА

Гасна криза и електродистрибуције:
ПОЛОЖЕН НАЈТЕЖИ ИСПИТ

ЛИДЕР У ЗАШТИТИ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

У ФОКУСУ

ИСТРАЖИВАЊЕ КОМПАНИЈЕ
„MEDIUM GALLUP“
ЕПС најпривлачнији за
запошљавање

страница 2

ДОГАЂАЈИ

СЕДНИЦА УПРАВНОГ ОДБОРА ЈП ЕПС
Усвојен програм мера
штедње за 2009. годину

страница 8

ВЛАДИМИР ЂОРЂЕВИЋ, ГЕНЕРАЛНИ
ДИРЕКТОР ЕПС-а У ПОСЕТИ ПД
„ЕЛЕКТРОВОЈВОДИНА“ И ПД „ЕДБ“
Издржан највећи удар
на мрежу

страница 9

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

ПО НОВО ПРТИСЦИ НА СРБЕ ДА
ПОТПИШУ УГОВОРЕ СА КЕК-ом
Струја стигла „на
кашичицу“

страница 13

КО НА ЈУГУ СРБИЈЕ НЕ ПЛАЋА СТРУЈУ
Ближе Морави, већи дуг

страница 18

РАЗГОВОР С ПОВОДОМ: НЕБОЈША КАТИЋ
Губици као споменик
немару

страница 19

ЕНЕРГЕТСКА РАСКРШЋА
Енергетски злочин

страница 20

ПРИВРЕДНА ДРУШТВА

РУДАРСКИ БАСЕН „КОЛУБАРА“
Нови копови за веће
обавезе

страница 30

ТЕНТ НА ПОЧЕТКУ 2009. ГОДИНЕ
Изједначен дневни
производни рекорд

страница 32

„ЛИМСКЕ ХЕ“ И У ПРОТЕКЛОЈ ГОДИНИ
ОСТВАРИЛЕ ПЛАН ПРОИЗВОДЊЕ
Пребачај упркос лошој
хидрологији

страница 33

СВЕТ

ЕНЕРГИЧНА ПЛАНЕТА
Купуј домаће!

страница 42

УПРКОС КРИЗИ ИЗАЗВАНОЈ С
ИСПОРУКАМА ИЗ РУСИЈЕ
ЧЕЗ не одустаје од
електрана на гас

страница 47

КУЛТУРА

37. ФЕСТ

страница 54

ЗДРАВЉЕ

ВРЕМЕ ГРИПА
Ни мањег вируса,
ни веће главобоље

страница 56

ЉУДИ

АЛЕКСАНДАР РАШИН, ФОТОРЕПОРТЕР
И ПЛАНИНАР
Наш човек на крову света

страница 58

УПОЗНАЈМО СРБИЈУ

СТУДЕНТСКИ ДОМ „КРАЉА
АЛЕКСАНДРА ПРВОГ“
Суботичка веза

страница 60

ГРАД У НАПУНУ СНАГЕ
У Апатину нема апатичних

страница 62

НАШ ИНТЕРВЈУ: Проф. др Давор Савин о трансформацији ЕПС-а

**Приватизација
– погрешна и
преурањена**

страница 4

ПРОЈЕКАТ ГРЕЈАЊА НОВОГ БЕОГРАДА ИЗ ТЕНТ-а ИЗВАЂЕН ИЗ ФИЈОКЕ

**Гасна криза
оживела стари
ТОПЛОВОД**

страница 14

НА ЛИЦУ МЕСТА: ЕД СЈЕНИЦА: У ДРУШТВУ С ОБЛАЦИМА

**Горштачка
судбина**

страница 28

ОПАСНО НАТЕЗАЊЕ ОКО ГАСА

**Набуко са
две замке**

страница 44

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:

„Алто“ – Београд

НАСЛОВНА СТРАНА:

Светлана Петровић

ШТАМПА:

Штампариа „Политика“ а.д.

Београд

ТИРАЖ:

10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД
НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ
ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ;
ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“,
ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ
ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:

ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА
СРБИЈЕ

ЕПС најпривлачнији за запошљавање

Када је реч о угледу или квалитету производа, грађани Србије цене приватне фирме, али су им, када је њихов посао у питању, очигледно, државне компаније некако (нај)милије. Ово је закључак који произлази из најновијег истраживања које је, средином новембра прошле године, на репрезентативном узорку од хиљаду испитаника спровела агенција „TNS Medium Gallup“, у сарадњи са дневним листом „Блиц“.

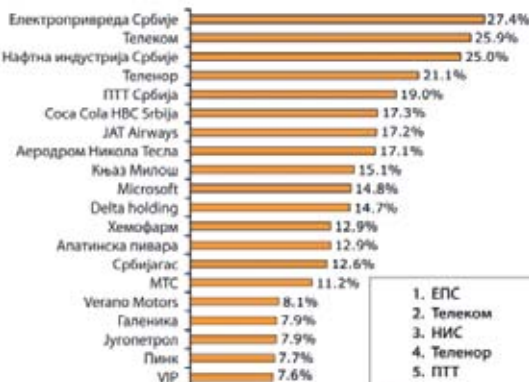
Питања је, иначе, било укупно шест: општи углед, квалитет производа или услуга, друштвена одговорност, брига о запосленима, привлачност запослења и оглашавање.

ДРУШТВЕНА ОДГОВОРНОСТ

1. Телеком
2. Теленор
3. ЕПС
4. НИС
5. Књаз Милош

КОМПАНИЈЕ КОЈЕ СУ НАЈПРИВЛАЧНИЈЕ ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ

1. ЕПС
2. Телеком
3. НИС
4. Теленор
5. ПТТ

На питање „које компаније сматрате да су ПРИВЛАЧНЕ ЗА ЗАПОСЛЕЊЕ“ анкетирани су, наиме, одговорили овако: Електропривреда Србије 27,4 одсто, „Телеком“ 25,9 одсто и тако редом (видети графикон).

Електропривреда Србије је у овом истраживању, међутим, сасвим солидно прошла и према неким другим параметрима. Одговарајући на питање „за које бисте компаније рекли да имају ОДГОВОРАН ОДНОС ПРЕМА ДРУШТВУ“, грађани Србије су, наиме, ЕПС сврстали на треће место (иза „Телекома“ и „Теленора“), а на исто то (треће) место и по критеријуму компанија које ВОДЕ РАЧУНА О СВОЈИМ ЗАПОСЛЕНИМА.

Одговарајући на питање које су компаније по њима УГЛЕДНЕ, испитаници су, пак, на прво место ставили „Делта холдинг“, на друго „Књаз Милош“, а на треће „Соса Сола НВС Србија“. Следе „Телеком“, НИС и ЕПС (на шестом месту), па „Хемофарм“, „Апатинска пивара“, „Бамби“ и „Теленор“, као првих десет.

Ман'те се ћорава посла

Ни данас никоме није јасно зашто нам улудо протекоше већ више од две године, откако су стручњаци ЕПС-а припремили комплетну документацију потребну да влада Србије да сагласност за расписивање тендера за избор стратешких партнера за градњу ТЕ Колубара Б и ТЕНТ Б-3, а исто тако и за ТЕ-ТО Нови Сад. За то време променише се четири владе и три министра за енергетику и заиста је било крајње чудних и необјашњивих одлагања. Таман када је требало да се појави на седници владе, информација се једноставно склањала. Нема је нигде! Електропривредним посленицима је једино остало да се тада с чуђењем згледају и питају ко то и зашто ради, када је реч о изузетно корисној инвестицији не само за ЕПС већ и за велики део српске привреде и надасве за целу Србију. Није било тешко ни претпоставити ко то ради, али зашто - е, то је мало коме могло да буде јасно, мада се да наслутити. Готово да се запало у летаргију, а онда с новим министром налете и неочекивано брза иницијатива да се, такорећи одмах, уђе у овај посао. И коначно 11. децембра влада Србије даде сагласност да ЕПС спроведе тендерску процедуру, у оквиру које ће бити изабрани стратешки партнери за изградњу нових постројења.

И тако, на основу Закључка Владе, ЕПС је 20. јануара 2009. године у "Фајненшел тајмсу" и "Политици" објавио Међународни јавни позив, којим се потенцијални партнери упућују да поднесу писма о заинтересованости за учешће у квалификационој процедури ради заједничког улагања у изградњу термоенергетских објеката ТЕ „Колубара Б“ у ТЕНТ Б-3. Сада је у току прва фаза, која би требало да се оконча 20. марта ове године. Интересовање је велико, телефони ваздан звоне: потенцијални партнери се распитују за разне детаље, тендерска процедура иде својим током...

Ине би ту било ничег необичног да последњих дана није примећено упадљиво необично понашање неких људи из Владе, који, потпуно неовлашћено, ступају у контакте са појединим страним компанијама за које се зна да ће учествовати на наведеном тендеру. Због чега неко ко иначе нема никаква портфелна задужења у вези са овим послом навелико о томе разговара с овим потенцијалним партнерима, није лако одгонетнути. Све то бива зачињено и разним написима, односно прилозима у медијима који имају призвук фаворизовања и наметања неких фирми, што свакако може да наруши легалност тендерске процедуре!

Узело је то толико маха да је Управни одбор ЕПС-а на седници 29. јануара морао да донесе Закључак у коме упозорава да су, од дана објављивања тендера, у медијима учестали написи у којима се промовише заинтересованост одређених компанија за те пројекте или изјаве појединца

Пише: Драган Обрадовић

који најављују могућу сарадњу са тим компанијама. Истовремено се наводи да иза тих написа и активности не стоји ЕПС, јер оне, по својој садржини, нису примерене условима и начелима на којима се заснива квалификациони поступак, у складу са захтевима и интересима Јавног предузећа.

"Имајући у виду значај ових инвестиционих пројеката, УО ЕПС-а сматра да јавност треба да буде информисана потпуно и тачно по питањима, која су за јавност, у појединим фазама поступка за избор стратешких партнера, при чему се мора обезбедити поштовање основних начела транспарентности поступка, једнаког положаја свих

кандидата, обезбеђивање конкуренције међу кандидатима који учествују у поступку, као и поверљивост свих података који су од значаја за законито поступање у избору стратешких партнера."

И ту је сада ваљда све јасно.

Постоји, додуше, и извесна бојазан у ЕПС-у, јер, као што рекосмо, оно пређашње обраћање Влади прошло је заиста неславно: премного се чекало. А ваља јој се још обраћати, јер ово је тек други од потребних петнаест степеника. На пример, већ крајем марта влада треба да донесе претходне сагласности о улагању капитала и о преносу капитала са ТЕНТ-а на ЕПС. Могло би и то да се, не дај боже, одужи, мада је дато обећање да неће!

Ашто се тендера тиче, зна се ко је зашта задужен. Ман'те се ћорава посла! Ово је велики пројекат и више је него јасно да ће се у медијима све помно пратити и на сва звона ударати шта се око тога збива, а нарочито ако неко не ради како ваља!

Илустрација: Н. Оташ

Приватизација - погрешна и преурањена

Већински власник ЕПС-а, наравно, треба да остане држава Србија. Зашто да се буџет одрекне стабилног прихода који му може унедоглед притицати?

Цена електричне енергије сада представља више социјалну него тржишну категорију. Тачно је да јефтина струја доприноси нижој стопи инфлације, али истовремено не обезбеђује простор за улагање у нова постројења за производњу електричне енергије. Због тога ће се за неколико година Србија суочити са недостатком струје много непријатнијим од оних са којим се у циклусима сусреће. Продајна цена енергије Електропривреде Србије мора да буде бар на репродуктивном нивоу. Да покрива производне трошкове и садржи најмање реалну амортизацију” - рекао је за „kWh” професор др Давор Савин одговарајући на питање – како види у овом часу економски, односно развојни тренутак ЕПС-а.

Како то извести када власник, односно држава, упорно не решава статусно питање своје највредније фирме?

– ЕПС је без сумње наше највредније јавно предузеће. Међутим, оно има велики проблем - има нејасан институционални статус. Његова имовина је у државним рукама, а менаџмент не послује у складу са тржишним принципима, нити се ради о корпорацији којој је примарни циљ увећање профита. Из овога следе закључци о основним корацима које би ваљало предузети да се вишегодишња стагнација на овом подручју прекине. Први корак је да се ЕПС преведе у корпорацију која ће пословати по тржишним начелима. То подразумева и приватизацију, али у постојећим околностима то би било погрешно и свакако преурањено.

Како? Потези који се повлаче или најављују не нуде јасан концепт.

– ЕПС би претходно требало докапитализовати и његову садашњу

Давор Савин

вредност додатним улагањем подићи на виши ниво. При том се ради о изразито асиметричном ефекту – неколико десетина милиона евра подиже тржишну вредност предузећа за неколико стотина милиона. Разуме се, мислим на реалну цену добијену на

тендерској бази, а не на комбинаторику сличну НИС-у и гасном аранжману.

Има ли неког међупотеза?

– Има. ЕПС ваља „докапитализовати” и у погледу ефикасности пословања, редуцирања трошкова, смањења броја запослених, побољшања органи-

зације и осавремењавања менаџмента. Одговарајућим променама његова вредност би се, уз основну економску докапитализацију, повећала и у тендерској продаји би се несумњиво могла добити виша цена од оне која би се намакнула сада, за корпорацију чији се производ не продаје по тржишној, већ по социјалној цени.

Каква је у томе улога менаџмента?

– Дobar менаџмент је од кључног значаја, али ништа мање важности није ни добар надзорни орган. То је, иначе, велика бољка нашег система. Одговорност и надлежност органа који надзире пословање, финансијске резултате и поштовање законске регулативе. Не треба ништа ново измишљати. Можемо преузети готова и проверена решења која се примењују у ЕУ. Али, све док задржимо непотизам, пријатељско и фамилијарно „гледање кроз прсте“ није изводљиво, нити је оправдано, очекивати побољшање стања. Поштени и стручни надзорни орган је од значаја за оптимизацију пословних резултата јавних предузећа у Србији. Поред њих, кључна улога припада ревизорском органу, односно рачунском судству. Узгред, у недавно објављеном извештају о светској конкурентности Србија је рангирана у доњем делу лествице између 134 земље управо због изразито лошег стања на подручју транспарентности тржишта, ефикасности надзора и извршавању правних прописа, корупције и сличног.

Ком се „царству“, ипак, ваља приволети – држави или неком новом власнику?

– Неизбежну докапитализацију треба да изведе држава. Рецимо уз помоћ инвестиционих кредита чија ће дисконтована вредност кореспондирати висини повећаног профита који се том операцијом ставља у изглед. Већински власник, наравно, треба да остане држава Србија. Зашто да се буџет одрекне стабилног прихода који му може у недоглед притицати? Уколико би као власници били и странци, они не би следили интересе који се обликују на нашој политичкој сцени. Тиме би производном и дистрибутивном систему био додат елемент оперативне стабилности где би доминантан интерес био стицање профита и дугорочно успешно пословање.

Опет се враћамо истом питању – цени струје. Како је „објективизирати“?

– Већ сам поменуо да цена струје не сме остати социјална категорија.

Ако је објективна цена киловат-часа Х динара, а он се продаје по Х – У динара, та разлика, чак ако и не би стварала губитак, у суштини представља потенцијално смањени износ који би могао бити упућен у изградњу новог капацитета за производњу електроенергије чија ће нам понуда за пет до десет година недостајати.

Социјални аспект цене струје

Киловат-час би морао да поскупи за отприлике 60 процената у просеку за све потрошаче да би цена досегла репродуктивни ниво који би обезбеђивао обнављање постројења за производњу електричне енергије. Ту цену треба постепено досећи не обазирјући се на социјалне последице. Социјални аспект цена струје и свих осталих производа и услуга није ствар предузећа који те производе нуде него социјалне и буџетске политике земље.

А онда ће се наћи неки и рећи – струја је прескупа. Не могу људи да је плате. Како то помирити?

– Уколико је цена струје објективна, то јест репродуктивна, онда је безразложна расправа о томе да ли је „прескупа“. Шта значи оцена да је неки дијамант „прескуп“? Ја га напросто нећу купити. Немам паре. Ако су нам струја, становање, комуналије „прескупи“, редуцираћете или у целости напустити ту потрошњу и прилагодити се ономе што наш доходак допушта. Не штити се социјални мир јефтним енергијом. Поред тога, колико је уопште наша потрошња електричне енергије оптимална? Колико се још може уштедети, смањити расипање, зауставити луксуз новогодишњих јелки у августу?

Да ли то значи позив на рационалнију потрошњу?

– Искуства у свету указују на велику еластичност потрошње домаћинства у односу на цену електричне енергије. То значи да би и код нас више цене натерале потрошаче на већу штедњу, брижну употребу. Укратко рационалније трошење. У земљама западне Европе постоји више различитих понуђача који међусобно конкуришу. Већ и релативно мале разлике у цени електричне енергије коју нуде утичу на избор понуђача и на тај начин доводе до доминантније позиције на тржишту.

Некоме је, сложићете се, јевтина струја више донела користи него социјално најугроженијим слојевима друштва? Ко ме?

– Ниска, то јест нерепродуктивна цена струје добро је дошла, због мањих животних трошкова, већини грађана, али им је на другој страни омогућавала додатну потрошњу осталих производа и услуга. Укратко, доприносила је већем стандарду становништва данас, на рачун нижег стандарда сутра, када буде потребно обезбедити обнову старих или изградњу нових постројења. Ниска цена струје представља, у ствари, субвенцију, поклон, коју држава даје свим потрошачима струје.

Не чини ли Вам се да нису само грађани на добитку?

– Наравно, да не. Осим њима јевтина струја је омогућила ниже трошкове производње индустријских предузећа, великих потрошача струје, дарујући им на тај начин део профита. Не треба смести с ума да је садашња цена киловат-часа у Србији испод пет евроценти. То је у просеку за око 55 одсто ниже него у земљама ЕУ. Тиме је стварна слика успешности пословања неких фирми искривљена: при реалнијој цени електричне енергије њихови резултати не би били као сада при прениској цени тако значајног инпутског елемента као што је струја.

ЕПС је ту где је, а нама су потреби нови мегавати. Како то извести?

– Нама је, ако се не варам, потребно нових 700 мегавата да би одговорили на растућу потрошњу електричне енергије. Додатну потрошњу захтеваће индустрија када њена стопа раста буде дугорочно достигла осам до девет одсто годишње, што је услов да се земља одлепи од садашњег заостајања. Србији ова стопа треба отприлике двадесет година, да би досегла економски ниво који је имала 1990, која је била последња „нормална“ економска година.

Како то обезбедити? Алтернативним, еколошким, изворима енергије?

– Немогуће. Ни на кратак, нити на средњи рок.

Изградњом нуклеарне електране?

– Могућно, али она је најскупље решење.

Гасним термоелектранама?

– Ту могућност не бих искључио у контексту гасног аранжмана са Русијом. Међутим, било које решење да изаберемо оно подразумева само једну одлуку - цена струје мора претходно да постане тржишна, „објективна“, а не изведена категорија.

Лазар Станковић

РЕКЛИ СУ...

Гас неће поскупети

Мирко Цветковић

Премијер Србије Мирко Цветковић изјавио је ФоНету да је на састанку државног врха закључено да гас не поскупи, упоркос томе што „Србијагас“, због пада курса динара, дневно губи шест милиона динара, већ да се нађу други начини како би се ти губици покрили.

Цветковић је истакао да је - и то као споредно - разматрано и питање цена електричне енергије и да је договорено да се о поскупљењу накнадно расправља, у марту или априлу.

Ближе ревитализацији ХЕ „Ђердап 1“

Александар Конузин

Српска и руска страна близу су договора у вези са почетком ревитализације ХЕ „Ђердап 1“. Александар Конузин, амбасадор Русије у Србији, рекао је за „Новости“ да се „решење овог проблема, нажалост, заиста неоправдано одужило“, као и да су „разлози били и објективне природе“.

- Због високог раста цена, уговор није могао да буде испуњен под условима из 2003. године – каже Конузин. – Не бих желео да се удубљујем у техничке детаље. Довољно је истаћи да су, после неколико рунди преговора, основни параметри испуњења уговора за реконструкцију и модернизацију ХЕ „Ђердап 1“ договорени и забележени у закључном протоколу последњег заседања међувладиног комитета у Москви.

Како истиче Конузин, после додатног времена, појавили су се, најзад, изгледи да се постигне компромис о цени радова, што је био и главни камен спотицања. Стране су, тренутно, у финалном стадијуму усаглашавања, а који је углавном техничке природе.

Легле руске паре

- Руси ових дана уплатише, много раније него што је предвиђено уговором о купопродаји Нафтне индустрије Србије, до 130 дана, договорених 400 милиона евра. Тај новац је, судећи и по изјавама појединих министара, али и самог гувернера Народне банке Србије, Радована Јелашића, дочекан с великим олакшањем. Не само зато што је уговарање продаје самог НИС-а, али и целог гасног аранжмана са Русима, било са много контроверзи и отворених питања, већ из простог разлога што је курс евра опасно стигао до психолошке границе од сто динара. С тих 400 милиона евра, али, изгледа, и нешто мањом тражњом, вредност евра са 96 или 97 паде на 91 динар. Да ли ће на тој „коти“ остати или не, за сада није од великог значаја, али, како обећа и сам премијер Мирко Цветковић, евро, односно динар улазе у неку стабилнију фазу, шта год то значило.

Тих 400 милиона евра из Русије у Србију дозначено је преко Рајфајзен банке. Наравно, као и у много једноставнијим приликама, било је замерки дежурних бранилаца интереса српских фирми и банака – а што преко туђе банке, али суштина приче је у нечем

Фото: ФоНЕТ

другом – Руси имају рачун код те банке и у Москви и код нас у Београду. Та трансакција, према речима министарке финансија Диане Драгутиновић, није папрено коштала – свега 20.000 евра.

И још један важан детаљ – половина тог новца, 200 милиона евра, наравно у динарима, одмах је прослеђена Аутономној покрајини Војводини у складу са договором који је постигнут још у време преговора са Русима. Војводини, такође, припада још 40 одсто или додатних 160 милиона евра од те суме, али тај износ ће Влада Србије исплаћати са Покрајином кроз пореске и друге олакшице.

Ових дана биће изабран нови Управни одбора од 11 чланова – шест с руске и пет с наше стране.

Поскупљење струје на дугом штапу

- На недавној конференцији за медије гувернер НБС, Радован Јелашић, упозорио је да ће због превеликих поскупљења робе и услуга под контролом државе (гас, лекови, гориво, цигарете, алкохол, саобраћај, станарине, грејање...) влада „потрошити“ само у прва три месеца 7,2 одсто од овогодишње своје „квоте“ (од 13 плус минус два процента поена). Ово упозорење, међутим, има своје финале тек у другој процени. Ако се, како

рече гувернер Јелашић, догоди да почетком априла електрична енергија поскупи за очекиваних 20 до 22 процента, држава ће за непуну трећину године „испуцати“ целокупан бонус за корекције цена из њене надлежности. Шта то може да значи?

Пошто је влада донела одлуке о поскупљењима свих побројаних производа и услуга, па на то још придодала и акцизе, корекција цена за струју тек следи, али у сасвим суженом маневарском простору, коме још ваља прикључити и сталан социјални притисак. Стога се лако може догодити да се о проценту или тренутку поскупљења електричне енергије повуку сасвим другачији потези. Када се томе дода и све уочљивији раст курса евра, у односу на октобар, свих 20 до 25 одсто, јасно је ко губи реалну вредност свог производа, док трошкови и планирани послови коштају све више.

Фото: ФоНЕТ

Фото: ФоНЕТ

Председник Тадић није за продају ЕПС-а

Фото: FoNET

– У јеку финансијске кризе и свеопште светске рецесије, које опасно прете и нашој ровитој економији, наши економски протагонисти као један од могућих канала за девизни доток, без чијих пет до шест милијарди евра нисмо у стању да подмирујемо доспеле обавезе, пронађоше даљу продају, односно приватизацију јавних предузећа. На првом месту се нашао Телеком Србија.

Борис Тадић

Управо тим поводом огласио се председник Србије, Борис Тадић, рекавши без и мало зазора да он није за приватизацију таквих инфраструктурних предузећа, као што су Телеком Србија и Електропривреда Србије, јер би њиховом продајом странцима, остали без могућности да водимо сопствену

економску, али и социјалну политику. Осим тога, како је председник Тадић напоменуо, у ово време кризе и рецесије, када је тешко доћи до новца, не може се постићи реална цена за таква велика и скупа јавна предузећа која можемо продати само једном, а кајати се увек.

Иако, по Уставу Србије, њен председник нема готово никаква економска овлашћења, његове изјаве, ипак, не могу а да не „годе“ ушима многих који су за опрез у својинској и свакој другој трансформацији најскупљег и најјачег јавног предузећа какав је наш ЕПС, који није фабрика обуће која се, колико сутра, може поново направити на неком другом месту.

РЕКЛИ СУ...

Струја мора скупље

Петар Шкундрић

Петар Шкундрић, министар рударства и енергетике, изјавио је Танјугу да нису планирани „оштри захвати“ у ценовној политици електричне енергије у следећем периоду у Србији. После извесног времена неминовно је да дође и до поскупљења струје да би био сервисан електроенергетски сектор, како би могао да функционише идуће сезоне.

Према речима Шкундрића, цена струје у Србији је најнижа у односу на све земље у окружењу и ЕУ, објаснивши то тиме „да се није ишло на подизање цена струје јер је платежна моћ грађана ниска“. А и због помоћи предузећима да послују под бољим околностима, макар у првој фази светске економске кризе.

„Србијагас“ гради гасне електране?

Душан Бајатовић

ЈП „Србијагас“ могло би да гради две гасне електране – у Новом Саду и Нишу, оценио је Душан Бајатовић, генерални директор, указавши да је уобичајено да се такве фирме дорегиструју за производњу или трговину неким другим енергентом. Како је у интервјуу Танјугу Бајатовић истакао логично је да се „Србијагас“ дорегиструје за производњу струје, као и за трговину нафтним дериватима, а како би и држава имала једну такву фирму преко које би могла да интервенише на тржишту, „Србијагас“ би тако могао да оствари и додатне приходе.

Поштоваће се обавезе око изградње Јужног тока

Александар Медведев

– Државни секретар у Министарству рударства и енергетике Србије Душан Мракић изјавио је да ће то министарство поштовати све преузете обавезе и рокове око изградње гасовода Јужни ток. „Предузимају се све неопходне активности на убрзању израде студије изводљивости која је неопходан услов за почетак изградње гасовода“, казао је Мракић. Он је нагласио да Србија подржава све изјаве које стижу из Москве везано за скраћење рокова, али да очекује да ће и сви партнери у пројекту изградње гасовода Јужни ток да убрзају радове на припреми њихове документације. „Влада Србије и надлежно министарство

рударства и енергетике заједно са предузећем „Србијагас“ у потпуности су посвећени што бржој реализацији пројекта гасовода Јужни ток“, додао је Мракић.

Председник Бугарске Георги Прванов изјавио је пре неки дан у Москви након састанка са председником Русије Дмитријем Медведевим да рокови почетка изградње гасовода Јужни ток у Бугарској зависе од укључивања Србије у тај посао. Прванов је казао да ће Бугарска бити спремна да почне изградњу новог гасовода чим буде уверена да се и са стране Србије гради исти такав гасовод, јер је потребна синхронизација у раду. Студија изводљивости за гасовод Јужни ток, према ранијим најавама требала би бити завршена до јула 2010. године.

Заменик председника Управе „Гаспрома“ Александар Медведев изјавио је раније да би капацитет планираног гасовода Јужни ток могао да се повећа за 16 милијарди кубних метара, јер је економичније имати гасовод капацитета 47, него 31 милијарду кубика.

Л. С.

Фото: FoNET

Усвојен програм мера штедње за 2009. годину

Неће бити повећања броја запослених, смањиће се трошкови репрезентације и службених путовања, а до краја јуна неће се одобравати ни средства за донације и спонзорства

Крај прошле и почетак ове године обележили су одлични производни резултати Електропривреде Србије, оцењено је 29. јануара на седници Управног одбора ЈП ЕПС којом је председавао Петар Кнежевић. Како је нагласио Зоран Манасијевић, помоћник генералног директора ЕПС-а, три седмице велике хладноће са температурама испод нуле и то у време „гасне кризе“, због које је цела Европа остала без руског гаса, Србија је и успела да преживи без тешких последица захваљујући пре свега рекордној производњи електричне енергије у нашим термоелектранама, али и добром раду дистрибутивне мреже која је такође у тим данима морала да поднесе велики терет.

Како је крајем јануара, упоредо с нормализацијом у снабдевању гасом, дошло и до осетног отопљавања, електроенергетска ситуација се тренутно може описати као веома повољна,

оцењено је на седници Управног одбора на којој је речено да су сада и акумулације у хидроцентралама на високом нивоу. Све ово је омогућило је да се, упркос рекордној потрошњи, у јануару не увози струја, а како по свој прилици увоза неће бити ни у фебруару, може се очекивати да ће, захваљујући тој околности, електропривреда моћи бар донекле да побољша своју ликвидност.

Чланови Управног одбора су, ипак, упозорили да је „електропривреда извукла све што се могло извући“, да неких резерви за још већу производњу реално нема, те да би, да је, рецимо, индустрија ових дана производила већим темпом, електричне енергије за све – тешко било. Истовремено је упозорено и да ће, с обзиром на то да је почетком ове године изостало планирано поскупљење струје, али и да је динар осетно ослабио у односу на евро, овогодишњи план пословања ЈП ЕПС мора-

ти да претрпи извесне измене. Новца за све, напосто, неће бити довољно па ће, по свему судећи, ремонти планирани за ову годину морати можда и да се преполове.

С обзиром на очекивања да ће због глобалне економске кризе и у Србији услови пословања бити осетно отежани, Управни одбор је усвојио и Оквирни програм мера штедње у ЈП ЕПС и привредним друштвима за 2009. У том програму је, између осталог, записано да ове године неће бити повећања броја запослених и да ће се број лица која се ангажују по основу уговора о делу и на одређено време смањити. Записано је и да се ове године неће набављати нова возила преко 1.500 cm³ и да ће се смањити трошкови репрезентације и службених путовања. До краја јуна ове године, између осталог, биће обустављено и одобравање средстава за донације и спонзорства.

Утврђени квалификациони критеријуми за две нове електране

Иако је у свету велика финансијска криза и рецесија, само дан након што је у „Фајненшел тајмсу“ објављен тендер за изградњу две нове електране у Србији, све највеће компаније које су и раније биле заинтересоване за тај посао јавиле су се ЕПС-у!

Ово је информације која се чула на седници Управног одбора ЈП ЕПС, одржаној 21. јануара, којом је председавао Петар Кнежевић.

Ванредна седница Управног одбора је готово у целини и била посвећена расписивању тог значајног тендера који је, како је подсетио др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЈП ЕПС, запрвао инициран још 2005. године. Тада је, најпре, била донета одлука да се гради „Колубара Б“ која је нешто касније допуњена одлуком да се гради и термоелектрана „Никола Тесла Б 3“.

- Након објављивања тендера (20. јануара) очекује се да стигну понуде заинтересованих компанија, док би поступак избора стратешког партнера требало да буде окончан најкасније у децембру ове године – оценио је Дра-

гомир Марковић, директор Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције. Тако би 2010. године могло да се настави са изградњом ТЕ „Колубара Б“ и започне са изградњом ТЕ „Никола Тесла Б 3“.

Према плану који је представљен, први блок од 350 MW у „Колубари Б“ могао би да стартује 2014. године. Други блок од такође 350 MW прорадио би годину дана касније, а ТЕ „Никола Тесла Б 3“, снаге 700 MW 2016. године.

Драгомир Марковић је напоменуо да те две електране нису и једини стратешки пројекти ЕПС-а за будућност, наглашавајући да би се ускоро могла очекивати и одлука о ТЕ-ТО Нови Сад снаге 450 MW чија би изградња у том случају могла да почне већ 2010. године, али која би била и прва завршена, већ 2012. Такође, ускоро се очекује и одлука о

изградњи хидроелектрана на горњем току Дрине која би могла да почне 2010. и да се оконча 2015. године.

Током процедуре за избор стратешких партнера за изградњу „Колубаре Б“ и ТЕНТ-а Б 3 биће, међутим, доста посла за ЈП ЕПС и његов Управни одбор, будући да у том процесу мора да се донесе већи број значајних одлука. Једна од тих одлука донета је већ на овој седници и она се односи на утврђивање квалификационих критеријума за стране компаније које заједно са нашом компанијом желе да граде нове електране у Србији. Из ње, између осталог, произлази да та компанија, по својим размерама, мора да буде у најмању руку равна ЕПС-у, ако не и већа од њега.

Р.Г.

Прошлу годину обележили су одлични производни резултати: са седнице Управног одбора ЈП ЕПС

Изддржан највећи удар на мрежу

У данима када смо били суочени са престанком снабдевања гаса ЕПС је показао да је јединствен техничко-технолошки систем који је најзначајнији енергетски ослонац Србије

Др Владимир Ћорђевић, генерални директор ЕПС-а, по престанку гасне кризе посетио је привредна друштва „Електровојводину“ и „Електродистрибуцију Београд“ и одао им је признање и честитао за функционисање дистрибутивне мреже у том периоду. Ћорђевић је истакао да је тешка електроенергетска ситуација изазвана несташицом гаса, када су обарани многи рекорди, како у оптерећењу система, тако и у производњи и потрошњи, за нама и да сада са задовољством можемо да констатујемо да је ЕПС положио још један испит и доказао значај за енергетску стабилност земље.

- „Електровојводина“ је одлично поднела ова велика оптерећења дистрибутивне мреже. Још једном је потврђено да само захваљујући инвестицијама у своје, домаће капацитете можемо да одолимо свим потрошњама и оптерећењима и да се морамо ослонити на сопствене снаге. ЕПС је и у тим данима показао да је јединствен техничко-технолошки систем који је најзначајнији енергетски ослонац Србије - рекао је Ћорђевић у разговору са Жељком Бајићем, директором ПД „Електровојводина“, одржаном 26. јануара.

Према речима Бајића, тих дана потрошња на нивоу „Електровојводине“ премашила је и 34 милиона киловат-часова, уз рекордно оптерећење система. „Електровојводина“ је била суочена и са великим изазовима, јер је највећи број домаћинстава која се греју на гас, одмах по престанку испорука тог енергента, укључио хиљаде грејних тела на струју.

У разговору челних људи ЈП ЕПС и ПД „Електровојводина“ размотрено је пословање ове дистрибутивне компаније у 2008. години, као и планови за ову годину. Бајић је истакао да смањење губитака и повећање наплате остају приоритети „Електровојводине“. Посебно је разматрано даље инвестирање и модернизација мреже у условима економске кризе и рецесије.

Истичући да су допринос у кризним данима дала сва привредна друштва ЕПС-а, генерални директор ЕПС-а напоменуо је да редослед његових посета не одражава нечији мањи или већи значај раду ЕПС-а у то време.

„Електродистрибуција Београд“ у тим данима функционисала је онако како треба да ради дистрибуција главног града и дала је велики допринос укуп-

ној оцени рада ЕПС-а - рекао је Ћорђевић у разговору са Стеваном Милићевићем, директором ПД „ЕДБ“, одржаном 28. јануара.

Милићевић је истакао да је и пре гасно - енергетске кризе, 31. децембра 2008. године, на конзуму ове дистрибуције забележено вршно оптерећење електричне енергије од 1.608 MW и проток од 34.341 MWh, што је преброђено без последица по крајње купце. Због гасне кризе и додатног оптерећења система, потрошња електричне енергије је стално расла и нови рекорд постигнут 13. јануара износио је 36 милиона киловат - сати.

Проблеми у снабдевању нису се осетили захваљујући пре свега темељним ремонтима и значајним пословима који се већ дуже време раде у „ЕДБ“, а посебно захваљујући интервентној

Инвестиције омогућиле да се и највеће оптерећење мреже одлично поднесе: Жељко Бајић и Владимир Ћорђевић

изградњи и пуштању у рад двадесетак нисконапонских трафо-станица на најугроженијим подручјима тог конзума, закључено је у разговору. Ћорђевић је још изразио посебно задовољство и што су у овој дистрибуцији и у данима кризе несметано текле редовне активности, као што је акција искључења нередовних платиша, а што је утицало на значајно повећање процента наплате.

Р. Е.

Генерални директор ЕПС-а у посети ПД ТЕНТ

Носилац успешног рада ЕЕС

Владимир Ћорђевић, генерални директор ЈП ЕПС, приликом посете ПД ТЕНТ 21. јануара, оценио је да су ови производни капацитети, током протеклих 20 ледених дана, били основ успешног рада целог електроенергетског система Србије.

- Дошао сам да честитам људима у ТЕНТ на бројним рекордима које су оборили крајем прошле и почетком ове године, као и да им одам признање на тако успешно обављеном задатку - рекао је Ћорђевић и додао да су електране у саставу ТЕНТ-а радиле веома поуздано. Захваљујући таквом раду ПД ТЕНТ и ЕПС је, у условима ниске температуре и несташице гаса у целом региону, „јуначки издржао протекли период“, нагласио је генерални директор ЕПС-а.

Подсећајући на рекорде ТЕНТ-а, Ћорђевић је навео да је максимална дневна производња од 71 милион киловат - сати први пут достигнута,

да је блок А 4 премашио рекорд стар 30 година и да је систему за годину дана испоручио више од 2,1 милијарде киловат-сати, да је Железнички транспорт ПД ТЕНТ превезао више од 27 милиона тона угља, а што је више терета него што га транспортују и Железнице Србије ...

А као најбитније генерални директор ЕПС-а је издвојио да је степен искоришћења капацитета у ПД ТЕНТ у јануару био већи од 99 одсто, што је својеврстан показатељ залагања запослених, њихове стручности и уложених средстава у претходном периоду. Превaziшли смо очекивања неких, себе нисмо изненадили. Потврдили смо још једном да је ЕПС једини енергетски субјекат у држави који је на средњи рок независан од поремећаја на светском енергетском тржишту, оценио је Ћорђевић.

Ж. М.

Страх од страха

Др Драган Ђуричин: „Шанса је у инвестицијама у овдашњи енергетски сектор у коме држава нипошто не би требало да продаје контролни пакет акција“. - Др Јуриј Бајец: „Најважније је да се одржи економска активност, извоз и запосленост“. - Економисти за стабилан курс динара

Да сам млађи и када би ми неко понудио да будем председник Владе, ја бих одговорио: не могу, није ми добро, нешто сам болестан.

Овако је професор др Милоје Кањевац, директор Института за истраживање тржишта, на саветовању одржаном у Београду 28. и 29. јануара описао шта мисли о садашњој економској ситуацији у нашој земљи суоченој, уз остало, и са изазовима можда и највеће светске економске кризе свих времена.

Да је ситуација крајње непријатна сложили су се, међутим, и сви остали учесници овог саветовања које је у београдском хотелу „Палас“ организовала компанија „Art of Business“.

САД: из индустријске у брокерску културу

„Нико не зна колико ће ова криза трајати, али се зна да неће трајати кратко“, оценио је, на пример, професор др Драган Ђуричин, председник Савеза економиста Србије, подсећајући да је криза настала у САД, земљи у којој је 2007. године вредност кредита за куповину станова и кућа достигла фантастичан износ од једног трилиона долара (поређења ради, годишњи бруто домаћи производ САД износи око 1,3 трилиона долара). Проблем је настао онда када су ти кредити, претворени у хартије од вредности, постали безвредни јер кредитно несолвентни Американци позајмице више нису били у стању да враћају... Још је већи проблем, међутим, био у томе што су Американци који су, како рече др Ђуричин, „из индустријске прешли у брокерску културу“ те своје „токсичне кредите“ успели и да извезу широм света, па је цела та ујдурма тако попримила – планетарни карактер!

И шта сад?

То је питање којим се ових дана стога баве буквални сви на свету, док централне банке спуштају своје базичне камате све ближе нули, упумпавају милијарде у онемоћале банке и вели-

кодушно дају све врсте гаранције за штедњу у њима... Питање које, наравно, мучи наше привреднике је како да се Србија спасе погубног утицаја кризе, но ту вест, по мишљењу учесника овог симпозијума, никако нису добре. Између осталог и зато што се, како је приметио др Ђуричин, на светску кризу у којој је почео да доминира „страх од страха“ (због кога се банке устежу да дају а предузећа да узимају новац и онда када га има) овде накалемила и она наша, домаћа, која се огледа, напросто, у незавршеном процесу

Лажни раст

Ивица Стојановић

- Макроекономска стабилност је код нас постала циљ за себе иако та стабилност нема никаквог смисла без привредног раста – било је мишљење које је заступао др Ивица Стојановић, професор на Мегатренд универзитету. А наш раст бруто домаћег производа је ионако лажан, рекао је професор, доказујући ту тврдњу графиком из којег се види да се он заснива на великом повећању пре свега трговине, саобраћаја, складиштења и финансијског посредовања..., те да је у свему томе – јако мало производње.

Због тога се др Стојановић zaloжио за то да се код нас отвори процес реиндустријализације, да се сместа престане с распродајом домаћих фактора производње и откаже споразум са ММФ-ом. Овај професор сматра и да се морамо ослободити илузије о уласку у ЕУ и уместо тога направити стратегију самосталног развоја, по угледу на земље Југоисточне Азије, окренути новим тржиштима...

Драган Ђуричин (Фото: FoNET)

транзиције, видљивом по томе што ми још нисмо успели да достигнемо ни три четвртине БДП-а који смо имали пре – две деценије!

А што се тиче светске кризе, она ће на нас да утиче пре свега кроз смањење страних инвестиција и кредита који ће, уз то још и да поскупе, али и кроз одлив капитала (до кога је већ и дошло, у последња два месеца 2008. када су грчке банке изнеле стотине милиона евра из овдашњих банака), а вероватно и кроз смањене дознаке којима су наши људи из иностранства досад обилато пунили наше девизне резерве...

Др Ђуричин ипак види излаз. Поготово у инвестицијама у енергетски сектор у коме, како наглашава, држава нипошто не би требало да продаје контролни пакет акција. У тај сектор би се, по њему, без бојазни, могло инвестирати чак и десет милијарди долара, што наших, што туђих пара, али би при томе ваљало обезбедити да курс националне валуте ипак буде – стабилан.

Ризици новог задуживања

Др Ђорђе Ђукић, професор на београдском Економском факултету, указао је на вртоглави пад курса динара до којег је у последње време дошло између осталог и зато што су се овдашња велика предузећа, преко такозваних

„крос бордер“ кредита досад задужила за око 13 милијарди евра, па сада и она, иако им то у овом случају није од користи, раде здушно на слабљењу динара – морају да купују девизе зарад враћања позајмица. Професор, међутим, признаје да падање вредности националних валута ових дана није била само наша специјалност, јер је вредност динара смањена за 20 одсто, пољске злоте за 22, а осталих источноевропских валута у распону од 12 до 16 процената, због чега се, уосталом, он недавно није сложио ни са одлуком Народне банке да смањи референтну камату: она је, по њему, штавише требало – да порасте!

Овај монетарни стручњак је, при том, упозорио на ризике новог задуживања који могу бити само под неповољнијим условима због тога што је кредитни рејтинг наше земље у новије време осетно умањен. Али и зато што банке на Западу у овом часу једноставно не реагују на драматично спуштање базичних камата својих централних банака, као и на последично опадање нивоа еурибора и либора...

Ни подаци које је саопштио Михајло Весовић, потпредседник Привредне коморе Србије, нису били баш много охрабрујући: прошле године је дефицит текућих трансакција платног биланса у односу на 2007. порастао за чак 45 одсто, док су девизне резерве драстично пале, само у децембру за 892 милиона евра. Стање на Београдској берзи је при томе било готово поразно: индекс Belex је изгубио 76,2 а индекс Belexline 68,4 одсто. Спољнотрговински дефицит је са 9,47 (у 2007) лане порастао на 11,87 милијарди долара, или за чак 25,3 одсто (ако се прерачуна у евре, додуше, нешто мање, за 17,2 одсто!), док је 70 процената нашег извоза концентрисано на само десет земаља међу којима је пет из бивше СФРЈ (готово четвртина нашег

извоза отпада на БиХ и Црну Гору)...

Др Милоје Кањевац је, опет, срачунао да на само четири земље (Русију, Кину, Италију и Немачку) отпада 61 проценат нашег спољнотрговинског дефицита, али и нешто још горе од тога – да се у последње време смањују наруџбине и из земље и из иностранства, те да ваљда и стога наша производња из месеца у месец све више опада. Но, како упоредо с тим инфлација, и то већ годинама, упорно напредује док је девизни курс остајао „стабилан“, један од главних идеја које др Кањевац већ дуже време заступа јесте да би један евро код нас ових дана морао да кошта не око 90, већ у најмању руку – 150 динара!

Битка против рецесије

За потпредседника Привредне коморе Београда Светозара Крстића Србија се већ дуже време налази у парадоксалној ситуацији: у време највећег привредног просперитета у свету она се нашла у најдубљој кризи, а сада када је читав свет у кризи, она би да напредује! Па ипак, Крстић верује да се доста тога може учинити под условом да девизни курс буде фиксиран (на ком нивоу, друго је питање), да се смање пореска оптерећења, демонополизује привреда, оснује гаранцијски фонд за решење њене неликвидности, понуди државна подршка приоритетним секторима и крене смелије у развој енергетике, нарочито оне „зелене“...

Сви учесници на овом београдском семинару имали су, наравно, своје предлоге за сузбијање потенцијалне кризе, међу којима су, међутим, готово сви спомињали претерано велики овдашњи чиновнички апарат, наводећи процену да „овде имамо 17 пута више политичара по становнику него друге земље“.

Црна статистика

Јован Ранковић

Озбиљне економске тешкоће у нашој привреди нису последица глобалне кризе, јер те тешкоће код нас већ дуго трају – било је мишљење које је заступао професор др Јован Ранковић. Он је за то, наравно, имао и веома уверљиве доказе. Ево само неких од њих:

- Од 1995. до 2007. године кумулирани губици у привреди достигли су 1.092,94 милијарди динара што значи да су порасли за 287,4 пута или за – 28.740 одсто!

- Кумулирање губитака условило је потребу за додатним капиталом, па је вредност дугорочних и краткорочних зајмова повећана са 9,98 на 1.483,3 милијарди динара. Тако су финансијске обавезе порасле за 148,62 пута, то јест за 14.862 одсто.

- Четвртину губитака имају предузећа у којима вредност губитака превазилази висину њиховог основног капитала. Таквих, зрелих за стечај, има 17.951, а то је 21,23 одсто свих предузећа. Ситуација је, међутим, још озбиљнија ако се зна да је 64,2 одсто свих губитака концентрисано у само 814 великих предузећа у којима, међутим, ради више од 42 одсто свих запослених...

Јуриј Бајец

Јуриј Бајец (који је, узгред, сутрадан по окончању семинара именован за члана Владиног Економског савета) оценио је да Србија против кризе не може на начин који су углавном изабрале западне земље, дакле, путем подстицања домаће тражње, јер је овде тражња већ за петину већа од оствареног БДП, па би њено подстрекавање било само доливање уља на ватру ионако претеране инфлације. Уместо тога, важније је да се ублажи рецесија, односно одржи економска активност, извоз и запосленост, а да би се то остварило, прецизирао је Бајец, неопходна је стабилност курса, јача ликвидност домаће привреде, као и већа подршка извозу.

Иако се за конкретан финансијски пакет владе тежак 122 милијарде динара сазнало тек по окончању овог семинара, Бајец је најавио да ће држава радити на повећању домаће тражње кроз реализацију инфраструктурних пројеката, смањење фискалног оптерећења и пораст инвестиција кроз стварање повољног пословног амбијента...

И, само који дан касније, Руси су уплатили 400 милиона евра за НИС, а из Италије стигле су и вести о италијанским гаранцијама да ће у Крагујевцу бити произведено најмање 15.000 „пунта“ годишње. Најављени су и неки нови кредити који би уз већ одобрена средства ММФ-а могли да нам помогну да упркос свим буџетским натезањима ове године „затворимо конструкцију“.

Због тога је више учесника овог београдског симпозијума, одржаног под мотом „Како пребродити кризу – шансе и изазови“ ваљда и дошло на идеју да цитира једног нашег старог политичара (Николу Пашића), који је ономад рекао да нам „спаса нема“, али и да – „пропасти нећемо“.

Родољуб Герић
Фото: М. Дрча

Струја стигла „на кашичицу“

После осмодневног мрака и протеста незадовољних људи у седам села Косовског Поморавља, струја укључена, али само на неколико дана

Нису се Срби у седам села Косовског Поморавља крајем јануара ове године у мраку нашли изненада. И

није мрак случајно трајао пуних осам дана, све док није запретила озбиљна хуманитарна катастрофа. Без струје,

није било ни воде, па ни услова за елементарну егзистенцију. Појавиле су се заразне болести, школе и амбуланте су затворене, а више од шест хиљада угрожених грађана искључење електричне енергије схватило је као нови притисак косовске власти „да се повинују или иселе“, како су то говорили њихови представници на готово свакодневним протестним окупљањима.

Још једној ескалацији револта због коришћења „маказа“ за постизање политичких циљева, које су у српским срединама на Космету коришћене сваке протекле зиме од доласка међународне мисије, претходила је најава званичника КЕК-а крајем протекле године да ће електричну енергију искључити свима који не потпишу уговоре са овом електроенергетском компанијом и не плаћају рачуне. Тај услов остао је на снази и после наводно постигнутог договора представника српских села и министарке за енергетику у косовској влади Јустине Широка-Пуља, да се струја пусти на неколико дана, а да рок за почетак потписивања уговора буде 16. фебруар.

Чули су се у том разговору и други предлози, да Унмик прихвати донацију Србије у струји, којом би се обезбедило снабдевање српских средина на Космету, затим да Срби авансно плате по 15 евра, а да потом уђу у систем КЕК-а за читавање потрошње, као и да се за дугове за струју од 1999. нађе јединствено решење на вишем нивоу. Коначно, било је једино недвосмислено да ће струја стићи, али „на кашичицу“, јер је косовска привремена власт решила да уведе ред у наплати потрошње електричне енергије, а то значи да је неће бити без признавања КЕК-а као надлежног дистрибутера.

Занимљиво је да је сваки сличан покушај током ове деценије почињао искључењима српских села, и то нарочито у централном Косову, Косовском Поморављу и Штрпцу, где су

Министар Петар Шкундрић на свечаности у Малом Звечану

Пуштена нова ТС „Мали Звечан“

Петар Шкундрић, министар рударства и енергетике у Влади Србије, пустио је 2. фебруара у рад нову трафо-станицу од 35-киловолти у насељу Мали Звечан код Косовске Митровице. Изградњу ове трафо-станице финансирала је Електропривреда Србије, а пословима је руководило ЕПС-ово Јавно предузеће „Електрокосмет“. Нова трафо-станица омогућује боље и квалитетније снабдевање електричном енергијом северног дела Косовске Митровице, а у перспективи и насеља Звечан.

На свечаном скупу у Малом Звечану, коме је присуствовао и Драган Томић, заменик генералног директора ЕПС-а, министар Шкундрић је подсетио на напоре Владе Србије да се обезбеди редовно снабдевање елек-

тричном енергијом српских средина на Космету, истакавши да донација у струји није реализована зато што је та помоћ условљавана техничким условима који се нису могли испунити.

- Електроенергетски систем на Космету под управом Унмика доживео је неуспех – нагласио је Шкундрић рекавши да је у енергетски сектор у Покрајини у протеклих шест година уложено 700 милиона евра. Та улагања, додао је он, резултирала су најнижом спремношћу термоблокова у ТЕ „Косово“ од времена њихове изградње, тако да има дана када није ангажован ниједан мегават.

Министар Шкундрић позвао је Унмик и међународну заједницу да хитно пусте струју селима у гњиланској општини.

неке средине, као оне у липљанском крају, без струје остајале и по два-три месеца управо током зиме. При томе, на Косову и Метохији, према подацима са сајта КЕК-а, има око 370.000 потрошача, а у срединама са већинским српским живљем (према процени „Електрокосмета“) тек их је око 33.000. На основу тога, у ЕПС-овом предузећу на Космету процењује се да потрошња у српским срединама може да чини само 7-8 одсто укупне потрошње на Космету, поготово што ту нема индустријских потрошача. А уза све то, КЕК је јавно саопштавао да успева да наплати само трећину утрошене енергије у Покрајини.

Јасно је где је срж проблема, чак и ако се изостави оно незаобилазно питање – зашто термоелектране „Косово“ у Обилићу и даље не могу да произведу довољно електричне енергије за потребе косметског конзума, већ су стално, поред увоза енергије, на снази и редукације потрошње, и то најоштрије у српским срединама, које током дана без напајања остају и по десетак сати непрекидно и онда када им формално не искључују струју? Што се формалних искључења тиче, Срби их увек и изнова доживљавају као вид притиска, а овога пута, како је рекао један од њихових представника, слуте исцрпљивање на дуже стазе.

После привременог пуштања струје селима Косовског Поморавља, из КЕК-а су кренуле најаве да ће њихови инкасанти почети читавање бројила у Прилужју и Племетини, селима наслоњеним на северни део Космета. Та је вест изазвала додатно узнемирење међу косметским Србима будући да, како кажу њихови представници, то може да буде увод у примену мера владе у Приштини, без уважавања објективних услова у којима Срби живе. Отуда је поново актуелизована идеја о донацији Владе Србије у струји за потребе снабдевања средина с већинским српским живљем. Посебно се инсистира на томе да се ова енергија дистрибуира преко 10-киловолтних далековода, како би „Електрокосмет“, који и одржава ову мрежу, могао да прати њену дистрибуцију. Прошле и претпрошле године Приштина није прихватала овакву дистрибуцију тражећи да се енергија преда КЕК-у и да он потом њоме располаже примењујући свој план редукација по режиму А, Б и Ц категорија потрошача.

А. Цвијановић

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА СИТУАЦИЈА

Воде надошле, потрошња пала

Дневна потрошња струје у Републици Србији смањена са рекордних 155,5 милиона на 120 милиона киловат-сати

Никада већи доток на Дрини на крају јануара: ХЕ „Бајина Башта“

После изузетно хладне и сушне прве половине јануара, и у то време веома напегнуте електроенергетске ситуације, у последњој седмици протеклог месеца и првим данима фебруара електроенергетске прилике значајно су побољшане. Спољна температура је скочила, и до за овај период невероватних 18 степени Целзијусових, а дотоци на рекама значајно су порасли.

Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, истиче да је електроенергетска ситуација у Србији знатно побољшана, јер је на једној страни повећана производња проточних ХЕ, а на другој смањена потрошња електричне енергије.

– У последњој седмици јануара хидрологија је невероватно побољшана. Дневна производња проточних ХЕ за 50 одсто већа је од билансиране.

Производња на ХЕ „Ђердап 1“ дуплирана је у року од седам дана. Доток на Дунаву са 3.500 порастао је на 7.000 метара кубних у секунди. На Дрини, на профилу ХЕ „Бајина Башта“, остварен је средњоседмични доток од око 650 ме-

тара кубних у секунди, што је до сада незабележени доток у последњој седмици јануара – каже Басарић и додаје да је свој допринос побољшању електроенергетске ситуације дала и потрошња електричне енергије.

– Средња дневна температура на крају прве седмице фебруара била је 15 степени Целзијусових већа него на крај леденог периода средином јануара (са минус 5 скочила је на плус 10). Укратко, за три седмице прешли смо из зиме у пролеће. У истом периоду, дневна потрошња електричне енергије у Републици Србији пала је за 35 милиона киловат-сати: са рекордних 155,5 милиона на 120 милиона киловат-сати дневно. Сликвито речено, потрошња је смањена за онолико колико дневно производи ТЕНТ А – наводи Басарић.

Према његовим речима, с обзиром на то да је садржај акумулација на крају прве декаде фебруара више од 300 милиона киловат-сати изнад биланса, електроенергетска ситуација у Србији је таква да извршење електроенергетског биланса неће бити угрожено чак и ако зима потраје до краја марта.

А. Ц.

Топлана „Нови Београд“
Фото: FoNET

Гасна криза оживела стари топловод

Градске власти Београда актуелизовале пројекат изградње топловада од ТЕНТ-а до топлане „Нови Београд“. – Враћајући се угљу, Београд обезбеђује енергетску стабилност и бољу заштиту животне средине. – Најскупље је електричну енергију претварати у топлотну

Више од три деценије стара је идеја да се Нови Београд греје топлотном енергијом која би се производила у Термоелектрани „Никола Тесла“ у Обреновцу. Од седамдесетих година прошлога века, имала је она своје доследне поклонице, али и упорне противнике, који су се надгорњавали, баш онако како су се услови на енергетском тржишту мењали. Што јефтинији увозни енергенти, то су противници имали већи утицај. Ипак, за то време сачињени су томови елабората, студија и идејних пројеката, штавише постављене су и цеви на делу тра-

се будућег топловада преко Саве, а ипак, од градње топловада од ТЕНТ-а до Новог Београда одустало се пре четири године. Одлуку да се изваде већ постављене цеви за топловод донеле су градске власти Београда с образложењем да је грејање из Обреновца неисплативо и нерационално.

У јануару ове године пројекат топлификације Новог Београда из ТЕНТ-а поново је изнет на светлост дана. Не случајно, наравно. Гасна криза показала је шта значи потпуна зависност даљинског грејања од увозног енергента и колика је вредност домаћег ре-

сурса. У Управи за енергетику Београда, како је објављено, вратили су се пројекту који су својевремено одбацили и сада га анализирају не са аспекта да ли ће се топловод градити, него да ли су потребне његове измене.

Изградња до 2013. године?

Како је изјавио Марко Стојановић, директор ове градске управе, анализира се све што би помогло да Београд буде енергетски стабилан, а прве анализе показују да би се изградњом топловада из Обреновца доста уштедело.

Истина, процењује се да би за реализацију овог пројекта било потребно око 200 милиона евра, које неће бити лако обезбедити. Ипак, у градској власти верују да топловод може да се изгради до 2013. године. А што се тиче његове корисности, назначаваче се да би се довођењем топлотне енергије из Обреновца обезбедила енергетска стабилност града, а, осим тога, био би то пун допринос заштити животне средине. Уместо да загревавају воду Саве, топле воде из ТЕНТ-а грејале би станове и пословни простор на Новом Београду, што би значило знатно мање коришћење мазута и гаса, па према томе, и чистији ваздух над Београдом.

Милан Ковачевић, машински инжењер у ТЕНТ-у, један је од оних посленика у енергетици који што веће ослањање на домаће енергенте, сматра питањем дугорочне енергетске, али и укупне економске стабилности. На саветовању „Електране 2004“ у Врњачкој Бањи, као коаутор запаженог стручног рада, он се енергично противио тадашњем заустављању изградње топловода Обреновац – Нови Београд. За наш лист каже да је прави енергетски „злочин“ користити угаљ само за производњу електричне енергије, а онда

ту електричну енергију користити за грејање простора. То је, каже он, најкупља варијанта. С производњом топлотне енергије, у ТЕНТ-у би се знатно повећао степен искоришћености основног енергента, иако би се смањила снага блокова у производњи електричне енергије.

Радна група „претреса“ пројекат

- Пројекат даљинског грејања Београда из ТЕНТ-а треба посматрати у укупној његовој комплексности. Колико се енергетске ефикасности постиже бољом искоришћеношћу основног енергента угља и колико се на тај начин у целини утиче на смањење емисије штетних гасова. У тој рачуници треба имати у виду и то колико се губи претварањем електричне енергије у топлотну, при чему ваља сабрати и губитке киловат-сати на путу од произвођача до купаца електричне енергије. Тек тада се добија потпуна слика, макар и са овако диспаратним ценама енергената какве су код нас - истиче Ковачевић.

Из Градског већа Београда саопштено је прошлог месеца да ће посебна радна група, коју чине представници

градских и републичких власти, затим, „Београдских електрана“ и ТЕНТ-а, разматрати техничке могућности изградње топловода, при чему је полазиште онај првобитни пројекат који је деведесетих година израдио „Енергопројект – Ентел“. Како незванично сазнајемо, тај пројекат је већ обухваћен Нацртом стратегије развоја енергетике Београда до 2030. године, који је припремљен крајем прошле године, али је гасна криза допринела да се топловод из Обреновца актуелизује пре усвајања овог стратешког документа.

Када смо пре три године писали о одлуци градских власти да одустају од топловода преко Саве, наши саговорници нису били сагласни око цифре колико је средстава до тада уложено од првобитно пројектованих 130 милиона евра. Говорили су о 20 и 30 милиона евра, а сада се јавно помиње 15 милиона евра. Сви су, међутим, сагласни да је 85 одсто тих средстава уложено у изградњу топловода дужине четири и по километра (од укупно 28) са челичним цевима укупне дужине девет километара, које су у бетонирани канал постављане у два правца. Цеви су тада извађене с намером да се продају на тендеру. Као споменик тумарању у енергетици остала је да виси челична конструкција моста на Сави код ТЕНТ-а, којим би ишао топловод и који би био веза с путем до сремског села Бољевци, што би знатно смањило руту из Шапца и Ваљева до Новог Београда. Сада из градске владе најављују да ће се пут до Бољеваца градити ове године, а када ће се завршити мост, зависи од тога колико ће се о исплативости топловода премишљати.

Да подсетимо, врела вода из ТЕНТ-а стизала би топловодом до Топлане „Нови Београд“, одакле би се дистрибуирала до крајњих корисника. Занимљиво је, ради „историје случаја“, да је у време када се одустало од топловода из Обреновца, Град Београд користио америчку донацију за израду студије оправданости градње велике гасне електране-топлане на Новом Београду. Тада се, између осталог, процењивало да ли је исплативије постојећу топлану реконструисати или градити потпуно нову, независно од ове, или на њеној инфраструктури. Никакве дилеме није било да ли та електрана-топлана треба да буде на гас или не. Угаљ је већ био искључен.

Анка Цвијановић

Дирекција ЕПС-а за стратегију и инвестиције

Ове године осавременењавање пројекта

Трагајући за одговором колико се одмакло у актуелизацији пројекта даљинског грејања Новог Београда из ТЕНТ А, у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције добили смо објашњење да је, у складу са овогодишњим Планом израде инвестиционо-техничке документације за потребе развоја Електропривреде Србије сачињен, и усаглашен са ЈКП „Београдске електране“, програмски задатак за израду инвестиционо-техничког документа овог пројекта. То значи да ће се преиспитати и према садашњим условима анализирати сви аспекти реализације производње и допреме топлотне енергије из Термоелектране „Никола Тесла“ до топлане на Новом Београду.

Намера је, како се наводи у писаној информацији коју је из Дирекције за стратегију и инвестиције добила

редакција нашег листа, да се преиспита постојећи пројекат даљинског грејања из ТЕНТ-а, који је Влада Србије усвојила још 1993. године и допунила Анексом пројекта 1999, и то у првом реду да би се пројекат осавременио и дефинисале његове оптимална реализација и примена.

Из ЕПС-ове дирекције подсећају да је У Стратегији привредног развоја Србије до 2012. године, усвојеној почетком 2007, предвиђен завршетак топловода из Обреновца, и то као алтернатива садашњем неприхватљивом нивоу зависности грејања Београда од увозних енергената - природног гаса и мазута. Наводи се, такође да је прошле године и Град Београд припремао студију развоја енергетике Београда, којом је такође предвиђен завршетак овог пројекта.

Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом

Продајемо скупље него што купујемо

На разлици између продајне и куповне цене киловат-сата ЈП ЕПС прошле године зарадио 5,26 милиона евра у трговини на регионалном тржишту. – У 2008. години у укупној купопродаји било је око 4,264 милијарде kWh, вредности око 176 милиона евра

- Када купујемо, побеђује онај који нуди најнижу цену. Када продајемо, добија онај који даје највишу цену за мегават-сат. То је проста формула коју Електропривреда Србије примењује у трговини на велико електричном енергијом на регионалном тржишту електричне енергије – рекао је Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом у интервјуу за наш лист, посвећен трогодишњици рада ове дирекције (почела да ради 1. априла 2006) и посебно резултатима трговине на велико у протеклој, 2008, години.

- Изван система ЕПС-а у прошлој години пласирали смо укупно близу 2,732 милијарде киловат-сати. Истовремено, за потребе тарифних купаца у Србији купили смо 1,533 милијарде kWh. То значи да је наш укупни трговински промет у протеклој години износио близу 4,264 милијарде kWh. Према томе, ЕПС је продао 1,199 милијарди киловат-сати више него што је купио. То је наш компанијски биланс. Не треба га мешати с билансом Републике Србије. Није ту реч о енергији која је ушла или изашла из Србије, већ из Јавног предузећа Електропривреде Србије. Дакле, јасно је да ЕПС нема мањак енергије. Ствар је у томе што ЕПС део те енергије пласира у Србији, за потребе оператора преносног система (ЈП ЕМС) за покривање губитака у преносној систему. У 2008. години по овом основу продата је 1,261 милијарда kWh, и то по регулисаним ценама – наводи Влаисављевић и наглашава:

- То је приказ у енергији. Финансијски, вредност набављене енергије је 78,17 милиона евра, а продате 97,97 милиона евра. Према томе, вредност укупне купопродаје енергије на годишњем нивоу, која се фактурише као улаз у систем ЕПС-а или излаз из њега, износи 176,1 милион евра. То је резултат ЕПС-а као трговца енергијом на ве-

Драган Влаисављевић: Ово је приказ ЕПС-ових куповина и продаја на отвореном тржишту у прошлој години

лико. Директор Дирекције за трговину скреће пажњу да у овај компанијски биланс улази сва купопродаја по годишњим или дугорочним уговорима са електропривредама Црне Горе и Републике Српске, као и са ЈП ЕМС-ом, али и оно што је куповано и продавано на отвореном тржишту.

У „судару“ с трговцима успешно

- Често ме питају – каже он – шта је то што ми директно продајемо трговцима

или купујемо од њих. Људи сматрају да је то она права трговина у којој се трговци доказују. Е па, да и то разјаснимо! У директном „судару“ са трговцима показали смо да и те како знамо да водимо посао. За прошлу годину било је планирано да се увезе 1,06 милијарди kWh. Ми смо купили 615,94 милиона kWh у укупној вредности 40,16 милиона евра. Куповали смо од девет трговаца, и то с просечном ценом мегават-сата од 65,21 евра. Сва остала енергија из оних 1,533 милијарди kWh набавке, то јест

Профит доноси дупла цена

Колика би требало да буде цена електричне енергије да би се појавио неко ко би хтео у Србији да направи електрану?

- Да би се ико прихватио улагања свог новца у нову електрану, садашња цена електричне енергије морала би да скочи онолико колико је првобитно предлагано да се увећа цена импулса фиксне телефоније да би се привукао други оператер. То значи – сто посто. Са овако ниском ценом нико не може да рачуна на профит у производњи електричне енергије, а капитал долази готово искључиво ради профита – истакао је Влаисављевић.

917,2 милиона kWh, део је промета по годишњим и дугорочним уговорима. Ту смо имали нижу цену по мегават-сату, просечно 41,43 евра. На ову цену утицало је и то што ЈП ЕМС-у продајемо енергију за покривање губитака на преносу по регулисаној цени од 29,73 евра по мегават-сату.

Влаисављевић наводи да је електроенергетским билансом за 2008. било предвиђено да ЕПС из других система и на отвореном тржишту набави укупно 1,822 милијарде киловат-сати, али да је у систем ушло око 300 милиона мање, и то пре свега захваљујући знатно мањем увозу. И не само да је остварена ова уштеда. У прошлој години, ЈП ЕПС је успевао повремено и да извози вишкове енергије, на чему је зарадио 15,1 милион евра продавши 172,98 милиона киловат-сати, по просечној цени мегават-сата од 87,341 евра.

Наплата сто посто

- Верујем да није потребно да објашњавам да је до продаје долазило захваљујући квалитетном планирању рада производних капацитета ЕПС-а и исто тако квалитетном планирању домаћих потреба за све потрошаче електричне енергије у Србији. Трговина електричном енергијом у ЈП ЕПС, према томе, продукт је енергетског планирања које се обавља у Дирекцији за трговину електричном енергијом. Оно што сматрам да треба рећи јесте да смо ми у продаји енергије произведене у нашим електранама успели да постигнемо већу цену од оне по којој смо куповали енергију. При томе, куповали смо у периоду године када је цена струје на тржишту већа, а продавали у другом и трећем кварталу, када је она нижа. И под таквим околностима, мегават-сат продавали смо по просечној цени од 87,34 евра. Верујем да та разлика између 87,34 (продајне) и 65,21 (куповне) цене на најбољи начин осликава наше трговачке домете. И још нешто: све што је продато, одмах је наплаћено. Ту је наплата сто посто – истиче Влаисављевић.

Он каже да због велике потрошње у Србији и обавезног пласмана по регулисаним ценама, а онда и недостатка нових производних капацитета, ЕПС не може више да извози. Ипак, и са оваквим ограничењима, само по основу разлике између куповне и продајне цене мегават-сата на отвореном тржишту у касу се слило 5,26 милиона евра. То је оно што је ова дирекција донела ЕПС-у.

- Укупна трговина у ЈП ЕПС комерцијализована је и сва пређашња сарадња с партнерима и другим електропривредама, као и размена и трампа електричне енергије, претворене су у купопродајне односе. Тако сада, у Дирекцији ЕПС-а за трговину годишње се припрема 17 типова уговора за промет изван компаније. Рецимо, сваке године се потписује седам уговора са ЈП ЕМС-ом – пет за енергију и два за преносне капацитете. Шест типова уговора потписује се, на пример, са трговцима када се продаје енергија. То су дневни, седмични, месечни, па унутрашњи, прекогранични уговори... Са електропривредама Црне Горе и Републике Српске потписују се годишњи уговори. Поред тога, припремају се и уговори за унутрашњу трговину, између привредних друштава ЕПС-а за производњу (пет), на једној, и ПД за дистрибуцију електричне енергије (пет), на другој страни – рекао је Влаисављевић.

- Нажалост – додаје Влаисављевић – наша цена киловат-сата на дистрибутивном нивоу у Србији готово је два и по пута мања од ове по којој смо енергију продавали трговцима. При томе, ми смо продавали на високом напону, без зарачунавања трошкова преноса и дистрибуције. И тако смо тај киловат-сат продавали еквивалентно просечној вредности киловат сата на дистрибутивном нивоу од 12 евроценти. Наши купци у Србији, са урачунатим трошковима преноса и дистрибуције, киловат-сат плаћају мање од пет евроценти. И није ту реч о заштити стандарда грађана. Стандард одређених категорија становништва штити се другим мерама, а не јефтиним струјом за све. Код нас и филијале банака, које сасвим добро зарађују у Србији, киловат-сат плаћају као пензионери са најнижим примањима. Цена је за све иста, без обзира на годишњи приход или профит који се одређеним бизнисом остварује.

Нема нас у региону

На питање шта успешна трговина доноси ЕПС-у као целини Влаисављевић је рекао:

- Што се више буде извозило на отвореном тржишту, то ће ЈП ЕПС лакше обезбеђивати ликвидност и моћи више да улаже у ремонте и инвестиције. Наступ на отвореном тржишту, међутим, подразумева и одговарајућу трговачку инфраструктуру, коју ЈП ЕПС засада нема. Најбоље би било када бисмо имали берзу у Београду и тако се легитимисали као лидери у електроенергетици региона, али код нас још споро иду и неке много једноставније активности. Рецимо, ми не учествујемо на Љубљанској берзи, која, узгред, још није проходила. Зашто не учествујемо? Једноставно, нисмо могли да закупимо преносне капацитете којима бисмо преносили купљену или продату енергију. Ми ни

у једној земљи региона немамо своје представништво, нити имамо своју трговачку инфраструктуру у било ком облику. Компаније које теже лидерству и те како улажу у то. Хрватска електропривреда, на пример, отворила је своје представништво у Београду. А ми, и оно што продајемо, продајемо у Србији. Продајемо трговцима који имају своја представништва овде и који онда ту енергију пласирају изван граница Србије. Када смо већ код тога, прошле године од нас је енергију купило десет трговаца.

Говорећи о отварању тржишта, Влаисављевић је скренуо пажњу на два аспекта ове трасиране тенденције. Прво, он сматра да најпре треба „отворити“ ЈП ЕМС, који ће као оператер изаћи на тржиште и без регулисаних цена куповати електричну енергију која му је потребна за покривање губитака у преносу, као и тзв. балансну енергију. Овако, трговци преко Србије годишње пребаце око осам милијарди киловат-сати, за шта, ако нема загушења на границама, не плаћају ништа, а ЈП ЕМС губитке који настају на преносу покрива купујући енергију од ЈП ЕПС-а по регулисаној цени, која је више него упола нижа од тржишне цене. Друго, Влаисављевић тврди да, иако је АЕРС теоретски отворио 47 одсто електроенергетског тржишта у Србији, у пракси се то отварање не исказује ни једним промилом.

- У пракси – каже он – сви купци електричне енергије остали су уз „монополисту“ ЕПС, а „монопол“ ЕПС-а се „штити“ ниским ценама електричне енергије за све тарифне купце. Тако, мада у Србији раде 32 трговца са лиценцом, још се нико од наших купаца није окренуо њима. Сматрам да квалификованих купаца неће ни бити све док је овако велика разлика између тржишне и регулисане цене електричне енергије – каже Влаисављевић.

Анка Цвијановић

Ближе Морави, већи дуг

Привредно друштво „Југоисток“ потражује укупно 12,6 милијарди динара. – Највећи дужници у најбогатијим срединама. – Пошто су протерали инкасате, Дољевчани, уместо да плате рачуне, противе се и даљинском искључењу са мреже

Феномен неплаћања рачуна за утрошену електричну енергију више од деценије симболише „грађанску непослушност“ на југу Србије. То је, онако, општа слика. Конкретно, већина уредно измирује своје обавезе према дистрибуцији, а они који не плаћају, не плаћају дуго и упорно, рачунајући и текућа задужења за утрошене киловат-сате, те тако намећу општи утисак. То се види и према подацима Привредног друштва „Југоисток“ о стању потраживања од купаца, који овом предузећу, то јест ЕПС-у, дугују укупно око 12,6 милијарди динара, закључно са 31. децембром протекле године.

Већ код овог збира уочава се нешто што чега нема у осталим конзумним подручјима ЕПС-а, а то је да домаћинства дугују више него привреда. И то готово три пута више. Сви остали дистрибутери на муци су како већину својих потраживања да наплате од посустале привреде. С домаћинствима много лакше излазе на крај. У „Југоистоку“, међутим, од привреде се потражује око 3,6 милијарди динара, а од домаћинства готово целих 8,8 милијарди. Просечно, по домаћинству, дуг износи нешто више од 16 хиљада динара. Али, како смо већ навели, не дугују сви. У Нишу је, на пример, 35 одсто купаца на крају прошле године било у претплати електричне енергије. Од оних који дугују, трећина не плаћа ни текуће фактуре ни стари дуг.

Упорне неплатише

Мирољуб Јовановић, директор Дирекције за трговину у „Југоистоку“, наводи да је 77 одсто дуга концентрисано код 6,68 одсто купаца. И да није оне законитости, да је сваки систем снажан онолико колико је јака његова најслабија карика, дужници „Југоистока“ били би занимљиви већ по својој упорности у неплаћању. Мештани села Пуковац у дољевачкој општини и даље су на првом месту. Просечно дугују по 220 хиљада, а укупно 264 милиона динара.

Мирољуб Јовановић: у Неготину, Кладову, Мајданпеку и Пироту најмањи дугови за струју

Још прецизније, од 1.198 купаца електричне енергије у овом селу, 1.025 су дужници „Југоистока“. У целини, трећина купаца у дољевачкој општини дугује између сто хиљада и милион динара. Штавише, њих 27 нагомилало је дуг већи од милион динара. Следе, затим Нишлије са око 31 хиљадом просечног дуга, па купци конзумног подручја Прокупља са око 23 хиљаде просечног дуговања и Врања са око 21 хиљадом динара дуга.

Јовановић каже да део купаца одбија да плати стари дуг за утрошену електричну енергију и наводи да све досадашње мере које је предузимао „Југоисток“ нису промениле овакав негативан став. Напротив, неплатише су се укопале у своје „неприкосновене“ позиције. Дољевчани су кренули и да их ојачају. Будући да су одавно протерали инкасате са сваког места где су ови покушали да им ускрате снабдевање, „Југоисток“ је прошле године управо на њиховом подручју инсталисао бројила која је могуће даљински читавати и искључивати. Чим је даљинско искључивање почело, не-

платише су инструментализовале Општинско веће Дољевца.

О сиромаштву и дуговима

По Новој години, из Општинског већа stigло је писмо у ПД „Југоисток“, које је достављено и ресорном министарству и врху ЕПС-а. У писму се изричито тврди да за нагомилани дуг нису криви само грађани него и дистрибуција, те да су грађани сиромашни и не могу дуг у целости да измире. Позивајући се на Закон о облигационим односима, челници Дољевца тврде да су потраживања дистрибуције из ранијих година застарела, те да решење треба тражити само за измирење дуга из 2008. године.

Питали смо Јовановића по којим мерилима су Пуковац, Житорађа и многа друга села у дољевачкој општини сиромашна, када су традиционално ослоњена на производњу дувана, којој последњих година сасвим добро иде, а да и не помињемо долину Мораве, која је богатство сама по себи, за разлику од неразвијеног брдско-планинског подручја југа Србије.

- Тачно је то начелно, али код нас се то богатство исказује у обрнутој сразмери. У наплати потрошње електричне енергије „Југоисток“ се среће са ситуацијом: што ближе Морави, то дугови за струју већи. Не бих рекао да је разлог томе сиромаштво краја. Ми, рецимо, имамо пример Неготина и Кладова, где је просечан дуг по домаћинству испод хиљаду динара, или Мајданпека, где је просек дуга око три хиљаде динара. При томе, зна се у каквим је економским неприликама већ доста дуго тај крај. И у Пироту, где се такође не може говорити о благостању, наплата доста добро иде. Ту је просечан дуг по домаћинству око четири хиљаде динара. То су, међутим, средине у којима се традиционално уредно измирују обавезе према дистрибуцији. Поморавски крај је, нажалост, пример супротног односа – рекао је Јовановић.

А. Цвијановић

Губици као споменик немару

Корекција цене струје требало је да буде вишегодишњи пројект и то се морало планирати и фазно извести. То је процес који је већ морао бити окончан, а још увек није ни почео...

Влада Србије обрадовала је грађане и привреду и за сада одустала од повећања цена струје и гаса. Своју социјалну и антиинфлациону политику Влада наставља да спроводи на терет државних предузећа. Тиме се поткопава њихова финансијска позиција и угрожава енергетска будућност земље. У томе нема стратегије – то је линија мањег отпора око које су, свако из својих разлога, уједињени власт и опозиција, влада и Народна банка, грађани и добар део стручне елите.

Овако је, недавно, у тексту објављеном у београдској „Политици“ Небојша Катић, финансијски консултант и колумниста овог листа, окарактерисао потез Владе Србије да почетком ове године одложи поскупљење електричне енергије (и гаса). Тим поводом замолили смо г. Катића да за „kWh“ одговори на неколико питања...

Лобисти против поскупљења

• Због чега мислите да је било потребно да струја поскупи и то већ почетком 2009. године?

- Корекција цене струје је требало да буде вишегодишњи пројект и то се морало планирати и фазно извести. То је процес који је већ морао бити окончан, а још није ни почео. Колосални, недопустиви губици електропривреде су споменик таквом немару.

• Какве ће бити последице одлагања овог поскупљења? Хоће ли штета надмашити евентуалну корист (због мање инфлације)?

- Користити цену струје као инструмент у борби против инфлације једно је од нових, оригиналних решења које српска монетарна политика нуди свету. За сада, на ту идеју није дошла ниједна земља која Србији може послужити као узор. Повећање цене струје свакако утиче на инфлацију, али то не може бити разлог да се цене не повећавају. За

разлику од других цена које су на нивоу светских, или изнад њих, цена струје је, бар према анализама које сам видео, значајно нижа од оних у Европи. Отуда није битна само динамика и висина раста цена, већ и ниво са кога се кренуло.

Небојша Катић

• Кажете да се садашњом ценовном политиком шаље лоша порука привреди. Зашто?

- Све док су цене струје релативно ниске, привреда нема потребу да подиже своју енергетску ефикасност, нити има мотива да улаже у алтернативне изворе. Када се привреда навикне на нереалне цене, онда и она постаје део групе за притисак и лобира против поскупљења. Преко цене струје, електропривреда је повећала добит других и искривила слику не само своје профитабилности, већ и профитабилности осталог дела привреде.

• Истовремено се таквом ценовном политиком, рекло би се, поручује грађанима да и они могу да арче струју до миле воље. У свету је, међутим, савим другачије?

- Арчење је, наравно, намерно употребљена прејака реч. Само се реалном ценом струје може створити амбијент за штедњу и цена је ту незамењив инструмент. Врло су важни и паритети цена

свих енергената, јер није проблем само у цени струје, већ и у односу цене струје према ценама осталих енергената.

Народ јесте сиромашан, али...

• Не чини ли вам се, ипак, да је наш народ и даље сувише сиромашан да би могао да плаћа реалну цену струје. Сем тога, и да је дугогодишњом политиком заправо наведен да се оријентише на максималну употребу електричне енергије. Не би ли сада нагла промена у том погледу била исувише шокантна за потрошаче?

- Народ јесте сувише сиромашан, и када год своје ставове износим, увек осећам снажну нелагоду, јер знам какаве проблеме имају пренапети кућни буџети. Па ипак, стандард се не може штитити уништавањем домаће електропривреде. Друштво је сиромашно, али то не смета да цене банкарских услуга или цемента буду више од светских цена и цена у окружењу. Потрошачи плаћају светску цену за све производе које Србија увози и то се сматра сасвим нормалним. Проблем сиромаштва се мора решавати субвенцијама, и то се ради и у иностранству, али је то домен, пре свега, државе. Електропривреда такође може помоћи најсиромашнијима, али то може радити само онда када остварује добит, а не када је у губитку.

• Какву би политику (цена, али и развоја) у области енергетике, по вама, требало водити убудуће?

- Цена струје мора бити таква да обезбеди покривање трошкова производње и одржавања, као и да обезбеди средства за развој нових капацитета. Наравно, мора се водити рачуна о ценама и трендовима у окружењу. У том процесу, ЕПС се не може ослањати само на цене, већ мора отклонити и све унутрашње слабости о којима ви свакако много више знате него ја.

Р. Герић

Енергетски злочин

У већини европских земаља грејање на електричну енергију је веома ретка појава

Способност електроенергетског система Србије да у време ледених дана, прекида дотока природног гаса и проблема са горивом у већини градских топлана остане једини сигуран и стабилан произвођач енергије мало је запажена. Истицање рекорда у производњи и потрошњи, неколико репортажа у јавним гласилима и апели да се енергија штеди више су подсећали на прохујала времена, а мање указивали на стварне проблеме домаће енергетике.

Истине и правде ради неопходно је истаћи одговорност и професионализам електропривреде, од благовремено обављених ремонта, припремљених залиха угља, чувања акумулација па све до појачаних надзора и ванредних интервенција и дежурстава у свим сегментима система. Што никако не пристаје другим произвођачима и снабдевачима енергије, било да је реч о гасу, топланама или продавцима дрва и угља. Није наодмет знати да су до пре три године закупљивана подземна складишта гаса у Мађарској и стваране залихе за ванредне ситуације, пошто наше није оспособљено, да уз топлане постоје резервоари за складиштење мазута, који су остали празни...

Не петљајући се детаљније у узроке таквог стања, лако је закључити да нам је енергетска регулатива мањкава. Већ чињеница да смо могли набавити гас из неких земаља казује да су тамо постојале резерве. Ко год се иоле удубио у енергетику зна да су у готово свим европским земљама прописима обезбеђене резерве бар за три месеца потрошње, негде и за четири, нарочито течних горива. Слична логика важи и за све учеснике на енергетским тржиштима,

таква обавеза би заправо требало да је део услова при издавању лиценци за бављење овим послом.

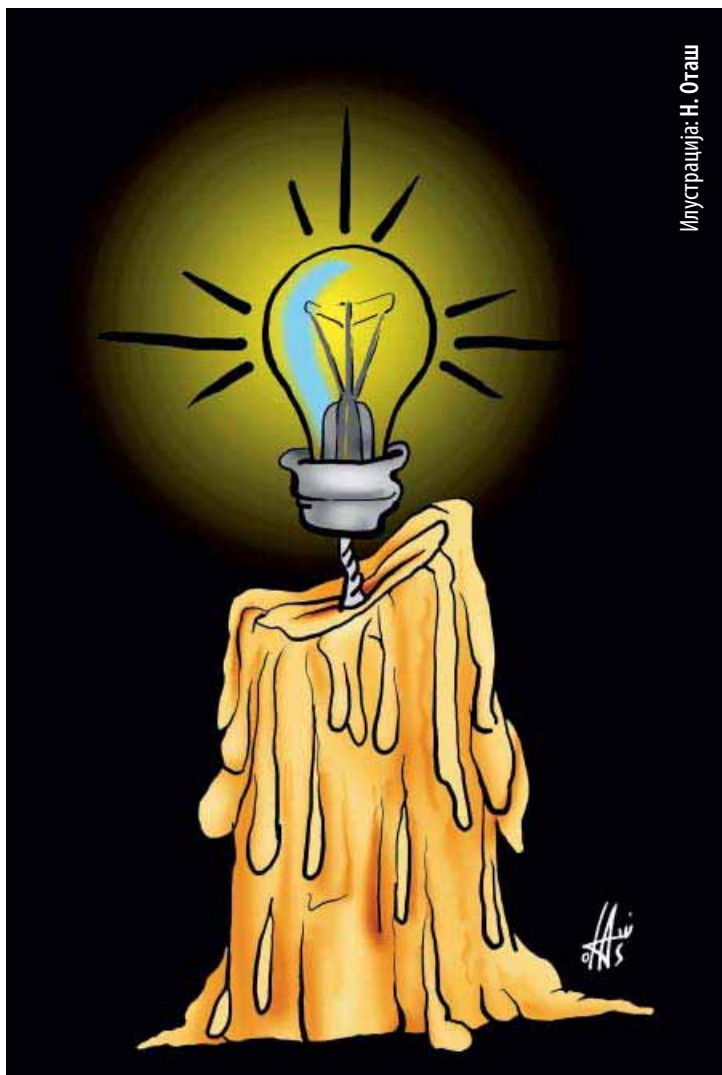
Још већа, а много значајнија невоља домаће енергетске политике је игнорисање, можда је тачније рећи

хиљада различитих уређаја за неколико дана. Мора се, међутим, знати да њихово коришћење доноси ново оптерећење система од око 200 мегавата, који не постоје. А за градњу је потребно бар пола милијарде евра и неколико година рада.

У више европских земаља чудно су нас гледали кад смо питали колико електричне енергије се троши за грејање и објашњавали како је то изузетно ретка појава. Са ценама од 16 до 20 центи стварно се не исплати грејање на струју и готово нико га не практикује. Али, није реч само о економском понашању потрошача, грејање на електричну енергију сматра се за прави енергетски злочин. Као поручено стигло је издање "Електре" с краја прошле године („Електра“ је гласило ЦИГРЕ из Париза) у коме је као позвани рад објављена анализа о енергетској ефикасности као императиву. Наводи се и документује да се при претварању угља у електричну енергију губи 65 одсто топлотне енергије, у преносу, дистрибуцији и трансформацијама губици расту на укупно 88 процената.

Како је реч о квалитетном угљу и савремено опремљеним системима, јасно је да с нашим лигнитом, преносном и дистрибутивном мрежом губици премашују 90 одсто.

Шта се, заправо, ради: ископани угаљ превеземо и спалимо, претворимо у топлоту, да бисмо кроз грејање поново добили топлоту, уз огромне трошкове. И при томе направимо и економску штету, односно губитке у пословању! Злочин није само енергетски него и економски.

Илустрација: Н. Оташ

занемаривање економије. Политички и хумани аспекти енергетске кризе у којој смо се затекли налажу да се уради све што је могуће, не питајући за цену. Али рачуни ће стићи и морају се платити, а нема ко да их измири осим грађана ове земље. Ако не директни корисници кроз цене, онда сви кроз порезе.

Не могу се грађани осуђивати што су покуповали све могуће грејалице, прве рачунице кажу да је продато сто

Драган Недељковић

Милијарда евра мање за увоз

Цене нафте и гаса су у силазној фази, а струја ће бар код нас морати да поскупљује, мада се већ на самом почетку понавља стара прича: опет је постала жртвени јарац за обуздавање инфлације

Љубо Машић

Могло би да се очекује да ће за Србију 2009. година, у погледу услова за обезбеђење енергената из увоза, бити осетно повољнија, него претходна, јер би набавка нафте и гаса могла да нас стаје преко милијарду евра мање!

Овакву, може се рећи доста охрабрујућу процену, изнео је Љубо Машић, председник Савета Агенције за енергетику Србије (АЕРС-а). Међутим, колико ће потрошачи у Србији плаћати гас и деривате нафте, зависи и од курса долара. С друге стране цена електричне енергије у Србији мора да претрпи корекције навише, јер њен садашњи ниво не омогућава уредно снабдевање потрошача у следећим годинама. Она мора да расте и током ове као и идућих година, како би достигла ниво, који обезбеђује услове за градњу додатних капацитета и еколошку потпуну реконструкцију и обнављање постојећих капацитета. Међутим, већ на самом почетку године, понавља се стара прича...

Но кренимо некаквим редом. Србија са 43 одсто увоза спада енергетски у средње увозно зависне земље. Европска унија увози око 55 одсто енергетских потреба и њена увозна зависност ће расти брже него српска. Оно што се у претходних неколико месеци догађало са ценама енергената одиста није било лако предвидети, нарочито да ће цена нафте нагло порасти, а затим за само неколико месеци са 147 пасти на испод 40 долара за барел?!

Цене нафте и гаса у нестабилној фази

- Цена нафте одређује или битно утиче на цене других енергената на светском и европском тржишту. Ути-

че директно на цену природног гаса, делом на цену угља, а у извесној мери и посредно на цену електричне енергије, у зависности од структуре извора примарне енергије, који се користе у њеној производњи. Дакле, цене нафте и природног гаса су ушле у веома нестабилну фазу и њихово даље дугорочно кретање је веома неизвесно. А све до 2003. године ни једна од најрелевантнијих институција, на пример DOE-EIA, OECD-IEA, није дугорочно, на хоризонту дужем од 20 година, предвиђала цену нафте изнад 30 долара за барел. Неки фактори ипак указују на дугорочније оквири цене нафте, до периода када ће производња почети да се смањује због исцрпљивања ресурса - каже Маћић.

При цени нафте од око 80 долара за барел, наглашава наш саговорник, генеришу се довољна средства на страни понуде за истраживања и коришћење скупљих резерви; постаје исплативо коришћење великих резерви уљних шкриљаца и њихова конверзија у деривате, а постаје исплатива и конверзија угља у течна и гасовита горива. Такође, интензивирају се мере повећања енергетске ефикасности у свим секторима потрошње чиме се смањује тражња; повећава се атрактивност обновљивих извора енергије (па и биогорива).

- Тај ниво цена не угрожава позицију угља у производњи електричне енергије ни приликом примене мера

за смањење емисије угљен-диоксида, што би у супротном могло увећати тражњу за природним гасом, чија цена прати цену нафте. А колика ће цена угља стварно бити, највише ће да зависи од степена реалне тражње у свету, али пре свега од брзине развоја и тражње БРИК групације земаља (Бразил, Русија, Индија, Кина), као и глобалне политичке (не)стабилности. Глобална привредна рецесија и смањена тражња за нафтом ће очигледно потрајати и све прогнозе говоре да ће се цена нафте у 2009. години кретати у распону од 40 до 60 долара за барел. Америчко министарство енергетике, које се, уз Међународну агенцију за енергију, у том смислу, сматра једном од најрелевантнијих институција, у јануару је објавило прогнозу да ће барел нафте током 2009. године коштати 40 до 45 долара, уз мали раст у 2010. години. Тој цени нафте, одговара цена природног гаса, којим се са истока снабдева Европа, па и Србија, од око 200 долара за 1.000 кубних метара и та би цена могла да важи од јула 2009 (садашња цена је 440 долара за 1.000 кубних метара природног гаса на излазу из Украјине), - каже наш саговорник и указује да се цена гаса за следећи квартал, по садашњем моделу утврђује на основу цене три деривата нафте из претходних девет месеци.

Има идеја и најава од произвођача, да би цене гаса могле да се формирају независно од цена нафте, али

је вероватно да се досадашњи модел неће брзо променити. Прогнозе цена нафте и гаса за период после 2010. године су веома опрезне и дијаметрално различите.

Цене угља немају битан утицај на српску енергетику

- Као и увек до сада, цене угља којим се глобално тргује биле су знатно стабилније и мењале су се са ценама нафте због скупљег бродског транспорта и увећане тражње. Извесно је да ће тако и остати. Те промене не утичу битно ни на тржиште Србије, јер је увоз угља мали, а цена лигнита за производњу електричне енергије се нигде не формира на тржишту. И цене електричне енергије су се, под утицајем поменутих фактора, мењале, па је сада на Лајпцишкој берзи очекивана (велепродајна) цена за идућу године за базну енергију пала на око шест евроценти по киловат-часу. То, наравно, није цена са којом се тргује у нашем региону, али је утицај на регион евидентан - каже Маћић.

Код гаса је важно, овом приликом, истаћи да смо ми овако тешку гасну кризу имали у првом реду због недопустиво неадекватног односа према завршетку складишта гаса у Банатском Двору. Аутор ових редова и стручњаци из новосадског „Нафтагаса“ још крајем осамдесетих година прошлог века увелико су указивали

и упорно се залагали да се то складиште што пре оспособи за рад. Било је потребно двадесетак милиона долара да се радови заврше. А онда је, у време санкција, директно из врха власти стигла наредба да се из тих складишта извлачи и јастучни гас, који се никако не дира, када се прави складиште у старом лежишту. Исправљању овог неодговорног поступка се тек недавно приступило, али може се рећи прилично комотно за земљу, која нема други извор напајања гасом. Зато смо и сада платили он што иначе не бисмо морали да платимо, а то су: повећани трошкови набавке гаса из складишта у Мађарској, Немачкој и делимично Аустрији. Недостатак гаса начинио је и посредну штету електроенергетском систему.

Повећани су, како наводи Маћић, трошкови рада због непланираног повећаног коришћења најскупљих електроенергетских капацитета, штета на опреми насталих због преоптерећења као и повећаних трошкова одржавања због дужег рада у граничним режимима. Разуме се и индустрија која је користила гас претрпела је велику штету.

- Што се тиче садашњих домаћих цена гаса, трошкови набавке које има „Србијагас“ су, због раста курса дола-

ра, знатно увећани и по том основу ово предузеће ће имати губитак од око 80 милиона евра. Наиме, долар је у време одређивања цена гаса, која важи од октобра, вредео испод 52 динара, а сада је преко 70 динара. Тај мањак мора бити надокнађен „Србијагасу“ кроз цену гаса, током 2009. године - каже Маћић.

Цена струје највећа непознаница

Што се тиче повећања цене електричне енергије из горе наведених разлога, мора се признати да ће то и ове године бити највећа непознаница и сваке године се та прича редовно завршава непоштовањем раније постигнутих договора, стварних трошкова и свих других реалних аршина. Због уласка у заједничку градњу термоелектрана и обавезе које ће у том погледу имати ЕПС, нарочито када је реч о улагању у нове рударске капацитете (око 700, односно у првих неколико година око 500 милиона евра), било је договорено да електрична енергија у Србији од 1. јануара поскупи за осам одсто и за исти проценат средином године. Сада се ово поскупљење од јануара одлаже за 1. април и ЕПС само тим чином губи седам милијарди ди-

нара, или око 80 милиона евра. Да не говоримо о великом паду вредности динара у међувремену, који је цену киловат-часа електричне енергије за крајње купце у Србији са 5,6 до чак скоро шест евроценти, снизио на испод 4,6. Дакле, не може се више разговарати о улагањима у нове капацитете. Крешу се планови инвестиција и ремонта, смањују се рокови ремонтних радова и много шта се одлаже за 2010. и 2011. годину.

Љубо Маћић напомиње да до сада није представљало велики проблем образложити и оправдати нивое трошкова, потребних цена енергије и разлике цена по категоријама и групама купаца, које произлазе из тарифних система, али је редовно настајао проблем, баш када цене треба да порасту. Један од најважнијих разлога за то је и одсуство ефикасније заштите сиромашнијих купаца енергије и с тим у вези Агенција се још 2006. године обратила надлежном министарству (а то није био једини пут) с иницијативом да се социјала што пре измести из енергетских предузећа, како се не би штитили и они који могу да плаћају реалну цену енергије. Чини се да је то тек сада ушло у фазу, а у организацији Министарства за рад и социјалну политику,

На берзама комешање цена енергената (Фото: FoNET)

која води ка резултату. Како напомиње Маћић, изузетно је важно да се те мере што пре примене. Неће се то догодити у овој години, али ако се буде ефикасно радило, у 2010. години бисмо могли имати идентификоване потрошаче којима би се (и само њима) помагало у покривању трошкова за коришћење енергије. Сигурно је да код нас није лако идентификовати појединачне изворе прихода, али је боље да то почне да функционише и са неким непотпуним па и погрешним подацима него да се наставља садашња пракса.

- У вези са ценама постоји још један велики проблем, јер нема дугорочнијег погледа на кретање цена, што је нарочито битно за електроенергетски сектор. Развојне документе у овој области треба што пре дорадити и усвојити, а такође и актуелизовати стратешка државна документа, јер се без тога не може водити ефикасна политика цена, а годишње одлуке о ценама у таквим условима се доносе без једне од најбитнијих подлога. А промене у енергетском сектору, као и фактора, глобалних и националних, који утичу на енергетски сектор, таквог су карактера по квантитету, садржају и степену (не)предвидивости да је неопходан континуалан, систематски и продубљенији аналитички рад и чешће преиспитивање стратешких опредељења и степена и редоследа приоритета, односно благовремено прилагођавање ономе на шта не можемо утицати - каже Љубо Маћић.

Међутим, остаје оно кључно питање. Шта када се све то уради како ваља и како је договорено, а онда, као и раније, стигне вест:

„Представници државног врха, на састанку код премијера Мирка Цветковића, 23. јануара 2009. одлучили су да се цена гаса не повећава. Постигнута је и сагласност да ни струја не поскупљује до априла, када би могло да се размотри повећање цене, али у висини пројектоване инфлације. Струја неће поскупети до априла, а тада ће, највероватније, повећање цене бити највише осам одсто, колика је пројектована инфлација за 2009. годину, објашњено је у Влади Србије?!“

Одлаже се, дакле, договорено повећање цене овог енергента, јер инфлација поново тражи жртвеног јарца, а струја је увек била веома погодна за тај „обред“.

Драган Обрадовић

ДРАГАН ВЛАИСАВЉЕВИЋ

Далеко смо од берзанских ломова

Сви су наговештаји да ће цена струје у Европи опадати онолико колико ће падати тражња за овом енергијом, због смањења индустријске производње

Драган Влаисављевић, директор Дирекције ЕПС-а за трговину електричном енергијом сматра да ће се пад цене мегават-сата на европском тржишту одразити на цене у нашем региону, али каже да то може имати утицаја, мада не великог, само на спољнотрговински промет ЕПС-а, не и на унутрашње регулисано тржиште. У Србији је, и без утицаја светске финансијске кризе, на снази регулисана цена електричне енергије, која је знатно испод оне по којој се тргује у Европи.

- Сви су наговештаји да ће цена електричне енергије у Европи опадати онолико колико ће падати тражња за овом енергијом због опадања индустријске производње. Но, само до мањег пада доћи ће код физичке трговине електричном енергијом. Где се могу очекивати ломови? Светска криза ће се, без сумње, највише одразити на обим финансијске трговине, оне која се одвија на берзама, где ће зараде (провизије) да се смањују и где је међу трговцима мало произвођача и крајњих купаца (потрошача) електричне енергије. Треба очекивати да ће се маргина зараде у тој трговини толико смањити да ће кључно бити управљање ризицима тог тржишта – рекао је Влаисављевић.

Објаснивши да се ЕПС засада, док пословодство друкчије не одлучи, бави само физичком трговином електричном енергијом, он је подсетио да Србија, по дијаграму електроенергетског оптерећења више сличи неразвијеним земљама Трећег света него развијеној Европи.

Криза ће се мање одразити на физичку трговину струјом: ТЕНТ А

- Ми, у Србији, имамо релативно малу индустријску потрошњу електричне енергије. Код нас дневни конзум одређују домаћинства и спољне температуре, а не велики индустријски потрошачи, као у Европи. Отуда, кретање цена на берзама у Европи неће код нас у Србији имати толико утицаја као у индустријски развијенијим земљама – сматра Влаисављевић.

На питање који су главни фактори ризика у управљању електроенергетским кретањима у Србији, он је рекао да су два најутуцајнија фактора метеоролошке и хидролошке прилике, а онда и то колико ће се успешно, према унапред утврђеном плану, одвијати ремонтни производних капацитета, подједнако у електранама и на коповима.

А. Ц.

Цена киловат-сата пала са 9 на 5 евроценти

За само шест месеци од највећег износа, цена струје се поново вратила на некадашњи ниво

Када је основана Прашка енергетска берза, у лето 2007, прва цена по којој су продате неке количине електричне енергије била је - 5,4 евроценти за киловат-час. Потом, у следећих годину дана цена струје на велико била је у сталном расту, а врхунац је достигла у јулу прошле године, када је достигла чак 9 евроценти. Сада, само пола године од кулминације и ове историјске највише цене електричне енергије, она се вратила и поново је на нивоу од око 5 евроценти за kWh. Тестирана је и та граница, па се не искључује да ускоро буде који евроцент и испод садашњег нивоа.

Таква или веома приближна кретања цене струје су и на енергетским берзама у Немачкој (цена на Прашкој енергетској берзи управља се, углавном, према немачкој цени) тако да се ово може сматрати преовлађујућом ценом у средњој и југоисточној Европи, као и већем делу западне Европе. Цену струје *in ultima linea* одређује, наравно, цена нафте, али то је и роба другачије врсте, тако да се управља и према другим законитостима. А најпре према томе да их је тражња (односно потребе за електричном енергијом) већа од понуде, што неминовно доводи до раста цена чиме се истовремено произвођачима осигуравају потребна средства за градњу нових капацитета за подмирење повећане тражње.

Аналитичари сматрају да ће цена

и даље ићи доле. За целу годину Јан Прохаска, експерт за енергетику консалтинг компаније „Cirus“, предвиђа просек цене kWh на велетрговинском нивоу од око 5 евроценти с тим што би вероватно током лета цена била и нешто нижа. Све то, наравно, под условом да не дође до могуће панике и експлозије раста цена. С друге стране, не очекује се ни приближно да ће цена струје

испоруке. Укратко, све ове споменуте цене важе за испоруке годину или чак две унапред, што значи да се сада троши струја купљена по ценама из прошле године. Струја, која се сада троши у Чешкој купљена је лане по цени kWh од око 6 евроцента. А тек идуће године потрошачи ће на својим рачунима за електричну енергију осетити појектичење до којег долази током ове

године. Због тога што су је дистрибуције уговарале у лето прошле године, по већој цени, струја у Чешкој је поскупела од Нове године за око 10 одсто, иако су те велетрговинске цене у међувремену пале.

ЧЕЗ је преко своје дистрибуције понудио фиксне цене до мађинствима које потпишу уговор да ће се снабдевати од њега ове и идуће године, то јест да неће бити поскупљења. Наизглед доста атрактивно, јер су потрошачи навикли да струја поскупљује сваке године, а ево одједном им се нуди могућност да се обезбеде да неће бити поскупљења. Но, пошто одзив није био баш много масован јер купци калкулишу са готово сигурним појектичењем за идућу годину (питање је само колико ће бити), ЧЕЗ је продужио рок за склапање ових уговора, а за оне који га потпишу увео је и попуст од четири одсто. И тако чешки потрошачи постају прави експерти за електричну енергију и кретање њених цена...

М. Лазаревић

Праг: цене струје на Прашкој енергетској берзи преовлађујуће у средњој и југоисточној Европи

копирати кретања цена нафте, које су пале са скоро 150 на испод 40 долара за барел у односу на јул прошле године. Струје и даље нема довољно, а упркос стагнације и смањивања индустријске производње, цену на горе гурају и све скупље инвестиције због повећаних безбедносних и еколошких захтева, увођење плаћања дозвола за емисије угљен-диоксида, исцрпљеност хидролошких потенцијала...

Ту је битна и једна специфичност трговања са струјом која се купује по уговорима са ценама за знатно касније

испоруке. Укратко, све ове споменуте цене важе за испоруке годину или чак две унапред, што значи да се сада троши струја купљена по ценама из прошле године. Струја, која се сада троши у Чешкој купљена је лане по цени kWh од око 6 евроцента. А тек идуће године потрошачи ће на својим рачунима за електричну енергију осетити појектичење до којег долази током ове године. Због тога што су је дистрибуције уговарале у лето прошле године, по већој цени, струја у Чешкој је поскупела од Нове године за око 10 одсто, иако су те велетрговинске цене у међувремену пале.

Реална мера струјног трошка за потрошаче

Цена електричне енергије, дата уобичајено у новчаним јединицама еврима или доларима, даје слику тржишта, али не осликава како се тај ниво индикатора одражава на потрошаче

У жељи да се при разматрању и поређењу цена узме у обзир и животни стандард потрошача, OECD и EUROSTAT су утврдили заједничку методологију. Да би се урадила конзистентна статистичка анализа поређења различитих земаља, користи се мера названа просечан паритет куповне моћи (скраћено ППП). То је битан индикатор животног стандарда; њиме су реални трошкови валоризовани на јединствени ниво цена и као такви рефлектују само разлике у количини купљене робе или услуга у различитим земљама. Ради лакшег поређења земаља чланица EU, EUROSTAT је увео фиктивну заједничку валутну јединицу - стандард куповне моћи (ППС). То свакако може да се примени и када је реч о реалној цени електричне енергије у појединим земљама - напоменула је у свом раду: „Упоредни преглед појединих индикатора везаних за тржиште електричне енергије“, презентираним на недавном скупу енергетичара „Електране 2008“, Јелена Милосављевић, водећи инжењер за регионално тржиште енергије у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције.

Један од основних показатеља кретања на тржишту електричне енергије је њена цена и она се тре-

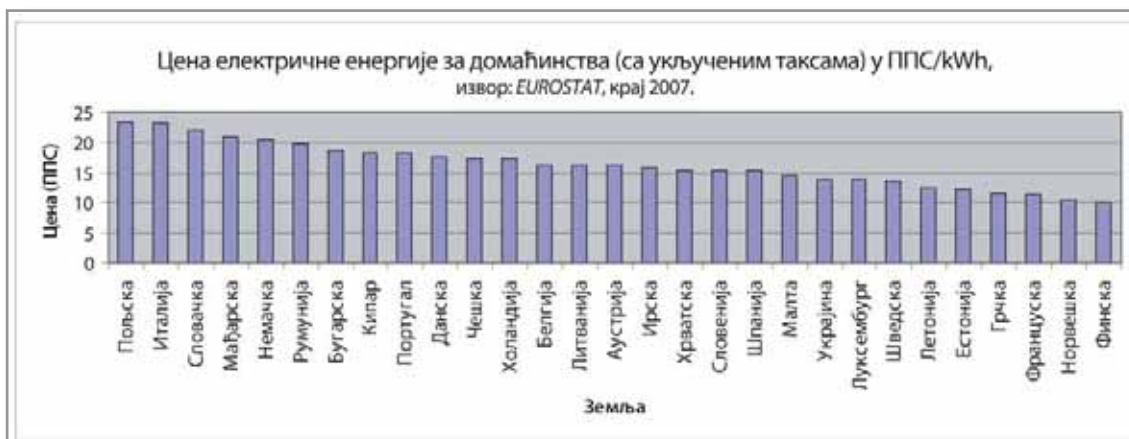
Јелена Милосављевић

нутно битно разликује у земљама чланицама EU и земљама југоисточне Европе. Цене електричне енергије у земљама учесницама европског тржишта приказане су на начин дефинисан новим препорукама, на примеру цена за најбројније потрошаче и то за категорију Домаћинства, (потрошачи са годишњом потрошњом електричне енергије између 2.500 и 5.000 киловат-часова), и за категорију

Индустрија (потрошаче са годишњом потрошњом од 500.000 до два милиона киловат-часова).

Упоредивањем се уочава да су цене електричне енергије за индустрију у скоро свим земљама приметно ниже од цена за домаћинства. Ако узмемо за пример Данску, уочавамо да је цена коју плаћају домаћинства (24,01 евроценти за киловат-час) три пута виша од цене за индустрију (8,95 евроценти за kWh). Слично је и у Немачкој, где је цена за домаћинства 21,05 евроценти по киловат-часу, док је за индустрију 3,7 пута нижа, односно 5,68 евроценти за kWh - каже Јелена Милосављевић и напомиње да таксе и порези за категорију Индустрија у већини земаља готово да не постоје, пошто се у циљу подстицања развоја индустријске производње, државе одричу намета.

EUROSTAT обрађује податке о ценама електричне енергије у складу са најновијим прописима (допуна Директиве Европске Комисије и Савета 90/377/ЕЕЦ од јуна 2007. године), разложене на трошкове енергије и снабдевања, трошкове коришћења мреже и део намењен разним таксама и порезима. ЈП ЕПС-у је, како истиче наша саговорница, посебно занимљива пракса већине земаља,

Слика 1.

које у делу цене који иде на таксе и порезе, имају и део намењен дотирању социјално угрожених група становништва. Ово показује да већина европских земаља води рачуна о социјално угроженим групама становништва које нису у могућности да плаћају реалну цену електричне енергије тако што држава брине о њима кроз сакупљање прихода од такси и пореза, а не њихове енергетске компаније.

- Имајући у виду велике различитости земаља учесница тржишта Енергетске заједнице југоисточне Европе (ESCEE) и земаља чланица ЕУ, поређење индикатора-цена електричне енергије, дате уобичајено у еврима или доларима, даје слику тржишта, али не осликава како се тај ниво индикатора одражава на потрошаче у свакој од тих земаља, односно, колико се тиме

стварно оптерећује кућни буџет (табела 1). Дато је потом поређење цена електричне енергије на истом примеру података као из табеле 1 (за категорију Домаћинства), али изражено у ППС јединицама (слика 1). Цене су дате са урачунатим свим таксама и порезима. Подаци се односе на крај 2007. године и израчунати су по одговарајућој методологији EUROSTAT-а. За претварање новчаних јединица у ППС јединице коришћен је просек цена са краја 2007. године за домаћинства у ЕУ-27 који износи 14,15 евро центи за kWh и за индустрију 9,03 евро центи за kWh. По оваквом сагледавању, од посматраних земаља ниво цене електричне енергије најтеже доживљавају потрошачи у Пољској и Словачкој, где је цена за домаћинства 13,8 односно 13,7 евро центи за kWh, што сведено на ППС износи чак много више, 23,5 ППС за Пољску, односно за Словачку 22,17 ППС. Ово је скоро два пута теже од тога како цену електричне енергије доживљавају потрошачи у Грчкој (11,62 ППС). Италија има високу, али приближно исту цену електричне енергије изражено у новчаним јединицама и у ППС-овима која за категорију Домаћинства, износи 23,77 евра

Табела 1.

Цена електричне енергије за домаћинства у €/100kWh, извор: EUROSTAT, цене на крају 2007.			
Земља	Укупна цена	Земља	Укупна цена
Данска	24.01	Словачка	13.70
Италија	23.77	Мађарска	12.96
Немачка	21.05	Француска	12.13
Ирска	19.18	Финска	11.49
Холандија	18.00	Румунија	11.41
Белгија	16.83	Словенија	11.16
Аустрија	16.62	Чешка	10.63
Шведска	16.13	Малта	9.93
Луксембург	15.91	Хрватска	9.84
Кипар	15.72	Грчка	9.84
Португал	15.59	Литванија	8.70
Норвешка	14.98	Естонија	7.86
Велика Британија	14.81	Летонија	7.29
Шпанија	14.26	Бугарска	7.21
Пољска	13.80		

Табела 2.

БДП/становнику (у ППС), подаци крај 2006. и цене електричне енергије, крај 2007. извор: EUROSTAT, 2007. година					
Земље	БДП /стан. (у ППС)	Цена ел.ен.(€/100kWh)		Цена ел.ен.(ППС/kWh)	
		Домаћинства	Индустрија	Домаћинства	Индустрија
Пољска	52	13.80	9.05	23.50	10.15
Словачка	64	13.70	10.48	22.17	14.75
Мађарска	65	12.96	10.31	21.07	12.97
Румунија	39	11.41	5.30	19.78	14.32
Чешка	79	10.63	10.13	17.47	12.51
Хрватска	52	9.84	9.08	15.50	9.02
Бугарска	37	7.21	5.86	18.67	11.88

центри за kWh или 23,25 ППС - напомиње Милосављевићева.

Узимајући у разматрање земље централне Европе и западног Балкана, сличне нашој по бруто друштвеном производу по становнику, коришћењем наведене методологије израчунато је да Србија има БДП по становнику 32,8 ППС јединица. Бугарска, на пример, има БДП по становнику 37 ППС, Хрватска 52, Чешка 79... (види табелу 2). У табели 2 дат је преглед цена електричне енергије, изражених у новчаним јединицама за утрошених 100 киловат-часова и ППС-овима.

При анализи треба имати у виду да подаци у табели 2 дају адекватно поређење за вредности са краја 2007. године, али не дају сасвим реалну слику за садашње стање.

За нас је свакако најбитније где би Србија требало да се налазила у оваквим поређењима, пошто нас у табели 2 нема?

- Подаци за цене електричне енергије у Србији тренутно нису расположиви и упоредиви по јединственој методологији, која се примењује у ЕУ. Морам да утврдимо где смо у односу на њихове референтне јединице. У циљу праћења дешавања и про-

гнозе будућих кретања на тржишту електричне енергије Европе, као и конзистентно поређења са другим земаљама учесницама, Србији предстоји примена потребне методологије и успостављање базе података у складу са опсезима потрошње у категоријама Домаћинства и Индустрија, наведеним у документу Commission Decision of 7 June 2007 amending Council Directive 90/377/EEC. Изражавање наше цене електричне енергије у ППС захтева претходно утврђивање и евидентирање многих макроекономских података неопходних за примену методологије. То је веома захтеван посао који нам тек предстоји - каже Јелена Милосављевић.

Међутим, већ сада јасно може да се уочи да смо ми осетно испод свих у табели 2. Киловат-час електричне енергије у домаћинствима, по најновијим проценама, сада у Србији стаје и испод 4,6 евроцента, што је осетно ниже од цене електричне енергије у домаћинствима у Бугарској, која је , као што се види, на дну табеле 2. Логично је очекивати да и цена изражена у ППС валутним куповним јединицама буде нижа, односно повољнија за потрошаче.

У закључном делу Јелена Милосављевић наводи да су дани јевтине енергије за Европу прошлост. За тржиште ЕУ урађено је више сценарија прогноза кретања захтева за енергијом до 2030. године, за поједине сценарије и до 2050, донете су поставке енергетске политике и у складу са њом предложени акциони планови развоја. За земље потписнице Уговора о енергетској заједници југоисточне Европе (ESCEE) потребно је прецизно сагледати енергетске потребе и могућности њиховог остваривања до 2030. године, нарочито унутар заједничког тржишта Европе. Да би активно учествовала на енергетском тржишту Европе, Србији предстоји увођење и примена наведене методологије и одговарајуће енергетске статистике.

Д. Обрадовић

Горштачка судбина

Тих дана, кад је телевизија обавештавала нацију како је Ћуприја, с минус четрнаест степени, најхладнији град у Србији, у Сјеници, на Пештеру, било је минус двадесет четири, а снег су могли да извозе скијашким центрима, али су монтери Електродистрибуције, ипак, радили

Ојужило. Из Београда нас испратила ромињава киша и плус десет, код Ушћа је киша стала а температура скочила на петнаест, а у Новом Пазару дочекало нас је шеснаест степени. Претошло за други дан од Светог Јована, усред зиме. Распредамо о последицама тањења озонског омотача и о глобалном загревању, немамо преча посла.

Из Пазара, Сјеничком улицом дојездисмо до пута за Пештер. До Сјенице, пред нама, још шездесетак километара. Зна за јадац: одатле температура почиње да се стрмоглављује, а мој сапутник и сапатник већ почео да хукће и да се раскомоћује. Гледам га испод ока, чекам кад ће почети да цвокоће и да се умотава у јакну.

Милили смо крај жуте табле којом нам општина Нови Пазар жели срећан и безбедан пут и оне с којом нам је општина Сјеница понудила добродошлицу. Кад влажним изувјаним серпентинама и између шлепера претоварених угљем избисмо горе, на висораван, затекли смо два права чуда: температура је спала за само десетак степени, а около снег једва да се задржао на присоју и у дубоким сенкама!

– Као усред лета – каже младић, аутошперер ког смо спасили безнадежног чекања аутобуса. – Јер, овде вам је у ово доба обично бар метар снега. Тада пут чисте на сваких пола сата, али до њега се не може сем на коњу. Без преке потребе нико и не излази из куће. А сад, видите и сами, милина!

Од њега дознајемо да су Пештерци најгостољубивији људи у Србији јер им ретко кад неко дође у посету, па се сваком обрадују.

Живот на минус двадесет четири

– Па, где сте ви до сада – шири руке инжењер Ђазим Лакота у знак поздрава, а уста у осмех због искрене радости, као да му је у госте дошла најближа фамилија. – Већ смо се и забринули... Него, шта ћемо: кафа, кисела, сок?

Електромрежа одолева у најтежим условима: Јусо Хаџовић, монтер ЕД Сјеница на задатку

Одмах дознајемо да смо, свеједно, закаснили! Да смо дошли десет-петнаест дана раније, могли смо да се уверимо да овдашњи електромонтери, али и остали, раде у заиста немисливо тешким условима. А, због тих услова и због њих, управо смо се и запутили овамо.

– Ех, да сте тада дошли – каже Ђазим готово разочарано – Баш тих дана, оно кад је телевизија обавештавала нацију како је Ћуприја, с минус четрнаест,

најхладнији град у Србији, овде, код нас, било је минус двадесет четири, а снег смо могли да извозимо европским скијашким центрима. То код нас не би могло да се упореди ни са чим.

Успротивио се фотографисању, али само због "ситуације" на свом писаћем столу. ("Знате како се каже: како му је на столу, тако му је и у глави.")

– Општина Сјеница је, ако се не варам, четврта по површини у Србији –

почео је своју причу Ђазим Лакота, директор погона Сјеница, Огранак Чачак, ПД „Електросрбија“. – Простире се на више од 1.050 квадратних километара. Становника, по попису из 1991. године, има 36.000, а од тога у самој Сјеници око тринаест хиљада. Али, од тада смо добили бар хиљаду двеста закључаних кућа. Не одјављују се, плаћају таксу на струјомер, а потрошња – нула. Јер, овде остаје само онај ко мора, ко нема где. А они што су остали, разбацани су по овом беспутном пространству... Па, цела општина има само 70 километара асфалтираних путева. Својевремено, док се то могло, предлагао сам као најјевтиније решење да се удаљенијим кућама и домаћинствима купе имања негде ближе...

И на сву ту муку, каже, на висоравни је шест месеци зима, а шест месеци хладно:

– Лети, у августу, можеш да се скинеш у кошуљу, па и да се сунчаш, али ноћ да дочекаш без јоргана, не препоручује се!

Ђазим је родом одавде, из једног села у близини, а у Сјеници је од априла 1979. године. Кад је дошао на ово место, пре тридесет година, није затекао такорећи ништа: осморо људи, једну шупа без ограда, једног полураспаднутог “фићу” и мрежу да те бог сачува. Говорило се тада: кад загрми у Бијелом Пољу, овде нестане струје.

– Данас је неупоредиво боље: 700 километара нисконапонске и 250 километара десет киловолтне мреже, 130 трафо-станица, па нова зграда, теренска возила, тридесет пет запослених: од мене, па до спремачице. Мада, по свим нормативима требало би да нас буде бар двоструко више! Та експанзија је почела осамдесетих, кад смо се колико-толико одвојили од Новог Пазара и у то време постали највећи купац “Београд електра”. Али, све је стало деведесетих... Зна се то, да не објашњавам.

Села на Пештеру су раштркана и разуђена; од куће до куће и по километар-два.

– Имамо подручје које се назива

Баре, четрдесет километара од Сјенице, према Бијелом Пољу. Тамо нам је тридесет киловолтна трафо-станица, а куће су тако разбацане да по домаћинству имамо 1.600 метара мреже. Тако је још

Општина Сјеница, која се простире на више од 1.050 квадратних километара, четврта у Србији

од времена електрификације, кад те нико ништа није питао. А сада... Рачуница је једноставна: на оволиком пространству имамо 104 насељена места и свако има бар по један трафо... И да нису овакви услови, било би тешко.

Зимско лето на Пештеру

А какви су услови најбоље илуструје догађај из 1996. године, када је на Пештер нападао влажан снег и положио све редом. Јер, температура се спустила на двадесет осам испод нуле.

– На половини општине све попадало – сећа се Ђазим. – Из Краљева нам послали помоћ да се то санира, дошло четрдесетак људи из “Електромонтаже”, понеко из дистрибуције... На терену ужас, немаш кад да постављаш стубове, већ стављаш изолаторе на борове, колико да окрпимо, да направимо “бајпас” док не отопли бар мало. Али, после два дана, ови људи што су дошли да помогну, буквално су отекли од хладноће, испуцала им кожа, пого-

рела као да су били на сунцу... Нико то није могао да издржи па су масовно одлазили с терена. Такве услове могу да поднесу само они коју су навикли, једино горштаци, а одавде. Па, свака општина из брдско-планинских крајева има понеки део који је овако тежак, али овде је све тако!

На Пештеру, кад људи желе да дочарају ниске температуре, користе израз: пљуни – смрзло. А Ђазим ме уверава да то нипошто није претеривање. Пљуне човек, а оно звекне. И што је виши, то је извесније да ће пљувати коцкице леда.

– Најнижа забележена температура износила је 38,6 степени испод нуле, а пре петнаест година имали смо двадесет дана минус 29 степени – прича инжењер Лакота. – Али, иако све то многима изгледа страшно, нама су гора лета! Ваљда нас је Бог помиловао погледом, па зими нема ветра. Да је кошава као у Војводини или у Подунављу, ко зна... Лети вероватно зато што смо овако високо, а просечна надморска висина је изнад хиљаду метара

па другујемо с облацима, ово је врло громовито место! Громови нас разбијају. У делу који се зове Жари, према Барама, од једне грмљавине страдао је двадесет један стуб далековода. Да, дрвени... Ма, шта страдао. Налазило смо иверје на двеста метара од места где је стуб стајао!

Питам га, онако заверенички, имају ли некакве бенефиције због таквих услова рада? Оно: варијабилна, посебна опрема, одмор у бањи и на мору о трошку синдиката, појачану исхрану... Гледа ме зачуђено, као да не схвата шта га питам или, боже ми опрости, да булазим. Само је одмахнуо руком.

После ми инжењер Елмаз Скалоњић, звани Мазо, прича да у околини имају изванредне скијашке терене, да су имали и “жицу”, али од свега слаба вајда.

– Па, ко ће да се скија на минус тридесет? – више констатује, него што пита. Заиста, ко је толико луд?

Милош Лазивић
Фото: М. Дрча

Нови копови за више струје

Радови на отварању Поља „Ц“ и Поља „Е“ почели пре рока. - Из „Великих Црљена“ угаљ крајем године. - Током јануара производња боља од планиране

Рудари „Колубаре“ остварили су у 2008. години производњу угља каква до сада није забележена на овим просторима. Досегнута је, па и премашена, бројка од 30 милиона тона угља. На Површинским коповима „Колубаре“ изузетно су задовољни што су, упркос многобројним тешкоћама, успели да премаше планске обавезе и да остваре рекордне резултате.

А, како се до тога дошло? На Површинском копу Поље „Д“ остварена је уобичајена производња од око 14 милиона тона лигнита, док је на Пољу „Б“ и тамнавским коповима, у поређењу са претходним годинама, откопано знатно више лигнита.

- Такве резултате није могуће остварити ако се не сложе све коцкице битне за процес производње - каже Радисав Милић, директор Површинских копова „Колубара“. - А коцкице подразумевају: стручност и одговорност највећег дела запослених, технолошку дисциплину, добро обављене ремонте, квалитетан надзор, правремену набавку квалитетних резервних делова и репроматеријала и решавање проблема експропријације.

Добра производња обележила је и први месец ове године. Током јануара дневна производња лигнита кретала се, у зависности од потреба електрана, између 70 и 100 хиљада тона угља и једино је била ограничена потребама електрана и могућностима одвоза угља који је у првој половини месеца био успорен, због леда и недостатка вагона.

У овом периоду, такође, поред изу-

зетно неповољних временских услова, на свим коповима остварен је и знатно бољи откоп јаловине од планираног. А од прошле године јаловина се у „Колубари“ копа на шест локација. Угаљ, за сада, само на три копа.

Откопавање јаловине, на новим

ну, с тим што се очекује и да се реше и мањи проблеми везани за експропријацију. Почетак експлоатације лигнита на њему планиран је у новембру ове године. На овом копу, иначе, радиће системи са Површинског копа „Там-

нава-Источно поље“ који ће, током септембра, бити премештени са копа „Тамнава-Западно поље“. Треба рећи и то да ће превоз угљеног система „ићи“ трасом којом је прошао и јаловински систем и да ће се, после транспорта, урадити редован годишњи ремонт рударске механизације. После тога започеће и откоп врло квалитетног лигнита са овог копа.

На Пољу „Д“ до краја године из производног процеса ће се искључити четири јаловинска система. Са овог копа најпре ће „изаћи“ IV систем (крајем марта), а потом ће на друге локације бити премештени и I „Б“ систем (април), V (мај) и II јаловински систем (у августу). Пре тога, створиће се услови за њихов континуиран рад на новим локацијама, све док се не реши проблем Вреоца.

На крају ваља нагласити да су производне обавезе „Колубаре“ и ове године увећане. О томе се овде, међутим, нерадо говори и само се понекад и са горчином коментарише. Ехо тих коментара је „да ће бити тешко“ и да, иако се тај план оствари, рудари од тога ништа неће имати. Јер, оно што су рудари зарадили и што им припада, најчешће, изостаје и то без обзира и на - рекорде.

М. Тадић

Година добро почела – угљена етажа на Пољу „Д“

локација, које су у рударским мапама означене као Поље „Ц“ и Поље „Е“, започело је пре планираних рокова, а на основу допунских пројеката да би се усполио део механизације која ради на Пољу „Д“, а која би, због кашњења са пресељењем Вреоца, стајала. Већ ове године Поље „Б“ и Поље „Ц“ постаће један коп, тако да ће њихово спајање, у предстојећим годинама, омогућити годишњу производњу лигнита од око три милиона тона.

На делу Површинског копа Поље „Е“ биће, током године, откривено око 10 милиона тона лигнита, чијим ће се откопавањем надокнадити смањена производња лигнита на Пољу „Д“ (опет због кашњења са пресељењем Вреоца).

На Површинском копу „Велики Црљени“ откоп јаловине тече по пла-

У 2008. топлотна моћ испорученог угља ТЕ за око 800 килоџула по килограму већа од планиране

Сваке године све више

Задржан континуиран раст производње угља и откривке који је започео пре седам година

На коповима ПД „ТЕ-КО Костолац“ у 2008. ископано је више од 7,36 милиона тона угља, што је и 97,2 процента од предвиђеног биланса. У односу на остварену производњу из 2007. ископано је, значи, више 116.143 тона угља, тако да је задржан континуиран раст производње. Термоелектранама је испоручено више од шест и по милиона тона угља по просечној калоричној вредности од 8.200 килоџула по килограму угља, док је за индустријску и широку потрошњу произведено 410.881 тона угља.

План производње угља није остварен, при чему је, међутим, значајно и даће просечна калорична вредност износити 7.420 килоџула по килограму угља. Како је топлотна моћ испорученог угља термоелектранама у 2008. години била за око 800 килоџула по килограму већа од планиране, за рад термоелектрана било је потребно мање угља од планом предвиђених количина. Костолачки рудари, уз то, у континуитету од 2001. године бележе просечан годишњи раст производње од 5,7 процената.

Учинак на јаловинским системима из године у годину, такође, све је већи. Према подацима Службе за праћење производње у Дирекцији за унапређење производње ПД „ТЕ-КО Костолац“, закључно са 31. децембром 2008. године, откопано је укупно преко 30 милиона кубика чврсте масе, што је за 11,4 процената више у односу на план из прошле године. У односу на остварену производњу из 2007. године у прошлој је откопано и 1,8 милиона кубика јаловине више. А у поређењу са 2001. када је откопано 11,8 милиона кубика јаловине, прошлогодишња производња је била већа за чак 18,3 милиона кубика чврсте масе или за два и по. То значи и да је за протеклих седам година просечан раст производње откривке 22 процената годишње.

Повећан рад уз значајна материјална улагања, очигледно, дају резултате у остварењу годишњих биланса и тако подупиру и дугорочни програм развоја костолачког угљеног басена. Протекла година остаће, стога, уписана и као још једна рекордна у низу.

С. Срећковић

Година изазова

Према плану Дирекције за производњу јаловине и угља ПД „ТЕ-КО Костолац“, за 2009. годину са рударским системима ангажованим на откривци треба откопати нешто више од 34 милиона кубика јаловине што је у поређењу са 2008. годином више за чак седам милиона кубика чврсте масе. У односу на прошлогодишњи производни план у 2009. предвиђено је и да се ископа 433.000 тона угља више. Конкретно пред рударима ПК „Дрмно“ задатак је да ископају преко осам милиона тона угља, просечне калоричне вредности од 8.000 килоџула по килограму угља.

Упркос леденим данима почетком године производни процес на копу „Дрмно“ одвија се без већих проблема, па имајући у виду производњу закључно са 27. јануаром рудари су добро стартовали. Према подацима Службе за праћење производње за то време рудари су ископали 697.797 тона угља, што је и за 18 процената више у односу на план. У поређењу са оствареном прошлогодишњом производњом за исти временски период производња угља повећана је за око десет, а јаловине за девет процента.

Изједначен дневни производни рекорд

Производња од 19,35 милијарди киловат-сати електричне енергије за 10 одсто већа од плана

Привредно друштво „Термоелектране Никола Тесла“ у 2008. години произвело је рекордни 19,784 милијарде киловат-сати, што је од почетка рада и највећа остварена годишња производња електричне енергије. Електране у саставу ПД ТЕНТ стабилно су и поуздано радиле, премашивши укупно годишњу обавезу за 5,61 одсто. Овако високу производњу потпуно је испратио Железнички транспорт ТЕНТ-а превезавши у прошлој години више од 28 милиона тона угља, а што је више терега него што превезу Железнице Србије.

Почетак ове године, такође, у знаку је повећане производње, с обзиром на појачану потрошњу електричне енергије у најхладнијим данима јануара. Пренапрегнути електроенергетски систем, са дневном потрошњом и од 150 милиона киловат-сати електричне енергије (време гасне кризе), захтевао је највећа ангажовање свих расположивих производних капацитета. Управо тих дана ПД ТЕНТ бележи и најновији рекорд. Први пут, за последњих 30 година, достигнута је досад највећа днев-

на производња од 71 милиона киловат-сати, што је и најбољи показатељ успешног рада електроенергетског система Србије.

Степен искоришћења производних капацитета у ПД ТЕНТ у првом месецу ове године, стога, био је знатно већи од предвиђеног. До 28. јануара већ била је произведена 1,841 милијарда киловат-сати електричне енергије, што је и 4,1 одсто изнад плана за тај месец. Такав резултат, истовремено, и својеврстан је показатељ залагања запослених, њихове стручности и уложених средстава у претходних шест година.

Рекорди ПД ТЕНТ резултат су, пре свега, доброг и стабилног рада, као и техничке расположивости блокова. За ову годину планирано је да ПД ТЕНТ произведе 19,35 милијарди киловат-сати, што је за десетак процената више у односу на планирану производњу у 2008. години. Имајући у виду тренутну погонску спремност

У знаку пребачаја: ТЕНТ А

блокова и уопште добро стање постројења, реално је очекивати не само да ће се планирана производња остварити, него и да ће се премашити.

С. Марковић

„ТЕ-КО КОСТОЛАЦ“

У јануару пуним гасом

У раду са четири блока

У леденим јануарским данима када се у Србији дневно трошило између 130 и 150 милиона киловат-часова електричне енергије, производни капацитети ПД „ТЕ-КО Костолац“ радили су стабилно и са пуним оптерећењем. То је средствима јавног информисања изјавио Драган Јовановић, заменик директора Привредног друштва.

– У раду у јануару била су сва четири блока са пуним оптерећењем, које допушта техничко стање појединих производних јединица – каже Јовановић. – Дневно се производило нешто више од 20 милиона киловат-часова електричне енергије, односно између 17 и 18 одсто од укупно произведене електричне енергије у ЕПС-у. С обзиром на то да ТЕ „Костолац“ у инсталисаним капацитетима ЕПС-а представљају око 11 процената, јасно је да су ови блокови радили изузетно добро. Само на једном блоку, снаге 350 мегавата, у ТЕ „Костолац Б“, због стања лопатица на турбини, „возило“ се снагом нижом за око 20 мегавата. Оштећене лопатице ће бити замењене у току овогодишњег ремонта.

Према Јовановићевим речима, рудари су обезбеђивали довољно угља за рад термоелектрана. Дневна производња угља била је између 20 и 30 хиљада тона, а откривке између 70 и 80 хиљада кубних метара. Имајући у виду ниске температуре и тешке услове рада, уведена су додатна дежурства и мобилне екипе које

су биле у стању да одмах реагују када се појаве проблеми, односно технички кварови и да их отклоне. Блокови, наиме, још од средине децембра раде добро, а настоји се да се овакво погонско стање одржи што дуже. У овом периоду термоелектране су, такође, редовно испоручивале и топлотну енергију крајњим корисницима даљинског грејања у Пожаревцу, Костолцу и околним насељима. Како Јовановић даље истиче, у јануару се, дакле, радило са свим расположивим капацитетима и то пуном снагом без поремећаја у производном процесу.

Ч. Радојчић

Пребачај упркос лошој хидрологији

У акумулационим хидроелектранама „Бистрица“ и „Кокин Брод“ надокнађен подбачај у остале две ХЕ. – У току рад на студији ревитализације застарелих агрегата

У протеклој 2008. години „Лимске ХЕ“ оствариле су, ипак, планирани обим производње електричне енергије, уз пребачај од 3,5 одсто. У таквој изузетно неповољној хидролошкој години реализацију плана изнеле су две акумулационе хидроелектране и то ХЕ „Бистрица“ са пребачајем плана за 32 и ХЕ „Кокин Брод“ за 36 одсто. Надокнађен је тиме и мањак у односу на план у преостале две „Лимске ХЕ“, јер је извршење у ХЕ „Увац“ достигло 86, а у проточној ХЕ „Потпећ“ 72 одсто. Значајно је, притом, да је смање-

на и дужина принудних застоја, тако да је погонска спремност из године у годину све боља. Лош једном успешном годишњем пословном резултату допринело је, пре свега, квалитетно одржавање постројења, јер је од планираног обима послова лане већина и завршена.

- Акценат у 2009. години биће, међутим, на припремама за ревитализацију застарелих агрегата. Ове хидроелектране већ до године обележиће педесетогодишњицу постојања, а агрегати ХЕ „Бистрица“ и ХЕ „Кокин Брод“ ући ће у шесту деценију рада – каже Ивко Шапоњић, директор „Лимских ХЕ“, Огранка ПД „Дринско-Лимске ХЕ“. – Њихова темељна обнова је неопходна и зато је у току рад на Студији ревитализације „Лимских ХЕ“, са могућностима повећања снаге и изградње додатних агрегата. Студију раде стручњаци „Енергопројекта“. У јануару је, тако, обављена ревизија предвиђених радова за ХЕ „Потпећ“ што је омогућило наставак даљих поступака у вези са модернизацијом електране. У току године урадиће се оваква ревизија за преостале три електране, значи и за најмлађу

ХЕ „Бистрица“ ускоро ће ући у шесту деценију

ХЕ „Увац“ (а која је у погону од 1979. године), јер је и њој потребан неки вид ревитализације. Посебно је значајно и то да је Стратегијом развоја електропривреде до 2015. године предвиђена изградња РХЕ „Бистрица“ (са четири агрегата укупне инсталисане снаге од 700 мегавата) за коју је при крају израда пројектног задатка за анализу оправданости такве инвестиције. Упоредо са тим, припрема се и потребна документација да би се, када се за њену изградњу стекну финансијски и други услови, кренуло у реализацију овог веома исплативог пројекта.

Према речима Ивка Шапоњића, доста пажње у „Лимским ХЕ“ поклања се и заштити животне средине, по чему су оне постале и узорно предузеће у ЕПС-у и окружењу. У току је решавање тих проблема у ХЕ „Потпећ“ насталих због великих количина пластике и другог савременог отпада који се депонује у Лим. Тим више, јер инспекцијске службе градова, који се на Лиму налазе узводно од ХЕ „Потпећ“, таква понашања не кажњавају. Завршена је, стога, прва фаза заштите решетки улазне грађевине од пливајућег на-

носа, а према пројекту који је урадио „Енергопројект“. Тиме је делимично решен проблем чишћења овог отпада и повећана је поузданост рада електране.

Без обзира на ишчекивану ревитализацију постројења у овој години у сезони ремонта предстоје и обимнији послови. Од четири електране највише на „удару“ биће ХЕ „Потпећ“, у којој ће се ради-ти замена побуде на сва три агрегата, затим реконструкција преливних устава, са заменом

ланаца, ревитализација хидрауличног система за подизање затварача улазне грађевине, реконструкција затварача на темељним испустима, а од помоћних елемената радиће се на доводним органима електране.

Најважнији посао на ХЕ „Бистрица“ биће аутоматизација кућног агрегата за сопствену потрошњу, а што ће бити реализовано на основу споразума потписаног са Иновационим центром Машинског факултета у Београду, Електротехничким факултетом у Београду, Институтом „Никола Тесла“ и са Министарством за науку и развој. „Лимске ХЕ“ обезбеђују опрему, а остали учесници споразума израду пројекта, као и пројектовање и извођење радова. Иако то није агрегат велике снаге, битно је што ће се модернизовати јер на њему до сада није било ни ремонта. На ХЕ „Кокин Брод“ и ХЕ „Увац“ највећи посао биће модернизација ТСУ и то завршетком система управљања, који се ради у сарадњи са Институтом „Михаило Пупин“. Поред надзора, значи, имплементираће се и друге управљачке функције.

М. Филиповић

Више од 30 милиона КИЛОВАТ-ЧАСОВА ДНЕВНО

Највећи део електричне енергије произведен у две дунавске електране, док „Власинске ХЕ“ и ХЕ „Пирот“ раде у складу са потребама електроенергетског система

Привредно друштво „ХЕ Ђердап“ успешно је започело 2009. годину. Сви огранци ове компаније на време су и квалитетно реализовале планиране ремонте што им је омогућило да потпуно спремно дочекају зимски период и максимално искористе повољне хидролошке услове. Ова оцена односи се, пре свега, на највеће чланице, две дунавске хидроелектране, „Ђердап 1“ и „Ђердап 2“. У нову годину оне су ушле са дневном производњом од око 25 милиона килват-часова електричне енергије, што је било знатно изнад планских обавеза. Али, због наглог захлађења уследио је пад дотока Дунава у време божићних празника, а самим тим и пад производње.

У трећој декади јануара, међутим, хидролошки услови су се опет нагло побољшали. Доток Дунава расте на више од 7.000 кубних метара воде у секунди. То је и омогућило ХЕ „Ђердап 1“ и ХЕ „Ђердап 2“ да 28. јануара укупно произведу чак 28 милиона килват-часова електричне енергије. Са производњом „Власинских ХЕ“ и ХЕ „Пирот“ тај дневни учинак прешао је и 30 милиона килват-часова, а такав ниво задржан је и почетком фебруара.

Посебно добру производњу у јануару има ХЕ „Ђердап 2“, која је са достигнутих 133 милиона kWh надмашила план за осам одсто. ХЕ „Ђердап 1“ је произвела више од 450 милиона килват-часова, што је такође нешто више

ХЕ „Ђердап 2“: јануарски план пребачен за осам одсто

од плана. Значајно је тим поводом да су ове количине струје знатно веће него у јануару 2008, што уз садашњи ниво водостаја Дунава, улива оптимистичке прогнозе за следећи период.

У ХЕ „Ђердап 1“ у погону је, иначе, свих шест агрегата. У ремонту је само бродска преводница. Реч је о редовном текућемодржавању електрохидрауличке и хидромеханичке опреме, које овој

својеврсној саобраћајници треба да обезбеди дужи непрекидни рад од најмање годину дана, почев од 1. маја, због друге фазе ревитализације румунске преводнице.

На ХЕ „Ђердап 2“ у погону је девет од десет агрегата, који у целини користе повољан доток Дунава. У ремонту је А-7 због неопходне замене турбинског вратила, а ова сложена и захтевна операција потрајаће знатно дуже у односу на редовне капиталне ремонте. У току је тренутно демонтажа агрегата, што је неопходан предуслов замене тог виталног дела. Припрема се, истовремено, техничка документација за капиталан ремонт 8. агрегата, којим ће бити обухваћена и санација уочене напуклине вратила, такође у зони радијуса велике прирубнице.

„Власинске ХЕ“ и ХЕ „Пирот“ раде према захтевима диспечера ЕПС-а, а за сада на нивоу планираних обавеза. Обилне падавине током јануара умногоме су побољшале и стање акумулација, што уз високу погонску спремност омогућава и даље

њихов успешан рад. У јануару је и ПАП Лисина радила изузетно економично, јер је препумпала око петнаест милиона кубика воде из акумулације „Лисина“ у Власинско језеро. А то изражено у производњи четири ХЕ „Врла“ значи и тридесет милиона вршних килват-часова.

Ч. Драгишић
Фото: М. Дрча

Редукована само јавна расвета

На овом конзумном подручју критичних јануарских дана није било ни ограничења електричне енергије, а ни напонских редукација

У току прве половине јануара, због екстремно ниских температура, прекида испоруке гаса и немогућности топлана да гас замене другим енергентом, дошло је до знатног скока потрошње електричне енергије на нивоу ЈП „ЕПС“. Разлог за то било је, пре свега, загревање станова и пословних просторија разним електричним грејним телима. Тим поводом Влада Србије 7. јануара препоручила је ЕПС-у да редукује степен јавног осветљења док трају проблеми у снабдевању природним гасом. Министарство рударства и енергетике, одмах потом, 8. јануара, издало је налог ЕПС-у да предузме мере којим се обезбеђује штедња и рационална потрошња електричне енергије, а нарочито искључење свих уличних и других светлећих реклама

и ограничење на ниво сигурносних потреба, искључење јавног осветљења, улица, тргова и других објеката за 50 одсто, односно свођење осветљења на минимални сигурносни обим.

У свих пет дистрибутивних привредних друштава упоредо са тим уведено је мобилно стање да би се очувао електроенергетски систем, а посебно дистрибутивна мрежа. Купци електричне енергије, истовремено, у читавом том периоду уредно су снабдевани струјом из производних капацитета ЕПС-а, па упркос осетном расту потрошње није било потребе за њеним увозом. Како су електродистрибутивна ПД положила тај најтежи испит до сада објављујемо у наредним текстовима.

За електроенергетску ситуацију у јануару текуће године на подручју ПД „Електровојводина“, може се констатовати да је била добра. Ограничења електричне енергије није било, а ни напонских редукација. Једино је јавна расвета редукована за 50 одсто за време гасне кризе, значи од 9. до 20. јануара.

Како истиче Жарко Мићин, директор Дирекције за управљање ПД „Електровојводина“, почетак године карактеристичан је по повећаној потрошњи електричне енергије. Јануар је био хладан, са

Зрењанин је спадао у градове највише погођене гасном кризом

много ледених дана и снежних падавина поготово у првом делу, са просечном температуром од -1,5 °C, док је претходне године средња дневна температура у истом периоду износила 1,9 °C. Ако се свему томе дода и недостатак гаса од 7. до 10. јануара, који је створио много проблема и то поготово на ниском напону, можемо да будемо потпуно задовољни због успешно преброђене ситуације. Зато је поменути период карактеристичан по великој употреби грејних тела за загревање просторија и опредељености купаца да у таквим ситуацијама електричну енергију користе за грејање. Све је то проузроковало и повећање потрошње електричне енергије у том периоду.

- За време гасне кризе, остварени су и рекорди на нивоу „Електровојводине“ – каже Мићин. - Најкритичнији дани били су 8. и 9. јануар, када је дошло до једног од највећих врхова (1.670 MW), као и до једне од највећих дневних потрошњи на овом конзумном подручју (33,67 милиона киловат-часова). Критично је поготово било у поподневним часовима 9. јануара, када су средњечасовна оптерећења у првих тринаест часова била већа за 150-300 MW од одговарајућих тих притисака у дану са уредном испоруком гаса (5. јануара), односно већа за 150-200 MW од оних у претходном дану (8. јануара), када је владала несташица гаса и када је у вечерњим часовима забележен један од

највећих врхова. На сву срећу, такав тренд раста није настављен, јер је гас полако пристизао у послеподневним часовима, а исто тако долазило је и до постепеног пада потрошње електричне енергије. На тај начин, избегнути су велики проблеми у дистрибутивном систему „Електровојводине“, поготово на ниском напону.

С обзиром на то да је гасификацијом Србије обухваћено 90 одсто војвођанских купаца гаса, ова криза се највише осетила у Војводини, поготово у Новом Саду, Зрењанину, Панчеву и Суботици. За време

гасне кризе број погонских догађаја на ниском напону знатно се повећао. Ради поређења, тих дана број интервенција на нисконапонској мрежи и на мерном месту и прикључку купаца кретао се око 500, а у редовним данима испод 100. Све су то биле последице изазване недостатком гаса, што је условило оптерећење локалне нисконапонске мреже, тамо где није функционисало даљинско грејање и на подручјима индивидуалних купаца гаса.

Број погонских догађаја на конзумном подручју „Електровојводине“ на високом и средњем напону кретао се у границама карактеристичним за овај период, тако да је погонска спремност била на очекиваном нивоу.

М. Ф.

Мрежа издржала удар потрошње

Иако електроенергетски систем није пројектован да супституише друге енергенте, криза у снабдевању потрошње крајем године и у јануару успешно преброђена

Општа је оцена, како стручне, тако и шире јавности, да је Електропривреда Србије на „гасну кризу“ реаговала крајње одговорно и професионално. Обезбедивши потребе грађана који су се због недостатка гаса масовно усмерили на потрошњу електричне енергије, на најбољи могући начин умањила је негативне ефекте кризе. Уосталом, упркос и рекордној дневној потрошњи, није увезен ни киловат-час струје, а није било ни већих хаварија. На линији тог задатка било је и ПД „Електро-дистрибуција Београд“.

– Проблеми с испоруком гаса настали су у најгоре могуће време, када је због вишенедељног леденог таласа и празничних дана потрошња електричне енергије већ била значајно повећана – каже Стеван Милићевић, директор ПД „ЕДБ“. – Иако електроенергетски систем није пројектован да супституише друге енергенте, криза у снабдевању успешно је преброђена. Кризни штаб ресорног министарства, градски кризни штаб, ЕПС и „ЕДБ“ деловали су координирано, пратећи развој ситуације из часа у час.

Све службе у „ЕДБ“ биле су, истовремено, у стању крајње приправности. Удвостручене интервентне екипе дејствовале су ефикасно, отклањајући кварове у најкраћем могућем року. Инфоцентар је на услузи потрошачима био свакодневно, викендом и празницима, од 7 ујутро до 22 часа увече. Тих дана, који ће по много чему ући у историјске анале пословања „ЕДБ-а“, потврдила се истинитост народне изреке да се на муци познају јунаци. Јер, упркос сибирској зими, невољама са гасом и вишедневним напорима да се електродистрибутивни систем очува, није било ни једног случаја одбијања посла или измишљања разлога запослених да се не одазову задатку. Људи су буквално радили 24 часа.

Како Милићевић даље истиче, гасна криза је оптеретила систем и потрошња струје је из дана у дан расла, да би

Без већих хаварија и у данима енормне потрошње струје

се 13. јануара регистровао и највиши икад забележен њен врх од готово 36 милиона киловат-сати. Због преоптерећења мреже, долазило је до пада напона и прегоревана осигурача, па је у првих петнаест дана јануара замењено чак 4.000 осигурача од 250 ампера. Највише проблема било је у нелегално изграђеним насељима на периферији града. Ефекти кризе, међутим, у овим подручјима ублажени су, захваљујући темељним ремонтима и значајном послу обављеном у децембру, када је интервентно изграђено и у рад пуштено двадесетак нисконапонских трафо-станица. Урадило би се и више да тај посао не успорава решавање имовинско-правних односа.

– У кризним данима дошло је и до нечувено великог броја „крађа“ струје, како директним неовлашћеним прикључењем на мрежу, тако и коришћењем неодговарајућих лимита-

татора. Наиме, већина купаца плаћа снагу од 10 ампера, што покрива потрошњу киловат-часова кућних уређаја (шпорет, бојлер, фрижидер...), али не и грејних тела. Учестале случајеве штимовања лимитатора сузбијали смо сталним контролама – напомиње Милићевић. – Значајно је и то да је Служба контроле у првих једанаест месеци протекле године утврдила да је 918 купаца нелегално користило електричну енергију. Ови грађани оштетили су ЕДБ за 6.296 милиона киловат-сати, односно за око 38 милиона динара!

Анализирајући поједине напонске нивое мреже, Милићевић је констатовао да је, осим у рубним деловима града где су осигурачи прегоревали због прикључења „дивљих“ мрежа и крађе струје, нисконапонска мрежа добро издржала енормно оптерећење. А првенствено стога што је претходних година у њу доста улагано. То је и омогућило да се сви дрвени стубови замене бетонским, па пресеци нисконапонских водова сада износе 70 квадратних милиметара. На 10 kV мрежи забележен је уобичајен број кварова, али забрињава њихов раст на 35 kV кабловској мрежи. Каблови стари више од педесет година нису могли да издрже тако велико оптерећење.

Без обзира на успешно обављен тежак задатак и на добијене позитивне оцене, у ПД „ЕДБ“ истичу да не би желели да се нешто слично скоро понови. Јер, ванредне ситуације причињавају немерљиве штете електродистрибутивном систему. Осигурачи и оштећене деонице су замењени, али цео систем је прекомерно израубован и век трајања му је неповратно скраћен.

Поред тога ванредно ангажовање људи и опреме озбиљно је оптеретило расположива средства ЕДБ-а и испразнило магацине са резервним деловима.

Т. Зорановић
Фото: М. Дрча

И незапамћени врхови без кварова

Без кризне ситуације и у Крагујевцу који се у грејању доста ослања на гас

Може ли криза да понекад буде и веома корисна? Јер, тада сви су спремни да дају максимум, што може да послужи као нека врста теста спремности, али и да укаже на прикривене слабости које се када се уоче и лакше отклањају. Ова година је баш тако и почела – кризно. Двадесетак дана екстремно ниских температура, празници у низу када се по правилу повећава потрошња електричне енергије и на све то несташица гаса! И у ПД „Центар“, стога, на провери

је било да ли ће дистрибутивна мрежа издржати овакве терете?

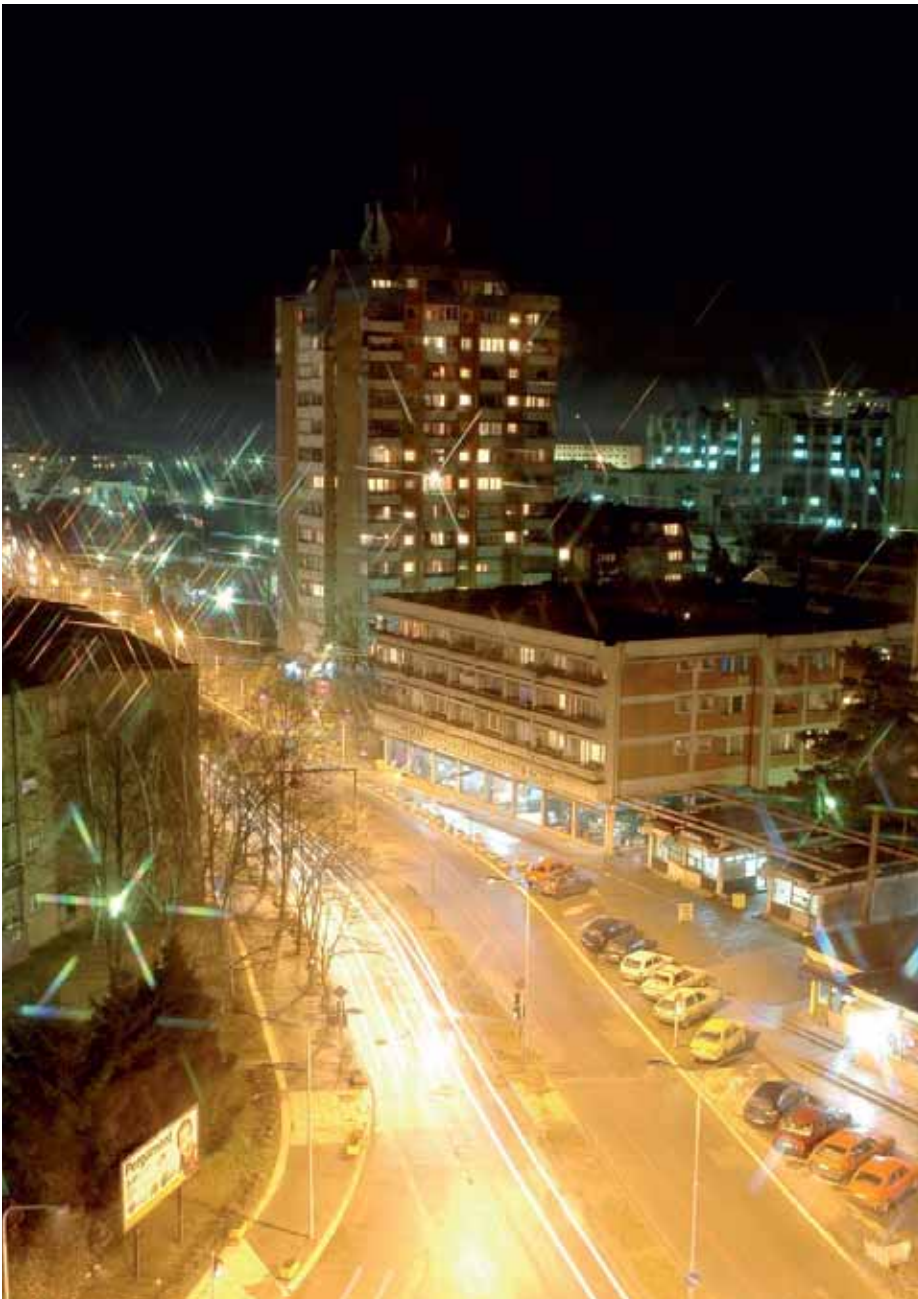
- Највеће вршно оптерећење од 165 MW забележене је 31. децембра, а потрошња је била око три милиона киловат-часова – каже тим поводом Иван Радовић, директор Огранка „Електрошумадија“ - Крагујевац. Већ оптерећен систем додатно је оптеретила гасна криза. Јер, Крагујевац је један од градова централне Србије који се највише ослања на гас. Топлане су прешле на ма-

зут, али индивидуални потрошачи нису имали алтернативу и, наравно, определили су се за струју. Вршно оптерећење тих дана није силазило испод 160 MW. Формирали смо кризни штаб, појачали дежурства, екипе опремили возилима и свим средствима за рад, нисмо могли да дозволимо да нас било шта изненади. Тако добро припремљени били смо спремни на све, али кварова није било, осим баналних на кућним прикључцима, тако да крајњи купци кризу нису ни могли да осете.

И у друга два огранка било је слично. У Смедереву незапамћени врхови за Нову годину и Божић, али без озбиљнијих кварова. Чак и у Пожаревцу, за који је познато да је град са најбољим централним грејањем у Србији, тих дана потрошња је порасла за око 10 одсто, али већих кварова није било ни на конзумном подручју „Електромораве“. Како је истакао Павле Павловић, директор „Електромораве“ Пожаревац, добро осмишљено грејање увелико растеређује ове дистрибуције, тако да постоји могућност да се летња и зимска потрошња струје у перспективи изједначе на овом подручју. За сада пожаревачка Топлификација покрива градове Пожаревац и Костолац с околним насељима, али има и могућности ширења тако да се из године у годину повећава број прикључака. Топлификација из ТЕ „Костолац А“ напаја се топлотном енергијом произведеној у процесу когенерације, а што је и један од ретких примера енергетске ефикасности у Србији. Корисници топлотне енергије имају, стога, изузетно квалитетно грејање 24 сата током целе грејне сезоне.

Ови кризни дани показали суда се током прошле године на целој територији „Центра“ добро и осмишљено радило. Ремонти трафо-станица обављени су веома квалитетно, реконструисани су далеководи и нисконапонска мрежа на којима су констатовани чести кварови, урађене су трафо-станице 10/0,4 kV тамо где су оптерећења била велика. Ситуација у којој смо били показала је и да без редовног одржавања и инвестирања у нове електроенергетске објекте нема ни квалитетног напајања.

В. Павловић

Крагујевац: крајњи купци нису осетили кризу

Струја одолела минусима

Најкритичнији дани били 12. и 13. јануар. – Краткотрајно испадање неколико трафо-станица

Упркос великим врховима потрошње електричне енергије током јануарских ледених дана, електроенергетски систем на конзуму ПД „Југоисток“ успео је да издржи рекордна оптерећења. До краткотрајних испада је, услед ниских температура и оптерећења система, долазило посебно на подручју Електродистрибуције Ниш, која је по броју купаца и највећи огранак у оквиру ПД. Али, ни ти испад нису озбиљније угрозили стабилно снабдевање купаца електричном енергијом.

Најкритичнији дани за нишку дистрибуцију били су 12. и 13. јануар. Дан пре дочека православне Нове године дошло је до квара у трансформаторској станици „Ниш 13“ напонског нивоа 110/35/10 kV. Због тога северни део града остао је без напајања електричном енергијом до санирања квара. Истог дана, услед преоптерећења дошло је и до испадања трансформаторских ста-

Ниш: издржана и рекордна оптерећења

ница напонског нивоа 35/10 kV „Станко Пауновић“ и „Ниш 8“, па су купци у јужном делу Ниша остали краће време у мраку.

За дочек православне нове године без напајања су опет остали купци са подручја јужног дела града због преоптерећења трансформаторских станица „Станко Пауновић“ и „Ниш 8“. У вечерњим сатима уочи самог дочека дошло је до испадања и једног трансформатора у трансформаторс-

кој станици 110/35 kV „Ниш 3“, која је у власништву ЕМС-а. Због тога је више рејона у трајању од сат времена било без напајања електричном енергијом.

Максимална потрошња на подручју ПД „Југоисток“ забележена је управо 13. јануара, када је утрошено 19,734 милиона киловат-часова. Тога дана жива у термометру се спустила на минус 10 степени Целзијуса. Највећа једновремена снага била је 6. јануара, када је искоришћена снага од 951 MW, што је у односу на лане било више за око пет одсто. Прошле године максимална потрошња забележена је 5. јануара са 19,286 милиона киловат-сати при температури од минус осам степени.

У првој половини јануара долазило је, иначе, и до прегоривања осигурача у трансформаторским станицама 10/0,4 kV, али то је решавано брзим интервенцијама монтерских екипа на терену.

О. П. М.

„ЕЛЕКТРОСРБИЈА“

Најјачи када је најважније

Ледени дани и недостатак гаса нису пореметили погонску спремност дистрибутивног система овог привредног друштва. – Учени недостаци биће отклоњени

У свим огранцима ПД „Електросрбија“ предузете су мере којима се обезбеђује штедња и рационална потрошња електричне енергије, сходно налогу директора ПД. Пратећи енергетску ситуацију на подручју друштва, а у циљу поуздане испоруке електричне енергије купцима, ПД „Електросрбија“ је увела приправност (појачано и кућно дежурство стручних екипа) за време државних и верских празника, почев од 31. децембра 2008. до 15. јануара 2009. године.

Ако се упореди потрошња електричне енергије у периоду од 1. до 18. јануар 2009. године, са оном у истом периоду лане, дошло је до повећања за 13,83 одсто. Максимална дневна потрошња електричне енергије била је 13. јануара 2009. године и износила је 28,6 милиона киловат-часова. Истог дана постигнут је и историјски максимум у дневној потрошњи на нивоу ЈП ЕПС.

Недостатак природног гаса није имао превише утицаја на подручје ПД „Електросрбија“, посебно зато што потрошачи који користе тај енергент у укупном броју купаца учествују само са 3,3 одсто. Највећи раст потрошње електричне енергије био је, стога, у огранцима без извршене гасификације (Ваљево, Краљево и Ужице). А једини значајнији раст потрошње у огранцима са гасификацијом забележио је само Огранак Чачак од 21,46 одсто. Јасно је, значи, да је главни разлог раста потрошње електричне енергије на подручју ПД „Електросрбија“ био пад температуре која је у периоду од 1. до 18. јануара достигала вредности од минус 10 степени (односи се на просечну дневну температуру на подручју овог ПД измерену у седам часова).

Гасна криза ЕЕС ЕПС-а задесила је у најнеповољнијем тренутку - у току јануара, када је потрошња електричне енергије по правилу највећа и при знатно вишим температурама од оних које су у овом периоду достигале изузетно ниску вредност. ПД „Електросрбија“ је и у таквој изузетно тешкој ситуацији потпуно издржала појачано оптерећење електроенергетског система и дистрибутивне мреже.

Извучене су, истовремено, и неке поуке. У електроенергетском систему очигледно је грешка да се за стамбене објекте који имају централно грејање при планирању узима мање максимално једновремено оптерећење него за објекте са грејањем на струју. А на то, уосталом, упућују и техничке препоруке. Такву неусаглашеност, стога, требало би што пре отклонити. Купцима би требало омогућити грејање на електричну енергију када дође до поремећаја у раду топлана, али то је потребно имати у виду и приликом изградње објеката и издавања услова за прикључење на дистрибутивни систем. Низак степен гасификације на подручју ПД „Електросрбија“, правовремено увођење приправности и предузимање мера којима се обезбеђује штедња и рационална потрошња електричне енергије наложених актом Министарства рударства и енергетике, условило је да погонска спремност дистрибутивног система на подручју ПД „Електросрбија“ није била поремећена.

Д. Ивановић
Р. Лекић

Крађа струје смањује профит

У повећаним укупним губицима доминантни нетехнички, а њихов раст је највећи на подручју које покрива ТС „Црвенка“. - За прекршиоце условна осуда најтежа казна

Остварени резултати у пословању Електродистрибуције Сомбор у 2008. години су задовољавајући. План наплате пребачен је за један одсто, а испуњењу тог циља помогло је, пре свега, интензивирање искључивање дужника. Битно је, међутим, да је истовремено задржано уредно снабдевање купаца електричном енергијом, имајући у виду раст потрошње, лети због клима-уређаја, али и због појачаног темпа изградње привредних и стамбених објеката и прилива нових потрошача. Карактеристика наплате потраживања је да се, поред домаћинства где има доста купаца са мањим износом, због рецесије дугови теже наплаћују и од привреде. Великих дужника на овом подручју, ипак, нема.

- План инвестиција у електроенергетске и грађевинске објекте и финансијски и физички био је реализован већ у октобру, па је и премашен за 19 одсто – каже Александар Маливук, директор Огранка Електродистрибуција Сомбор, ПД „Електровојводина“. – Од намењених 65,5 утршено је, наиме,

77,2 милиона динара. Изграђено је и реконструисано осам стубних и пет монтажних бетонских трафо-станица. Осавремењена је и нисконапонска мрежа и то уградњом нових 600 бетонских стубова, а пет километара је реконструисано заменом АЛ-СЕ самоносивим кабловским снопом. Што се тиче средњенапонских кабловских водова замењено је 10 километара каблова типа ENR са HNE, чиме се решава проблем испада ове дотрајале мреже. Изграђено је, уз то, и прикључака у вредности од 46 милиона динара.

Према речима Маливука, такве успешне пословне резултате, међутим, умањује све већи раст губитака електричне енергије настављен и у последње три године. Само од 2005, када су били 11,98 одсто, они су у 2007. години повећани на 13,44 процената. Када је реч о техничким губицима на њиховом смањивању, плански се већ дуго ради. ЕД Сомбор је тако још крајем јула 1990. године комплетно завршила трансформацију средњенапонске мреже (10 и 35 kV) на напонски ниво 20

kV. Тиме су побољшане напонске прилике у појединим деловима дистрибутивне мреже, смањени су трошкови одржавања, повећана је пропусна моћ СН мреже и уштедело се у изградњи далековода. Сталним реконструкцијама мреже они се даље смањују и у току протекле године изграђен је далековод Кула -Липар, а у току је подизање и другог Оџаци -Лалић, што омогућава снабдевање електричном енергијом са ближих ТС. Највећи проблем, међутим, представљају застарела бројила, мада ЕД Сомбор са 16 одсто у односу на друге дистрибуције има и најмањи број небаждарених уређаја. Технички губици, стога, крећу се између седам и осам одсто.

Како истиче Маливук, нетехнички губици су доминантни у укупном износу, с тим што је крађа електричне енергије главни узрок њиховог повећања. Анализе су указале на подручје са 30 одсто повећаним просеком губитака у односу на остали део конзума овог огранка, па се у последње две године посебна пажња посвећује управо тим губицима насталим на подручју које снабдева ТС „Црвенка“ 110/20 kV. Ту се обавља већи број контрола мерног места купаца, а сектор експлоатације их је, такође, у посебно организованим акцијама додатно контролисао и искључивао.

- У 2008. години контролисано је 15.459 купаца и откривена је 451 неовлашћена потрошња електричне енергије или 2,92 одсто – напомиње Маливук. – Број месечно откривених крађа на подручју ТС „Црвенка“ у просеку износи 20, а максимално 31 одсто. Уз недовољан

Много посла за дежурне екипе на терену

број контролора за непрекидно присуство у тим подручјима, отежавајућа околност је њихова старосна структура, као и изричити захтев суда да оба контролора, као сведоци, буду присутни када се разматрају ова кривична дела.

У последње четири године (закључно са 15. новембром 2008.) на конзумном подручју ЕД Сомбор надлежним тужилаштвима у Сомбору, Апатину, Оџацима, Кули, Врбасу, Новом Саду и Бачкој Паланци поднето је укупно 1.209 кривичних пријава, због основане сумње да су пријављени починили кривична дела „неовлашћеног коришћења електричне енергије“ из члана 159. став 1. и 2. Закона о енергетици, односно кривично дело „повреде службеног печата и знака“ из члана 327. став 1. Кривичног законика. У анализи урађеној тим поводом уочава се да је мањи број (74) кривичних пријава одбачен од општинског јавног тужиоца. Судови су, иначе, најчешће изрицали условне осуде на казну затвора, а које се неће извршити уколико осуђени у року од најчешће једне године не учини исто или слично кривично дело. Условне осуде, међутим, суд је изрицао и када се судило такозваним повратницима. Казне затвора су изречене само у три случаја и то оним починиоцима кривичног дела који су били раније условно кажњени за друга тежа кривична дела. Поред кривичних пријава надлежним општинским органима, у овом периоду поднето је и 305 захтева за покретање прекршајног поступка против физичких лица која су овлашћеним радницима ЕД онемогућила приступ мерним уређајима. За такве прекршаје изречене су новчане казне, а по правилу у висини најниже законом прописане казне. Иако су захтеви за покретање прекршајног поступка били поднети одмах по учињеном прекршају, у неким случајевима обустављено је његово вођење. Јер, наступила је апсолутна застарелост због тога што је од дана када је прекршај учињен протекло више од две године а да у том року против окривљеног није донето правоснажно решење.

И на крају - иако је, уз кривичне пријаве достављан и захтев за обрачун штете настале због неовлашћено утрошене електричне енергије, у тих пет година није било ниједног примера да је кривични суд расправио и мериторно одлучио о таквој имовинско-правној одштети.

М. Филиповић

НАПЛАТА ПОТРАЖИВАЊА У ПД „ЕД БЕОГРАД“

Дугове плаћају после најаве искључења

Укупан дуг за електричну енергију у јануару био већи од девет милијарди динара

Иако се акција искључивања нередовних платиша електричне енергије спроводи током читаве године, ефекти ове мере у ПД „Електродистрибуција Београд“ по правилу су највећи када се дужници преко медија подсети на своје обавезе. Тако је било и овог пута. Од 23. јануара, када су средства информисања почела да се баве дуговима за струју, најављујући да ће сви дужници са дугом на новембарском рачуну већим од 5.000 динара бити искључени са мреже, проценат наплате је знатно повећан.

Укупан дуг за електричну енергије је, иначе, био нешто већи од девет милијарди динара, од чега су домаћинства дуговала четири милијарде, а привреда, односно „вирманци“, 5,1 милијарду динара.

У Дирекцији за снабдевање електричном енергијом тим поводом истичу, на пример, да је у понедељак, 26. јануара, после медијских упозорења, била остварена наплата од 230 милиона или знатно више него, 22. јануара, када је реализовано 176 милиона динара.

Домаћинствима је пре тога, иначе, послато 130.000 обавештења о неизмиреним обавезама за електричну енергију. После такозваних „белих“, великим дужницима је упућено и 78.000 „црвених“ опомена које су и последње упозорење пред искључење. Вирманским купцима је, поред тога, послато још 28.000 опомена. Несавесним купцима,

Крајем јануара дневно просечно искључивано по 11 купаца, а само последњег викенда 998 домаћинстава

истовремено, послато је и 1.500 налога за искључење струје. На терен је потом изашло чак 90 екипа, које су обилазиле дужнике. Просечно су искључивале по 11 купаца. Укупно, током тог викенда искључено је 998 домаћинстава, док су остали дужници измирили обавезе.

Значајно је и то да у Београду више од 200 купаца има дуг већи од милион динара. То су, пре свега, предузећа у реструктурирању, с тим што међу великим неплатишама има и неколико домаћинстава. Међу предузећима предњаче „Петар Драпшин“ са дугом од 197 милиона динара и „Лола корпорација“ са 118 милиона. ИМТ дугује 49, а Политика новине и магазин 43 милиона динара. Дуг мањи од 40 милиона динара имају „ПКБ корпорација“, Железнице Србије, Авала филм, БИП и „Трудбеник“.

М. Стојанић

Објекти на дуге стазе

Студијама дугорочног развоја биће покривени сви огранци привредног друштва. - У наредне две деценије планирана изградња десетак нових ТС на 110 киловолтном напонском нивоу и прикључних далековада за њихово напајање.

Стручни Савет ЕПС-а усвојио је недавно Студију дугорочног развоја електричних мрежа напонских нивоа 110 kV и 35 kV на подручју огранака Ниш, Лесковац, Прокупље, Пирот и Врање у ПД "Југоисток", коју је урадио Институт "Никола Тесла". Овом студијом, којом се планира изградња капиталних електроенергетских објеката за поузданије снабдевање електричном енергијом на дуге стазе, начињен је велики корак ка дугорочном развоју свих дистрибутивних делова на подручју ПД "Југоисток".

Миодраг Анђелковић, шеф Службе за планирање у Дирекцији за планирање и инвестиције ПД „Југоисток“, подвлачи тим поводом да је за огранке "Електротимок", "Лесковац" и "Ниш" студија перспективног развоја 10 kV мреже већ урађена, а да је у току и за огранке "Пирот" и "Врање". У 2009. години, значи, преостаје да се она уради и за Огранак Прокупље. Тиме се стварају могућности за оптимално планирање електроенергетског система и за предузимање активности израде плана развоја, пројектовања и изградње система, као и његових елемената, а што ће „покрити“ претпостављене потребе за електричном енергијом.

- Том студијом планирана је, тако, изградња трансформаторских станица напонског нивоа 110/x kV "Мосна" и "Сокобања" на подручју "Електротимока", затим "Ниш 8", "Дољевац", "Топоница" и "Ратко Павловић" на подручју Огранка Ниш, као и "Врање 2" на конзуму Огранка Врање и "Бела Паланка" на подручју Огранка Пирот. За напајање ових ТС уследиће и изградња 110 киловолтних далековада – каже Анђелковић. Изградиће се двоструки вод за

везу ТС Ниш 2 - Ниш, затим далеководи који ће повезивати ТС "Врање 4 - Прешево", "Дољевац - Прокупље", "Лесковац - Јабланица", а планирана је његова изградња и за ТС "Ниш 2 - Ниш 10". Повећаће се, такође, постојећи капацитети у ТС на 110/x kV "Алексинач", "Пирот 1", "Пирот 2", "Лесковац 1", "Ниш 10", "Ниш 13", "Ристовац", "Прешево" и други. Планирана је и реконструкција постојећих водова 110 kV "Ниш 2 - Ниш 1", "Ниш 2 - Дољевац - Лесковац 4", "Ниш 2 - Ниш 1 - Алексинач", "Ниш 2 - Ниш 1 - Прокупље" и "Ниш 2 - Пирот".

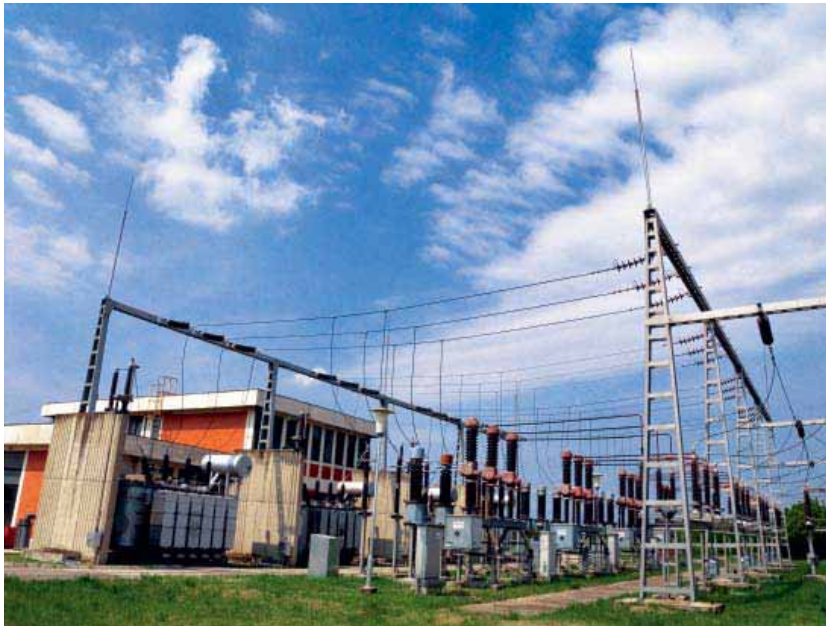
ба да омогуће да се подмире захтеви купаца за вршном снагом и то како на крају сваке етапе развоја (петогодишњи период), тако и на крају планског периода. Основни критеријуми који се користе при тражењу оптималних решења су поузданост, економичност и квалитет испоручене енергије, имајући у виду и етапну градњу електроенергетских објеката.

- Оно што је специфично у процесу планирања свакако је прогноза потреба за електричном енергијом и вршном снагом у периоду за који се на одређе-

ном конзумном подручју планира мрежа - напомиње Анђелковић. - Јер, то зависи од многих чинилаца као што су тренд промена националног дохотка, могућност коришћења других облика енергије и њихов паритет цена, достигнути ниво специфичне потрошње, стандард становништва, тренд промене броја становника... Подаци који се користе најчешће нису егзактне величине него подразумевају вероватноћу остваривања. Дакле, постоји неизвесност да ли ће се усвојене претпоставке у будућности и

остварити. Примера ради, различита динамика промена потрошње захтева стално преиспитивање усвојених планова дугорочног развоја. Оно може наступити, на пример, приликом значајне промене тренда раста потрошње, као и са новим информацијама о другачијем просторном распореду потрошње и оптерећења у односу на усвојено решење, али и при промени локације изворних ТС. Промене ће тако, значи, бити неминовне, у случају трасирања Коридора 10 или због изградње туристичког комплекса на Старој планини и слично.

О. П. Манић

У плану и нове ТС: Ниш 13

Како истиче Анђелковић, студије дугорочног развоја дистрибутивне мреже уобичајено се раде за следећи период од двадесет година. Сврха израде тих планова је да одреди правце развоја дистрибутивне мреже по етапама, као и градњу нових ТС на високом и средњем напону, са њиховом локацијом, односно нових високо и средњенапонских водова. Одговори на ова питања добијају се постављањем, испитивањем и техно-економским вредновањем могућих решења развоја дистрибутивне мреже. Све ове варијанте, пре свега, тре-

Купуј домаће!

Светска економска криза се компликује: радници су почели да штрајкују због колега из иностранства који им узимају посао, политичари прелазе у табор „економских националиста“...

Штрајкови су, наравно, већ векови-ма сасвим нормална појава широм света, но неки од њих у новије време попримају - оригинални карактер. Тако је, рецимо, крајем јануара, по великој хладноћи и снегу, стотине радника рафинерије нафте у британском Линдзију изашло на улице не да би протествовало због ниских надница или лоших услова рада, већ због - присуства страних радника!

Ствар је са њима (страним радницима) овако стајала. Поменути рафинерија је, наиме, већ извесно време у власништву француске компаније „Total“. Французи су, пак, за посао унајмили калифорнијску фирму „Jacobs“, а ова ангажовала италијански IREM, да доведе радну снагу... Тако су у Линдзи нагнули странци, махом Италијани и Португалци. А када се дознало да ће још стотине таквих да дође на рад у рафинерију, домаће више нико могао да смири. Све док „Total“ и за њих није обећао - сто радних места.

„Total“ је то обећао 5. фебруара, али су истог тог дана, само на другом крају Британије, штрајк започели - грађевински радници. Они су протествовали испред дирекције француске компаније „Алстом“ у Лондону, а разлог за штрајковање беше посао опремања новог енергетског постројења који је, ето, поверен такође - Французима!

Британци променили плочу

До јуче, Британци су се дичили својим слободним тржиштем (радне снаге) на коме су релативно лако посао могли да нађу и Индијци и Кинези, Алжирци и Пакистанци, Пољаци и Румуни, а и сви други. Откад је велика криза закуцала и на њихова врата, Британци су, међутим, променили плочу. Чак је и премијер Гордон Браун почео да говори о „британским пословима за британске раднике“, али су слично, очито, стали да резонују и многи други, тако да је ових дана, у расправи о америчком стимулативном пакету вредном око 800 милијарди долара, као услов да он уопште

буде одобрен, увелико помињана идеја да у свим пројектима из реченог плана, мора да буде укључен „амерички челик“. Као и остала (америчка) роба.

Најпосле беше лансирана и популарна крилатица - „купуј америчко“!

То је, дабоме, била само још једна у низу сличних идеја које су у новије време стале да бујају у великом делу света. Шпански министар индустрије је, рецимо, ових дана позвао сународнике да ове године летују код куће, Хрвати су (опет) лансирани своју омиљену крилатицу „купуј хрватско“, а као карактеристичне у том смислу могле би да послуже речи британског индустријалца Алена Шугара, власника компјутерске фирме „Amstrad“, који је изјавио следеће: „Покушавам да подигнем свест британске јавности да и она може да пружи свој мали допринос очувању запослености у овој земљи. Желим да људи знају да

чак и ако купе мало прокеља произведеног и спакованог у Енглеској, подржавају неког у (енглеском) производном ланцу.“

Суочени са нарастајућом кризом за коју нико не зна колико ће трајати, политичари су се тако, како неко рече, нашли у правој „грчкој трагедији“. Па, рецимо, у Паризу и Атини, знају да сад морају нешто и да обећају стотинама хиљада демонстраната који на улицама траже посао, а не само да се на њих бацају сузавцем.

Предвиђања Карлоса Госна

Разни подаци и процене им при томе и те како додатно отежавају живот. Рачуна се, рецимо, да ће у Великој Британији, у којој је крајем претпрошле године било око 1,6 милиона незапослених, ускоро бити готово двоструко више људи без посла, баш као и у Ирској, „келтском тигру“ (дојучерашњем шампиону привредног раста) где је незапосленост, доскора једна од најнижих у свету (једва 4,5 процената) ових дана такође удвостручена на 8,3 одсто, упоредо са чиме је по тамошњим зградама неко стао да качи табле с натписима „Go Back to Poland!“ („Вратите се у Пољску!“), да не помињемо баш оне поруке

Крајем прошле године (у новембру) ММФ је процењивао да ће светски привредни раст у 2009. износити 2,2 одсто. Само два месеца касније прогноза је постала неупоредиво гора: у 2009. години не само да неће бити привредног раста већ ће доћи и до смањења БДП у свету од 0,5 одсто, израчунао је ММФ, који ретко омањује у овој ствари.

На другој страни, Међународна организација рада је израчунала да ће због кризе ове године да порасте број веома сиромашних радника, дакле оних који ће живети са мање од два долара на дан. Таква ће бити безмало половина (45 одсто) укупне радно способне популације на свету, то јест 1,4 милијарде људи!

Конкретни подаци који стижу са разних страна света, па чак и из Азија (која је у почетку деловала као донекле поштеђена) веома су забрињавајући. Кинески привредни раст је рецимо већ осетно опао, док је кинески извоз у САД смањен за половину! Осетно је смањен и јапански извоз, а без њега, зна се, привреда ове земље може бити само у озбиљним недаћама које су се, уосталом, већ и исказале: производња у Јапану је, наиме, крајем прошле године доживела прави суноврат, па читав низ најугледнијих компанија најављује серије отказа: PANASONIC, први светски произвођач плазма ТВ екрана затвара 27 фабрика и отпушта 15.000 људи, HITACHI ће да отпусти 7.000, TDK 8.000, NECK 20.000, SONY 16.000 запослених и тако редом. Очекује се да ће стопа незапослености која је досад у Јапану износила солидних 4,4 одсто до краја идуће године да порасте на макар шест процената, што је за јапанске прилике – стварно много....

чији је садржај неупоредиво увредљивији), уперене против те стручније а јефтине радне снаге од оне домаћег порекла...

Због свих тих најновијих догађања су се, рекло би се, сви сада још више испрепадали, па се питају није ли ономад, још пре неколико месеци, Карлос Госн, председник „Renault Nissan“, био свим у праву када је прогнозирао да ће се „финансијска криза трансформисати најпре у економску, а онда у социјалну и на крају – у политичку кризу!“

Препала се, дабоме, и сва она бизнисменска и политичка елита која се и крајем овог јануара окупила у швајцарском Давосу: ако, наиме, буде дошло до социјалне или не дај Боже политичке кризе, ко ће њима онда да плаћа оних 42.800 франака котизације захваљујући којој се постаје члан највишег давоског друштва, мора да су се питали... Иако та елита, бар по ономе што се у Србији могло дознати, овога пута није имала много шта паметно да каже на тему изласка из кризе, један став је, ипак, успела недвосмислено да формулише. А то је да све евидентније окретање економском национализму – баш никако не би ваљало!

„Претња протекционизмом је наша највећа брига“, оценио је, рецимо, професор Клаус Шваб, оснивач Светског економског форума у Давосу. Занимљиво, није било никога ко се са том оценом не би сагласио, а ево и зашто: довољно је, можда, само се присетити једне кризе сличних размера, оне из тридесетих година прошлог века, да би се видело шта доследна примена девизе „купуј домаће“ свима заправо може донети.

Када је, дакле, избила та Велика депресија, неко је бистро закључио да

америчку индустрију ваља што пре спасавати од спољне конкуренције и онда је донет такозвани Smoot-Hawley закон којим је царина на увозну робу осетно повећана за око 3.200 страних производа. Резултат: амерички увоз је са 4,4 пао на 1,3 милијарде долара, али је, разуме се, због тога што су и сви остали почели да примењују исти заштитни рецепт, пао и амерички извоз, за чак 69 процената. Светска трговина смањила се у том раздобљу за две трећине, па је стога свугде смањена и производња, свачији приходи су опали, а са њима и државни порези...

Сасвим ваљану аргументацију против протекционизма понудио је ових дана и Џефри Мајрон, професор са Харварда, који је констатовао да би економски национализам на краћи рок можда и могао да помогне (ако успете да тражњу усмерите на домаћу робу, повећаћете производњу у својој земљи, вели Мајрон), али да на дужи рок тај приступ има две велике мане. Прва је да се подстиче мања ефикасност јер, рецимо, купујете скупљи домаћи челик уместо јефтинијег увозног. Други је да подстичете и све остале ваше partnере да себе штите на исти начин, па је управо то катастрофичан сценарио Велике кризе из тридесетих година прошлог века, констатује овај професор.

То исто, уосталом, констатују и многи други експерти, свесни да је огроман привредни напредак на нашој планети у последњим деценијама умногоме био производ велике либерализације светске трговине, а не њеног затварања у локалне атаре, праћеног економским национализмима и смишљањем крилатица попут оних - „купуј домаће...“

Родољуб Герич

ВЕСТИ ИЗ ЕНЕРГЕТИКЕ

Паметним бројилима до мање потрошње

ЛОНДОН – Пројекат “паметних” бројила, преко којих би снабдевачи струје сигнализали потрошачима када могу да је користе по најјефтинијим тарифама, промовише ових дана лидер британске опозиције David Cameron. Ниже тарифе нуде се по правилу у ноћним сатима, када је потрошња струје најмања, наспрам најскупљих дневних шпицева. Експерти су израчунали да би годишњи рачун просечног британског потрошача могао бити умањен за око 200 фунти (односно евра) коришћењем јефтине тарифе. Претходно свако домаћинство мора да направи биланс укупне потрошње струје годишње и увид, помоћу “паметних бројила”, у дневну динамику потрошње, кажу експерти TheEnergyShop.com. Суштина је преусмерити, помоћу тајмера, на ноћну потрошњу гро кућних апарата који троше највише електричне енергије. Камерон је израчунао да би инсталирање паметних бројила у свим домовима у Британији тражило инвестицију од милијарду фунти.

(Извор: The Guardian)

Субвенције за соларне генераторе

ТОКИО - Јапанске власти ће од средине јануара примати захтеве за додељивање субвенција домаћинствима која уграђују соларне генераторе, преносе токијски медији. Домаћинства ће добити 70.000 јена (555 евра) за сваки киловат капацитета за производњу електричне енергије. Стандардни соларни генератор за домаћинства у Јапану кошта око 2,3 милиона јена (18.000 евра) и има капацитет три киловата. На крају прошле године 400.000 домаћинстава у Јапану је имало уграђене соларне системе.

* South Stream / Јужни ток
 ■ Nabucco / Набуко

Набуко са две замке

Осим Велике Британије и Норвешке све европске земље зависе од увозног гаса, а осим гасовода између Туниса и Италије сви остали долазе из Русије, највише преко Украјине...

Прекид дотока гаса из Русије због спора са Украјином око транзита подигао је Европу на ноге. Од Меркелове и Саркозија, до Бароза, Медведева и Путина – да не помињемо све званичнике и државнике који су се данима бавили снабдевањем природним гасом. Јесте била зима, многи потрошачи су били угрожени, али је остало нејасно зашто је криза настала, како избећи сличне ситуације убудуће и стабилизovati тржиште гаса, бар у Европи.

Неки елементи јавних спорова деловали су гротескно. Свакодневно су лансиране збуњујуће вести, све је деловало као режирана представа и опробавање снаге играча из сенке. Довољно је замислити ситуацију да

уђете у касапницу, тражите килограм меса, а кад продавац хоће да вам наплати, рецимо, 400 динара ви кажете да немате више од 150 динара, а гладни сте, месо вам треба. Ни дете из основне школе не би тако поступило, а Украјинци су нешто слично радили савим озбиљно.

Сукоб стратешких интереса

Расправе о енергији, енергетским проблемима, стабилности тржишта и сигурности снабдевања постале су најактуелније теме готово сваког јавног наступа свих државника света, редовно су на дневном реду сваког састанка, било да је реч о скуповима

стручњака или политичара. Статистика каже да је у претходном веку број становника на планети увећан шест пута, а потрошња енергије 30 пута. Тренд раста потрошње енергије се наставља и убрзава, док озбиљни аналитичари у више објављених књига тврде да је због енергије вођено више малих и два велика рата. Ако је тачно да је стратегија великих у прошлом веку подразумевала владавину, или бар контролу, извора, путева транспорта и тржишта нафте, у овом веку се са природним гасом циља исто.

Невоља је што се појављују нови играчи, делимично и због географског распореда налазишта и несразмере у поседовању и потрошњи. Очито је да

Финансијери из Европе

Европска комисија предложила је крајем јануара 3,5 милијарди евра за финансирање енергетских пројеката, укључујући и 250 милиона евра за гасовод Набуко. Предлог Европске комисије, како јавља Радио Слободна Европа, предвиђа да ће се око једна милијарда евра потрошити на повезивање гасне инфраструктуре у 27 држава Европске уније да би могле боље једна другој помоћи за време криза.. док би се више од 500 милиона евра уложило у пројекте за производњу струје на ветар.

Потрошња гаса по земљама у 2007. у млрд м³

Земља	Количина
САД	652,9
Русија	438,8
Иран	111,8
Канада	94,0
Велика Британија	91,4
Јапан	90,2
Немачка	82,7
Италија	77,8
Саудијска Арабија	75,9
Кина	67,3

Извор: БП

Производња гаса по земљама у 2007. у млрд м³

Земља	Количина
Русија	607,4
САД	545,9
Канада	183,7
Иран	111,9
Норвешка	89,7
Алжир	83,0
Саудијска Арабија	75,9
Велика Британија	72,4
Кина	69,3
Туркменистан	67,4

Извор: БП

Увоз гаса по земљама у 2006. у млрд м³

Земља	Количина
САД	120,6
Немачка	90,11
Јапан	81,23
Италија	67,91
Украјина	57,09
Француска	44,78
Русија	36,6
Јужна Кореја	28,93
Шпанија	26,95
Турска	21,73

Извор: CIA World Factbook

Извоз гаса по земљама у 2006. у млрд м³

Земља	Количина
Русија	216,8
Канада	104
Норвешка	75,4
Алжир	60,87
Холандија	53,56
Туркменистан	42
Индонезија	36,29
Малезија	29,46
САД	24,18
Катар	24,06

Извор: CIA World Factbook

Резерве гаса по земљама крајем 2007. у билионима м³

Земља	Количина
Русија	44,65
Иран	27,80
Катар	25,60
Саудијска Арабија	7,17
Уједињени Арапски Емирати	6,09
САД	5,98
Нигерија	5,30
Венецуела	5,15
Алжир	4,52
Ирак	3,17

Извор: Cedigaz

“борба” подразумева енормне зараде с једне и политички утицај с друге стране. Зато се не бирају средства, затеже до пуцања, поступа окротно. Криза око транзита гаса кроз Украјину је тек епизода, демонстрација шта се све може изродити у сукобу стратешких интереса.

Из приложене табеле може се видети ко су највећи поседници природног гаса, где су потрошачи, ко извози а ко увози природни гас. Ништа мање нису занимљиве трасе гасовода којима се гас транспортује до европских потрошача. Јер, осим Велике Британије и Норвешке све европске земље зависе од увозног гаса, а осим гасовода између Туниса и Италије сви остали долазе из Русије, највише преко Украјине. Због учесталих несугласица ове две земље, занемарујући овом приликом праве узроке тих несугласица, два велика пројекта, један кроз Балтик, други кроз Црно море, требало би да заобиђу Украјину.

Нови правци, нови снабдевачи

Знатно старији пројекат гасовода којим би се гас из Ирана, Каспијског региона и неколико земаља средње Азије допремао у Европу остао је на папиру. У скорије време је преименован у Набуко. Не рачуна се више на гас из Ирана, али се помињу Туркменистан, Казахстан и Каспијски регион. Измењен је и правац, па би требало да иде преко Турске, Бугарске, Румуније и Мађарске до Аустрије, а потом мањим цевима у остале земље средње и западне Европе.

Основана је посебна компанија коју води једна америчка фирма, али нема конкретних одлука о градњи и количинама гаса на које се рачуна.. Ових дана је у Будимпешти још једном потврђена воља да се Набуко гради, мада је јасно да постоје две велике препреке: једна је изузетна скупоћа пројекта од око 10 милијарди долара, друга, да нема довољно гаса који би се транспортовао и оправдао толику инвестицију. Интерес да улаже нико није показао. Истовремено је постало јасно да Русија својим резервама гаса жели да снабдева Европу, за добар део налазишта у региону већ има дугорочне уговоре, а са Ираном тесно сарађује, чак је добила концесију за експлоатацију најбогатијих лежиста света, у Ирану. Помињу се и пројекти усмеравања нових гасовода ка Кини и Индији, где потребе расту.

Драган Недељковић

Пепео на продају

Захваљујући посебном систему за транспорт и одлагање пепела, штеди се вода, док се на депонији ствара тврда кора на површини и тиме зауставља развејавање по околини током ветровитих дана

Делегација Термоелектране “Никола Тесла Б” је крајем јануара ове године, у намери да прикупи што више сазнања о примени, искуствима, ефектима и начину управљања системом за транспорт и депоновање пепела, посетила мађарску термоелектрану „Матра“ која садашњи систем користи још од 1996. године. Применом новог система транспорта и одлагања пепела термоелектрана „Матра“ је обезбедила два основна бољитка у односу на дотадашњи начин обављања тих осетљивих еколошких послова. За транспорт пепела се, најпре, сада користи десет пута мање воде, па се тиме чувају подземне воде. Друго битно побољшање у еколошком смислу је што тако угушћена маса пепела приликом доласка на депонију ствара тврду кору на површини и тиме зауставља развејавање по околини током ветровитих дана.

ТЕНТ Б је иначе прва домаћа термоелектрана која ће, захваљујући донацији Европске агенције за реконструкцију, надамо се ускоро, моћи да примени нови начин транспорта и депоновања пепела. Осим што задовољава најновије европске еколошке захтеве, систем ће, када буде уведен, коначно решити велики проблем развејавања пепела по деловима насеља која су смештена у близини депоније.

Виногради као окружење

Досадашња искуства “Матре” у том послу је, у својству домаћина, пренео руководилац Сектора за стратегију и развој Томаш Варга. Он је директору ТЕНТ Б Зорану Стојановићу и главном инжењеру производње Илији Радовановићу казао да је увођењем новог система, решено питање развејавања пепела са тамошњих депонија, а да је утицај на подземне воде готово анулиран.

“Матра” је иначе највећа мађарска термоелектрана са пет блокова на лигнит и два блока на природни гас, са укупно инсталисаном снагом од 950 мегавата. Лигнитом се снаб-

дева из два површинска копа. Рудник Вишонта је на само пет километара од термоелектране и угљ се до ње транспортује тракама, док се за довоз лигнита са удаљенијег копа Букабрањи користи железница. Укупна годишња производња оба рудника достиже осам милиона тона, по четири милиона из сваког.

Калоријска вредност лигнита, односно доња топлотна моћ, износи од 6.000 до 8000 кЈ, садржај пепела се креће од 20 до 23 одсто, воде од 45 до 50 процената, а садржај сумпора је од 1,2 до два одсто.

ТЕ „Матра“ поуздан чувар животне средине

“Матра” је иначе вршњакиња ТЕНТ А. Прва два блока везана су на мрежу 1969/1970. године. Највећи је произвођач електричне енергије у Мађарској. Лане је произвела 6.300 гигават-сати електричне енергије и за ту производњу дневно је трошила око 25.000 тона угља. Смештена је у подножју планине Матра, по којој је и добила име. Удаљена стотинак километара источно од Будимпеште, сместила се у живописни предео ишаран бројним виноградима. Очигледно да је то и био главни разлог за појачану бригу о свом окружењу. Поред савременог начина за транспорт и чување пепела, у „Матри“ се примењује и систем за одсумпоравање чиме је, с еколошког становишта, себи обезбедила критеријум поузданог чувара животне средине.

Мада је доста другачије технички и технолошки конципирана од ТЕНТ Б, наши стручњаци су могли да се увере да су тамошње депоније, када је у пи-

тању развејавање пепела, кудикамо стабилније од овдашњих, а да су ефекти новог начина транспорта и складиштења много бољи него пре његове примене. Тај систем за транспорт пепела почео је да ради 1996. године, али тада управљање њиме није било баш једноставно и лако.

Почетне муке

“У почетку је било проблема са дефинисањем односа воде и пепела, са оптимизацијом неопходног притиска у цевоводима, а с времена на време

јављао се и такав пепео који се није стврдњавао по доласку на депонију, па је остао склон развејавању”, прецизан је био Варга. После почетних мука, ипак је све дошло на своје место и данас се може рећи да је око 160 хектара површине под пепелом, стабилно и да развејавања нема. Осим тога, пепео је постао роба, односно сировина у индустрији цемента тако да се годишње тржишту испоручи од 200.000 до 300.000 тона оног са најфинијом гранулацијом. Сило

лоси “Матре” су оспособљени како за пуњење железничких цистерни, тако и за камионе, чиме се практично без икаквог расипања пепео транспортује до жељених одредишта.

ТЕ “Матра” запошљава око 1.000 радника, од којих је 700 распоређено на послове производње и одржавања, а 300 ради у администрацији. На самом систему за транспорт пепела у смени ради укупно девет људи од којих двојица управљају системом.

После комплетног сагледавања рада система за транспорт у оквиру саме термоелектране, али и обиласка тамошњих касета за одлагање пепела, утисци наших стручњака су били неподељени. Директор ТЕНТ Б Зоран Стојановић је тим поводом рекао да нови систем, са еколошког аспекта, несумњиво даје много боље резултате него што је то случај са постојећим системом на нашој електрани.

Жељко Мартиновић

ЧЕЗ не одустаје од електрана на гас

Шок с руским гасом довео је до великог оптерећење електроенергетских мрежа у региону, али није утицао на повећања цена струје нити на промену оријентације на градњу гасних централа

Прашку енергетску берзу и средње-европског енергетског и укупног шампиона ЧЕЗ нису помели проблеми изазвани досад нечувеним прекидом снабдевања руским гасом. Цене струје током гасне кризе нису расле, а ЧЕЗ се огласио да не одустаје од планиране градње низа централа на гас у Чешкој и региону...

Цена такозваног футурес продукта Cal-10, то јест цене испорука електричне енергије за 2010. годину су чак нешто и пале. А ЧЕЗ, како истичу његови представници, наставља мирно припреме за градњу двеју гасних електрана у Чешкој и још неколико у околним земљама.

„Тренутна ситуација нема утицај на дугорочну цену енергије. Уговорима је све то предвиђено тако да нико не би био оштећен. Али, ако би овај поремећај трајао дуже, то би се вероватно одразило на цену струје“, истакао је у интервјуу интернет-дневнику Aktuálně.cz портпарол Прашке енергетске берзе Јиржи Коваржик. А негативне вести из енергетике током гасне кризе убрзо су амортизоване информацијом да

Међу 300 највећих на свету

Енергетска компанија ЧЕЗ једина је из региона средње Европе ушла међу 300 највећих светских фирми према тржишној капитализацији, коју је према подацима на крају 2008. године објавила консалтинг фирма „Ернст и Јанг“. Вредност деоница ЧЕЗ-а износила је крајем 2008. године, 4,7 милијарде долара (крајем 2007. године - 44,6 милијарде долара). Лане је ЧЕЗ био на 220, сада је на 208. месту на свету. У односу на 2007. укупна тржишна вредност 300 највећих пала је за 14,75 милијарди долара, то јест за две петине. Међу 300 највећих нема ниједне фирме из Аустрије, Пољске, Мађарске... Највећи пад бележе фирме из Русије. Њих је само две међу 300 највећих – „Гаспром“, који је пао са седмог на 47. место, и „Сургутњфтегаз“ који је на 276. месту.

САД имају знатно веће резерве нафте него што се очекивало.

ЧЕЗ у Чешкој планира градњу двеју гасних централа које би трошиле годишње око милијарду кубика овог енергента, чиме би подигле његову укупну домаћу потрошњу за десетину. Фирма ће учествовати у градњи електрана на гас у Словачкој, Мађарској, Бугарској и Румунији, то јест у земљама које је снажно погодило завртање славине са руским плином. Остале гасне централе ЧЕЗ намерава да подигне у Пољској, Хрватској, Словенији и самој Русији.

Гасне електране и даље актуелне

Реч је о великим инвестицијама, иако је познато да су гасне електране доста јевтиније у градњи од других извора. Само заједнички пројекат са мађарским МОЛ-ом за градњу парогасних централа у Братислави и мађарској Sázhalombati стајаће 1,4 милијарде евра. „Због ове кризе сигурно нећемо преиспитивати наше планове. Електране се граде на период од бар 40 година и за то време биће више оваквих криза. Рачунамо с тим, истиче портпарол ЧЕЗ-а Ладислав Кржиж, који као главни мото за будућност истиче „диверсификацију испорука“ – како испоручилаца гаса, тако и врста електроенергетских извора, међу којима је сада премало гасних централа у односу на потребе функционалности и економичности енергетских система. Гасне електране су постале неопходније у Немачкој после градње огромних капацитета у ветрењачама који, међутим, имају веома осцилирајућу производњу што се са њима може у доброј мери пеглати, јер се веома брзо укључују и искључују у мрежу. Тај брзи старт и искључивање из погона једна је од њихових највећих предности.

Чешка је што се гасних електрана тиче, иначе, тек на почетку. Тренутно, само се око три одсто електричне енергије производи из гаса. Централне на гас су у производњи неупоредиво чистије од електрана на угаљ, које ће од 2013. године бити оптерећене и системом продаје емисионих дозвола на аукцијама. Ако би ЧЕЗ наставио и даље да се ослања на термоелектране на угаљ, то би 2015. неминовно довело до поскупљење енергије за домаћинства од бар 15 одсто. Гасне централе имају и друге предности, као што су бржи старт у раду, знатно јефтинија и бржа градња...

Милан Лазаревић

Траже покретање нуклеарке

Ни после више од две године стручњаци и политичари нису се помирили са изbacивањем трећег и четвртог реактора НЕ „Козлодуј“ из погона

Бугарска је била без конкуренција највише погођена земља у Европи прекидом испорука руског гаса преко Украјине. Стотине хиљада људи је остало без грејања и смрзавало се на температурама испод минус 10, 400 највећих индустријских потрошача потпуно је прекинуло рад, много трговина је било затворено, школе нису радиле, као ни многе друге установе... Економске штете током прекида тих испорука Бугари, који су делимично и сами за то криви јер су у складиштима, иначе, великог капацитета, имали веома мало гаса, сравњују са тешким природним катастрофама...

Тих дана знатно је повећана потрошња електричне енергије јер су се, наравно, сви који су се грејали на гас пребацили на струју, тако да је електроенергетском систему претио колапс. Многи стручњаци и политичари, стога, поставили су и захтев да се поново покрену трећи и четврти блок Нуклеарне централе „Козлодуј“. Та два блока су затворена, што је био услов уласка у ЕУ, уочи самог ступања у Унију 2007. године. Гасна криза је прошла, али Бугари, који се ни после више од две године нису помирили са њиховим изbacивањем из погона, остају при овом захтеву.

Према Петру Димитрову, министру привреде и енергетике Бугарске, пос-

Софија: Парламент донео одлуку о наставку производње у два нуклеарна реактора

ледице гасне кризе сличне су ситуацији после терористичког напада. Зато Бугарска, каже он, има право на солидарност од Брисела. „Више је него оправдано тражити да се поново покрену ти реактори“, рекао је.

А одмах затим 23. јануара бугарски парламент је донео резолуцију да се поново пусте у погон два од четири раније затворена реактора у „Козлодују“. За резолуцију је гласало 140 посланика,

48 је било против, уз 23 уздржана. Скупштина је дала инструкције бугарској влади да поново уведе у производњу два нуклеарна реактора од по 440 MW у сарадњи са Европском комисијом.

Први и други блок ове нуклеарке затворени су још раније. Трећи и четврти блок имају, међутим, лиценце за рад до 2011, односно до 2013. године. У „Козлодују“ постоје и два савремена реактора (пет и шест) који су у функцији и нису прекидали рад, јер се сматрају сигурним.

Званична Софија је више пута покушавала да поново пусти реакторе у рад, тврдећи, између осталог, да је њихово гашење проузроковало велику несташицу струје на Балкану, јер је Бугарска покривала мањак извозом тог енергента. Унија је, међутим, сваки пут досад то одбила, тврдећи да нема јасних доказа да реактори испуњавају безбедносне стандарде ЕУ.

Бугарске активности Брисел пажљиво прати. „Примили смо резолуцију бугарског парламента на знање. Чекамо да добијемо и званичан захтев“,

Словачко тихо одустајање

У јеку гасне кризе, 10. јануара, словачка влада донела је одлуку, на основу предлога кризног штаба за енергетику, да поново покрене други блок Нуклеарне централе у Јасловским Бохуницама који је, на основу споразума са ЕУ, избачен из погона уочи Нове 2009. године. Укључивањем реактора влада је хтела да обезбеди стабилност електроенергетског система, која је угрожена заустављањем испорука руског гаса. Због тога је повећана потрошња електричне енергије која се не може покрити из резервних капацитета јер они за гориво имају гас.

За поновно покретање овог блока потребно је око недељу дана. Но, о томе се већ после неколико дана није много говорило, јер је из Брисела стигло одсечно упозорење да се тиме крши уговор о ступању Словачке у ЕУ. Влада се потом окренула другим решењима и убрзо почела да добија пет-шест милиона кубика гаса дневно што је земљи помогло да потпуно реши проблеме с грејањем и да покрене најважније индустријске капацитете. А онда је тихо, готово неприметно, 23. јануара влада саопштила да одустаје од поновног покретања овог блока...

изјавио је Марк Греј, портпарол Европске комисије. Према његовим речима, ЕК је током три недеље у јануару чинила све што је могла да руски гас поново почне да струји кроз Украјину према Европи што се коначно и десило. А што се тиче Козлодуја уговор о ступању Бугарске у ЕУ је сасвим јасан. У члану 30. стоји да се Бугарска обавезује да ће до краја 2006. коначно затворити трећи и четврти блок нуклеарке. То се и догодило али је, ипак, чињеница, не само да се већина Бугара с тим није помирила него и да је уговором остављена могућност Бугарској да поново покрене питање искључивања ових блокова. „Према уговору о ступању у ЕУ Бугарска заиста има право да током прве три године чланства (то јест до краја ове године) затражи од Европске комисије поновно пуштање у рад ових блокова“, признао је портпарол ЕК.

Поновно покретање ових блокова мора, међутим, бити аргументовано и подробно образложено. „Мора бити да је у питању озбиљно и трајно нарушавање економије“, додао је Греј. ЕК има рок од пет дана по добијању захтева да реагује. А како ће реаговати, то Греј није хтео да прејудуцира, мада се посматрачима у Бриселу чини да није баш наклоњена да прихвати захтев из Софије. Из ЕК је досад више пута понављано да нуклеарни реактори из осамдесетих година не одговарају стандардима Уније.

„Немамо гаранције да се криза с гасом неће поновити“, круцијални је аргумент који се понавља с бугарске стране. А када ЕК не би дала сагласност, шта би било када би Бугари и у том случају вратили у погон ове блокове? Портпарол Греј одговара да би то водило судском спору због кршења обавеза из уговора о приступању Унији. А бугарски вицепремијер Ивајло Калфин је овим поводом изјавио да је покретање нуклеарних блокова само једна од могућности како помоћи економији која је претрпела велике штете. „Не знамо како ће одлучити ЕК и зато не можемо обећавати да ће блокови бити покренути“, цитирао га је бугарски „Дневник“.

Посматрачи оцењују да би Софија вероватно, у случају негативног одговора из Брисела, тражила неку додатну компензацију због затварања ова два блока. Компензацијама, које су раније већ добили из Брисела, они нису били задовољни ни кад је договорена, а посебно када је Словачка добила знатно више за затварање своја два блока у нуклеарки „Бохунице“.

Милан Лазаревић

ИСТРАЖИВАЊЕ EWEA

Ветрењаче „отварају“ нова радна места

Током последњих пет година сектор енергије ветра је, на годишњем нивоу, „отварао“ 60.000 нових радних места и, у просеку, сваког дана у недељи запошљавао 33 људи, показало је најновије истраживање European Wind Energy Association (EWEA), преноси сајт енергетика. нет. Предвиђања кажу да ће се радна места у овом сектору у Европској унији до 2020. године удвостручити, односно увећати на 325.000.

На другој страни, према овом истраживању, смањење упошљавања бележи се, пре свега, у сектору производње угља и оцењено је да ће у Немачкој број запослених у овој грани до 2020. године пасти на 80.000. Поређења ради, 1991. у овој сфери рударства било је 265.000 радних места.

Са истеком 2007, ветрењаче су произвеле 3,7 одсто струје у ЕУ. Сектор енергије ветра запошљавао је 108.600 људи, односно, када се узму у обзир и посредна радна места, на њега је било усмерено 145.000 запослених. Намера је да ветрењаче у ЕУ до 2020. дају 180

Крајем 2007. ветрењаче произвеле 3,7 одсто струје у ЕУ

милиона киловат-часова, а до 2030. године 300 милиона kWh електричне енергије, а према информацији EWEA, биће увећан број турбина на мору.

Према плановима, овај сектор ће до 2030. запошљавати 375.000 људи, а најтраженији кадрови су произвођачи турбина за ветрењаче, опреме и инжењери-пројектанти.

У извештају EWEA је, такође, наведено да коришћење енергије ветра побољшава економски положај државе, нуди већу енергетску независност, доноси ниже трошкове енергије и доприноси конкурентности.

П. М. П.

Основана Међународна агенција за обновљиву енергију

Потписници - 55 држава

БОН - У Бону је (26. јануара) одржана оснивачка конференција дуго времена најављиване Међународне агенције за обновљиву енергију (IRENA), чији је задатак да саветује индустријализоване и земље у раз-

воју о томе како да смање зависност од нафте, угља и гаса. Оснивачки документ потписало је 55 држава, међу којима и Србија, а још педесетак је изразило намеру да се укључи у рад Агенције. Упадљиви апстиненти су САД и Велика Британија. Задатак IRENA је да олакша трансфер технологија из области енергетске експлоатације - воде, ветра, сунца, биомасе и снаге таласа - земљама у развоју обезбеди образовање и обуку у вези с коришћењем обновљивих извора енергије. Агенција ће омогућити и заједничке пројекте и трансфер знања и технологије.

(Извор: EnergyCurrent)

Киловат-часови с мора

Пројекат инсталисане снаге веће од 50.000 мегавата. – У плану, упоредо са тим, градња и канала који би повезивао Црвено и Мртво море и фабрике за десалинизацију

Могућа траса канала између Мртвог и Црвеног мора

Рукавац између два континента

Панорама Мртвог мора са израелске обале

Црвено море је својеврсни водени рукавац Индијског океана између Азије и Африке. Веза са океаном је на југу преко Аденог залива. На северу су полуострво Синај, заливи Агаба и Суец. Заузима површину од 438.000 квадратних километара, дуго је 2.250 километара, а широко 355. Максимална дубина је 2.211 метара, а просечна 490. То је и подручје са монсонским ветровима. Реч је и о најсланијем мору на свету. Просечна температура воде је 26 степени Целзијуса на северу и око 30 степени на југу.

Мртво море је по једнима слано језеро, а по другима једно од најсланијих мора на свету које полако одумиру. То је и омиљеном туристичко одређиште милиона странаца и љубитеља археологије. У последњих двадесет година његов ниво је опао за дванаест метара.

Међу хидроенергетским пројектима у свету далеко најзахтевнији и инжењерски ванредно привлачан пројекат представља изградња бране на Црвеном мору. Такав подухват је још интригантнији имајући у виду да је и јединствен у историји хидроградње. Према замисли Ролфа Дирка Шуилинга, са Универзитета у Утрехту (Холандија), једног од идејних твораца, инсталисани капацитет читавог система износио би чак 50.000 мегавата. Брана Баб-ал Мандаб, без сумње, променила би флору и фауну Средњег истока, али донела би и немерљиве користи пољопривреди и енергетици целог региона.

У оквиру пројекта „Црвено море“, изградио би се и веома велики канал између Црвеног и Мртвог мора, за који су (у мају 2005. године) Јордан, Израел и палестинске власти потписали споразум о почетку израде студије изводљивости (15,5 милиона долара), познатије као «Канал између два мора». Идеја је, наиме, да се годишње пумпа 870 милиона кубних метара воде из Црвеног мора и да се после десалинизације у специјализованим постројењима (предвиђена вредност њихове градње је 1,6 милијарди долара) у близини Мртвог мора, обезбеди рад капацитета од 550 мегавата инсталисане снаге. Остатак непрерађене воде одлазиће у Мртво море. Већину десалинисане воде преузимао би Јордан, а о расподели произведене струје договорили би се Јордан, Израел и Палестина. Илустрације ради, Аман као престоница Јордана, налази се на 1.400 метара надморске висине у односу на ниво Мртвог мора, а које је и најнижа кота на планети. Изградњом тог канала на дуже време продужио би се живот изумирућем врстама његове флоре и фауне. Јер, ниво овог мора само у 2007. години опао је за више од метра. У стручним круговима расправе о градњи овог канала, названог и „мировни процес долине“, трају већ десетак година. Целокупан пројекат реализовао би се за девет година, а по

динамици одобреној од Светске банке и групе заинтересованих земаља (САД, Француска, Јапан, Холандија, Швајцарска, Италија и Грчка). Вредност посла је око седам милијарди долара.

Упркос томе што су еколози су огорчено против тог пројекта, даљи рад укочили су, пре свега, политички проблеми настали између могућих партнера.

Поред Шуилинговог разматра се и Вент-Келомов пројекат. Ови немачки инжењери предвидели су изградњу канала (правац запад – исток) из Медитерана до Мртвог мора, где би се подигло више брана са хидроцентралама и постројењима за десалинизацију. У непосредној близини Мртвог мора подигао би се резервоар воде, дужине три километра, као хидроскладиште. Са висине од 400 метара вода би се одатле, преко три турбине, сјурила у Мртво море. Инсталисана снага турбина била би 100 мегавата. Пловни канал био би дуг седам километара, а доводни око 65 километара. Планирана је и изградња прве подземне хидроцентрале на мору. Ускладиштена вода у хидрорезервоару омогућавала би да се, по комплетирању система, добије инсталисана снага од 1.000 мегавата. Остатак свеже десалинисане воде могао би се искористити за наводњавање ораница поред Мртвог мора. Према немачким стручњацима радови на пројекту трајали би дванаест година, а њихова вредност је процењена на двадесет милијарди долара.

Последњи велики скуп хидроенергетичара посвећен пројекту „Црвено море“ био је јуна 2007. године у Женеви (а претходни домаћин био је Трст, октобра 2006). У раду је учествовало 25 експерата из ресорних министарстава и са универзитета, као и и представници водећих фирми из хидроенергетике. Интерес земаља Средњег истока, у којима је хронична несташица електричне енергије и пијаће воде, по свему судећи помириће и политичке непријатеље.

Б. Сеничић

На продају – 22 одсто акција

Инвеститору ће бити омогућено да управља компанијом путем уговора о менаџменту, као и партнерство са ЕПЦГ у реализацији значајних енергетских пројеката

Докапитализација Електропривреде Црне Горе треба да допринесе успешнијем пословању и конкурентнијој позицији ове компаније на регионалном тржишту електричне енергије. Продаја 22 одсто акција ЕПЦГ није класичан аранжман којим заинтересована компанија куповином деоница једноставно постаје мањински акционар државног енергетског предузећа. Она ће инвеститору омогућити управљање компанијом путем уговора о менаџменту, као и партнерство са ЕПЦГ у реализацији значајних енергетских пројеката, рекао је Мило Ђукановић, председник Владе Црне Горе, на Инвестиционој конференцији која је протеклог месеца одржана у Подгорици.

Влада, по његовим речима, у сарадњи са стратешким партнером очекује смањење увозне зависности земље али и дугорочни развој домаће енергетске компаније кроз трансфер нових знања и технологија.

Црна Гора користи 17 одсто хидропотенцијала. Уколико би овај проценат достигао 50 одсто, колико је, иначе, зацртано Стратегијом развоја енергетике до 2025, било би подмирено више од половине потрошње струје за ту годину. А ако се томе додају резерве квалитетног угља и потенцијал обновљивих извора није тешко извести закључак да Црна Гора, из позиције земље са знатним енергетским дефицитом, може да пређе у позицију извозника струје, пренели су медији Ђукановићеве речи.

Циљ докапитализације електроенергетске компаније, како је истакао Вујица Лазовић, потпредседник црногорске владе, јесте обезбеђење сигурног снабдевања грађана и привреде струјом. Од стратешког партнера се, навео је, очекују јасна визија и циљеви развоја компаније, ефикасан и иновативан менаџмент и инвестиције.

Осим за докапитализацију ЕПЦГ, у Црној Гори теку и припреме тендера за градњу хидроелектрана на Морачи, малих ХЕ, истраживање нафте и гаса, као и усвајање регулативе која ће омогућити коришћење енергије ветра.

Неке црногорске опозиционе партије се, међутим, противе продаји ЕПЦГ. Оне, како су пренели медији, наводе да би градњом другог блока термоелектране „Пљевља“ и валоризацијом водотока Пиве електропривреда држави годишње могла да доноси чак 200 милиона евра.

Иначе, последњи дан прошле године биће запамћен као један од важнијих датума у раду најстарије црногорске хидроелектране „Перућица“. Пошто је систему испоручила више од

ХЕ „Перућица“ оборила рекорд у месечној производњи струје

200 милиона kWh, ова ХЕ је оборила рекорд у месечној производњи струје током свог рада дугог пола века.

Овај рекорд је производ одличне погонске спремности електране и изузетно повољне хидролошке ситуације током последњег лањског месеца, наведено је, између осталог, у саопштењу ЕПЦГ. У првом кварталу ове године очекује се расписивање тендера за уградњу осмог агрегата у „Перућицу“ а са почетком грађевинске сезоне планиран је наставак започетих и почетак нових радова на хидрографевинским објектима, истакли су црногорски електроенергетичари.

Сретен Гојковић, директор Функционалне целине Снабдевање у ЕПЦГ, рекао је да ће акција искључења неплатиша у Црној Гори бити настављена несмањеним капацитетом, а једини критеријуми за примену ове непопуларне мере биће висина и старост дуга. Највећи дужник за утрошене киловат-сате у Црној Гори и даље је подгорички Комбинат алуминијума са неплаћених 5.198.000 евра. За њим следе никшићка Жељезара са дугом од 3.270.000, Железнице Црне Горе које нису платиле више од два милиона, као и цетињски и подгорички водовод који дугују 907.000, односно, 370.000 евра.

П. М. П.

Расписан тендер за докапитализацију ЕПЦГ

Савет за приватизацију Владе Црне Горе расписао је почетком овог месеца тендер за делимичну докапитализацију ЕПЦГ. Будућем инвеститору је понуђена куповина 11,45 милиона државних акција и исто толико нових чије је емитовање предвиђено током докапитализације. Тиме би требало да буде заокружено 18,3 одсто укупног капитала црногорске електропривреде, пренела је агенција Бета.

По цени коју понуди за државне акције инвеститор је обавезан да откупи и деонице мањинских акционара. Он, према условима конкурса који се иначе завршава 30. априла, по истеку пет година може да стекне право да од владе купи додатне акције и на тај начин оствари власништво над ЕПЦГ од 50 одсто плус једна акција. Влада, осим тога, може, уз претходно плаћање уговореног износа са приносом, откупити акције.

Профит једино битан

Мало хладнија зима показала да се прекиди у снабдевању електричном енергијом не могу избећи уколико раст потрошње не прате нове инвестиције. - Влада једино тражи да страни инвеститор, аустријски EVN, послује по - закону

Исхитрени потез продаје македонских дистрибуција аустријском концерну EVN није донео ништа добро ни домаћим купцима електричне енергије, ни самој држави. Прошла је и трећа година откако Аустријанци газдују дистрибутивним системом Македоније, а ситуација се све више погоршава. И то не само када је реч о основном задатку - квалитетнијем и сигурнијем снабдевању купаца него и у међусобном функционисању свих субјеката у електроенергетском сектору.

А да раст потрошње енергије и даље није усклађен са пратећим инвестицијама у развоју дистрибутивне електромереже показала је најбоље ова, у последњих неколико година, прва хладнија зима, због чега је неспремни дистрибутивни систем у Македонији буквално попуцао и то - по свим шавовима! Супротно тврдњама власника да се, ипак, довољно инвестира у рехабилитацију система, у децембру и почетком ове године када су температуре биле најниже, било је дана када су, због учесталих кварова у застарелим дистрибутивним мрежама, поједини градови, па и шири региони, остајали и по више часова без електричне енергије. Такав "мрак" задесио је чак и веће градове (Битољ, Прилеп, Охрид, Тетово, Куманово и Гостивар), а од тога није било поштеђено ни Скопље, посебно делови града у којима се грађани искључиво греју на струју. Учестали кварови на мрежи изазвали су и нежељене реакције грађана и других нискотарифних потрошача, па је Влада Македоније, штитећи их од ове својеврсне тортуре, повела прави отворени рат са компанијом EVN. Премијер Никола Груевски, тако, преко медија јавно је напао Аустријанце, истакавши да су они пример лошег страног инвеститора и уз то им је запретио да, уколико не промене начин рада искључиво базиран на корпоративној основи

Без струје више часова били и делови Скопља

(при чему је битно једино да се уберешто већи профит), могу изгубити лиценцу за снабдевање потрошача електричном енергијом у Македонији. Подхитно, такође, урадиће се и темељита ревизија инвестиција EVN у рехабилитацију дистрибутивног система, а да би се сагледало колико је остварено од дефинисаног приликом потписивања купопродајног уговора дистрибуција.

Дефицит

У првом тромесечју ове године Македонија ће увести 217 милиона киловат-часова електричне енергије. На расписаном тендеру за те недостајуће количине договорена је просечна цена од 72 евра за један мегават-час. Електричну енергију ће испоручити фирме EFT (Србија) и „Гени“ (Словенија). За подмирење потреба регулисаних купаца у Македонији у прва четири месеца недостају, међутим, само око 80 милиона киловат-часова електричне енергије. Али, због покривања нетолерантних комерцијалних губитака у мрежи, направљених у дистрибуцијама у власништву компаније EVN, увози се знатно више. Аустријанци, међутим, да ли због честих неслагања или само из тржишних разлога одбијају да им државна производна компанија обезбеди ове количине из увоза, истичући да ће је за сопствене потребе набављати сами.

Влада није остала само на претњама, па је државна тржишна инспекција - због шест већих прекида у снабдевању градова електричном енергијом - поднела и прекршајне пријаве против компаније EVN. А Регулаторној комисији енергетике јавно је указано да, по дојави купаца, затражи одговорност за сваки даљи прекид у испоруци електричне енергије. Независни регулатор запретио је чак и EVN trading, сестринској фирми EVN, а која се бави трговином струје у Македонији (за покривање губитака енергије у мрежи),

да ће јој одузети лиценцу. И то уколико се матична компанија не усагласи са стварним потребама увезених количина са осталим субјектима у сектору, односно са билансном производњом и са преносним оператором.

На све прозивке и најављене санкције за лоше пословање компанија EVN одговорила је - лобирањем у Европској комисији за енергетику. „Забринуту“ представници ове комисије похитали су, стога, у Скопље на разговор с македонским енергетским властима, а после састанка иза затворених врата није издато ни саопштење. Начуло се, међутим, да су европски експерти препоручили даљу либерализацију тржишта енергије која ће довести до ниже цене електричне енергије, с тим што су истакли и потребу независности регулаторних комисија, односно усклађивање енергетске регулативе с потписаним директивама. Да ли је, притом, сугерисано EVN, као страном инвеститору, да мора поштовати уговоре (у којима је прописана и обавеза да у прве три године пословања у Македонији треба да уложи 96 милиона евра) и да као одговорна компанија не размишља само о профиту него и о квалитету и сигурности снабдевања купаца, по кулоарима се ништа није чуло.

Саша Новевски

Неизвесна изградња ТЕ „Гацко 2“

ЧЕЗ напушта заједничко предузеће „Нове електране РС“ које је формирао са Електропривредом Републике Српске ради изградње нове термоелектране „Гацко 2“. До оваквог „расплета“ је дошло јер је ЕПРС прекршила Споразум о примени овог пројекта потписаног 2006, саопштили су крајем протеклог месеца директор НЕРС-а Александар Обрадовић и менаџер пројекта Бохдан Урбан.

НЕРС је, према Обрадовићевим речима, формиран тако што је 51 одсто капитала унео ЧЕЗ, а остатак је требало да „стигне“ из Електропривреде РС тако што би она у ново предузеће унела 49 одсто вредности Термоелектране „Гацко“ за шта је рок био 31. март прошле године. Партнери из РС, међутим, како је истакао, нису учинили ништа на реализацији овог пројекта. Зато су представници ЧЕЗ-а партнеру уручили захтев за примену такозване „пута опције“, која значи да ће чешка компанија

ТЕ „Гацко“: ЧЕЗ напушта пројекат НЕРС

продати свој удео од 51 одсто у друштву НЕРС и то за износ који покрива њене досадашње трошкове везане за пројекат „Гацко 2“. „Сама примена „пута опције“ не мора да значи неизбежно окончање пројекта, али њено активирање од ЧЕЗ-а значи да је снажно уздрмано наше поверење у вољу партнера да се залаже за успешно окончање пројекта“, пренеле су агенције речи Алек-

сандра Обрадовића, који је истакао да је ЧЕЗ и даље заинтересован за изградњу електране у Гацку и да они не желе овим рећи да је крај за реализацију пројекта.

„ЧЕЗ је упозоравао партнере на непоштовање термина и дужан је да штити интересе својих акционара и искористи механизме за напуштање заједничког предузећа формираног са Електропривредом РС“, нагласио је Обрадовић. Он је навео да ЧЕЗ, у складу са склопљеним споразумом, има право на накнаду износа који одгова-

ра комплетним трошковима и изгубљеној добити чију ће висину дефинисати стручно вештачење, а начин наплате биће изабран у складу са поступком Електропривреде РС.

Уговор између ЧЕЗ-а и Владе РС о изградњи нове електране у Гацку потписан је у децембру 2006, а вредност пројекта је 1,4 милијарде евра.

П. М. П.

Словенија

Енергетски менаџери у предузећима

Словенија од децембра лане има 23 енергетска менаџера који су успешно завршили обуку у оквиру пројекта EUREM.NET – Образовање и успостављање мреже европских енергетских менаџера. Интересовање за ову „школу“ било је велико а у јуну ће обуку завршити и нова група коју чини 25 полазника.

„Највише полазника, 41,7 одсто, долази из индустрије, а са 35,4 проценти следе они из услужног сектора. Имамо и неколико слушалаца из јавног сектора, општина и болница, 8,3 одсто, а остали су представници предузећа за снабдевање енергијом и локалних енергетских агенција“, пренео је сајт енергетика.нет речи Барбаре Петелин-Височник из Центра за енергетску ефикасност при Институту „Јожеф Стефан“ који орга-

низује ову обуку у Словенији.

По њеним речима, иако радног места енергетски менаџер у Словенији формално још нема, ово звање се већ одомаћило за све који се у предузећима баве снабдевањем и потрошњом енергената као што су шефови одржавања и производње или руководиоци техничких служби.

За разлику од Словеније, енергетски менаџер се понегде у иностранству већ нашао на формалном „списку“ радних места, а тамошња предузећа су свеснија значаја управљања енергијом ради смањења њене потрошње. Управо зато и боље знају шта на овом подручју желе да достигну и како да пронађу стручњака који ће њихове циљеве и остварити.

П. М. П.

Рекордна потрошња струје у Хрватској

ХЕ „Орловац“

Хрватска је 12. јануара оборила рекорд у потрошњи струје. Тог дана је, због несташнице гаса и масовног укључивања електричних пећи и грејалица, потрошено 61.113 мегават-сати електричне енергије. Тако је оборен дотадашњи дневни рекорд од утрошених 61.099 мегават-сати који је забележен 18. децембра 2007. године.

У Хрватској електропривреди су навели да 34 одсто струје у овој земљи дају хидроелектране, 14 процената „Кршко“, 26 одсто електране на течна горива, 11 одсто електрана на угаљ, док се 15 одсто електричне енергије обезбеђује из увоза, с тим да се односи мењају у зависности од цене или доступности енергената.

П. М. П.

БИОСКОПИ

37. ФЕСТ

Један од најпознатијих и најцењенијих глумаца данашњице Енглез Ралф Фајнс (широј публици познат по улогама у филмовима „Шиндлерова листа“, „Енглески пацијент“), свечано ће 20. фебруара отворити 37. ФЕСТ у „Сава центру“, фестивал ће и почети филмом „Читач“ Стивена Далдрија, у коме он игра једну од главних улога. Фајнс ће током пролећа на бројним локацијама, па и у Београду, снимати редитељски деби, филм „Кориолан“ - своју адаптацију Шекспирове приче о митском римском вођи Гају Марцију Кориолану, у којем ће играти насловну улогу.

Међународни филмски фестивал ФЕСТ у Београду представиће од 20. фебруара до 1. марта више од 70 филмова, укључујући победнике Берлинала, Кана и Венеције, ауторска и друга запажена остварења из протекле две године, од којих већина неће бити касније у биоскопима.

Између осталог биће приказани филмови: „Између зидова“ прошлогодишњег лауреата „Златне палме“ Лорана Кантеа, „Лорнина ћутња“ браће Дарден, „Марадона“ Емира Кустурице о славном фудбалеру, „Спаљити после читања“ браће Коен, „Случај Бадермајнхоф“ Улија Едела, „Замена“ Клинта Иствуда са Анђелином Жоли, „Елитна јединица“ Хозеа Падилје - победника Берлинала 2008. године, те „Революционарни пут“ Сема Мендеса, као и „Милк“ Гаса ван Санта, у коме Шон Пен тумачи лик

првог америчког политичара хомосексуалца. Гледаћемо и филм „Рвач“ Дарена Аронофског, велики повратак Микија Рурка у насловној улози и филм „Гомора“ Матеа Гаронеа, о напуљској мафији.

Главни програм 37. ФЕСТ-а обухвата и неколико домаћих премијера, међу којима су и „Зона мртвих“ Милана Тодоровића и Милана Коњевића, као и филм „Тамо и овде“ Дарка Лунгулова, који ће бити премијерно приказан на затварању.

Међу стотинак гостију, од којих ће бити око 40 из света, биће и звезда филма „Тамо и овде“ Дејвид Торнтон, супруг певачице Синди Лопер, која је написала и једну песму за тај филм који укршта животе њујоршког саксофонисте и српског емигранта, повезујући њихове и судбине њима драгих људи на релацији Београд - Њујорк.

Посебна програмска целина овогодишњег ФЕСТ-а биће посвећена аргентинском филму, док ће у Кинотеци бити одржан програм азијских филмова.

У оквиру пратећег програма, између осталог, биће премијерно изведена представа „Бол“, у режији Патриса Шероа, у којој игра француска глумица Доминик Блан, такође гошћа 37. ФЕСТ-а. Та представа биће играна 27. фебруара у Југословенском драмском позоришту.

Под слоганом „Региструј се“, филмови ће бити приказивани у „Сава-центру“, Дворани Културног центра Београда, биоскопу „Балкан“ и Кинотеци. Цена улазница је од 150 до 250 динара.

ПОЗОРИШТЕ

ОБНОВЉЕНА „БУБА У УХУ“

Са једне од ранијих представа

Тешко је наћи заљубљеника у позориште који није, бар једном, одгледао, сада већ култну представу Југословенског драмског позоришта „Буба у уху“ чувеног комедиографа Жоржа Фејдоа.

После дуге паузе популарна представа поново је на сцени Театра „Бојан Ступица“. Представу „Буба у уху“ режирао је Љубиша Ристић као свој дипломски рад. Премијера је била 7. јуна 1971. Са 1.283 извођења и 39 сезона, „Буба у уху“ је прави рекордер (можда чак и светски) у дужини израња. Као и већину Фејдоових комада и „Бубу у уху“ одликују занимљиво вођени заплети, забавне сценске ситуације, духовити обрти и досетке.

Главног јунака у овом водвиљском заплету у свим представама играо је Никола Симић, а он ће и од ове нове сезоне предводити глумачку екипу у којој су још: Власта Велисављевић, Рада Ђуричин, Бранка Петрић, Тони Лауренчић, Дубравко Јовановић, Слободан Тешић, Срђан Ивановић, Петар Ђирица, Срђан Јовановић, Зоран Ђорђевић, као и Соња Костић и Тиња Дошен, нове глумице у подели.

КОНЦЕРТИ

ЏЕЈМС БЛАНТ

Многи су за Џејмса Бланта чули и заволели га захваљујући његовом великом хиту „You're beautiful“, романтичној, искреној, врло емотивно и дирљиво отпеваној песми.

Џејмс Блант (34) потукао је све рекорде у дискографију у 21. веку продајући невероватних 11 милиона албума првенца „Back to Bedlam“ што га чини најпродаванијим британским музичарем 2006. године у целом свету.

Освајао је бројне музичке награде, пет пута је номинован за Грени награду, у 18 држава је био на врху свих топ листа, а песма „You're beautiful“ је и званично проглашена за најромантичнију и најслушанију песму на венчањима широм света.

Након „Bedlam“, Блант издаје албум „All the lost souls“ чија је велика светска турнеја у току.

Управо ова турнеја Бланта доводи у Београд, тачније у дворану Експо центра 23. фебруара 2009. године.

Џејмс Блант је одрастао у војничкој породици, својевремено без касетофона у кући. Занимљиво је да је био официр у КФОР-у 1999. године, након бомбардовања наше земље, као предводник британског контингента у Приштини. Године 2002. напустио је војску и посветио се музици. Прошле године, Блант се вратио на Косово, сада у другој улози, и од-

Џејмс Блант

ржао концерт за своје бивше колеге у једном од тамошњих кампова.

Његов други албум, симболичног наслова „All the lost souls“, изашао је у септембру прошле године. Посвећен је свим изгубљеним душама овога света. За најавни сингл овог албума изабран је сингл „1973.“, за који је и снимљен први спот. Песма „1973.“ је својеврсна ода певачевом пријатељству с девојком с којом је одрастао.

Иначе, Џејмс Блант је лично одабрао да Београд уврсти у своју турнеју од свих градова у региону, јер му највише порука путем интернета стиже управо из Србије.

ИЗЛОЖБЕ

ПОРТРЕТИ СВЕТОГ САВЕ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ

У музеју Хореум Марги – Равно у Ћуприји отворена је изложба копија средњовековних фресака Народног музеја у Београду. До 15. марта посетиоци овог музеја ће моћи да виде једанаест копија средњовековних фресака из најзначајнијих српских манастира попут Сопоћана, Милешево и Студенице из фонда Галерије фресака. Тематска изложба Портрети Светог Саве у средњем веку представља изузетну прилику у току које ће свим заинтересованима бити пружена могућност да се још боље упознају са врхунским дометима српске средњовековне уметности и ликом светог Саве. Растко Немањић, трећи син Стефана Немање, унук Завидин, са седамнаест година је напустио област којом је владао, Херцеговину, и винуо се у авантуру која ће пресудно обележити потоњу историју и културу Србије. Одласком у Свету Гору, Растко прима калуђерско име Сава, дочекује свог замонашеног оца, да би заједно основали хиландарску обитељ. Сава враћа

очеве мошти у Србију, мири завађену браћу, учествује у осликавању Студенице, као и подизању Жиче, Милешево и Светих апостола у Пећи, настављајући тамо где је његов отац започео.

Његови биографи истичу нарочиту заокупљеност Растка Немањиног књигом. Однос светог Саве према књижевности огледа се и у његовим манастирским уставима (типцима), где је читању књига и библиотеци дато важно место у духовном животу монаха, а можда још више - у саставу првих српских библиотека.

У Хиландару је Сава прикупио много побожних и у богословској науци учених људи, да се брину о духовној настави, те ускоро Хиландар постаје као нека духовна академија за све оне који су желели добити више богословско образовање. Ту је Сава саставио правила по којима се имају владати калуђери и та су правила позната под именом „Типик светог Саве“.

КЊИГЕ

ВЛАДИМИР ПИШТАЛО: „ТЕСЛА, ПОРТРЕТ МЕЂУ МАСКАМА“

Овогодишњи добитник НИН-ове награде Владимир Пишталo за роман „Тесла, портрет међу маскама“, један је од најзначајнијих савремених српских приповедача.

Његова најпознатија остварења су поетске прозе: „Сликовница“, „Манифести“, „Крај века“, збирке прича „Витраж у сећању“, „Приче из целог света“ и роман „Миленијум у Београду“. Поред ових дела, Пишталo је и аутор две необичне литерарно-био-

графске књиге – „Александриде“, бајковите повести о животу Александра Македонског, и новеле „Корто Малтезе“.

Владимир Пишталo је професор америчке и светске историје на америчком универзитету у Вустеру, Масачусетс.

Владимир Пишталo

У роману „Тесла, портрет међу маскама“ Пишталo комбинује фреску и икону, сагу и интиму. Теслина биографија је надахнута хроника једне од највећих промена у људској историји, у неколико земаља, на два континента. Повест о Тесли је прича о повести епохе.

„У Будимпешти је стављао гуму испод кревета да избегне вибрације. Био је симболист и декадент пре Дејесента и барона Де Монтескјеа. У грозничавој несаници и блеску муње у лабораторији, био је футурист пре Маринетија.“

Писац је своју причу испредао боравама у Београду, Вустеру, на Крфу, у Боцвани и на Куби. Иако је писању романа претходило обиман и студиозан истраживачки рад о животу и делу Николе Тесле, ово штиво нипошто не претендује да буде биографија тог научника, а Владимир Пишталo избегава да себе назива или препознаје као „стручњака за Теслу“.

„Пре свега ово сматрам једном великом књижевном фантазијом. Роман о Тесли није исто што и Теслина биографија. Ако овај роман има икаквог смисла, онда би он имао смисла и да Тесла никада није ни постојао или да за њега никада нисте чули, што је, наравно, тешко претпоставити. Ако је ова књига добра, онда би требало да буде добра и тада. Дакле, овде се не ради о подацима као главном садржају књиге, већ о књижевној интерпретацији те приче. Имао сам потребу да сазнам готово све што се о Тесли може знати, да бих на основу тога мирно могао да фантазирам“, објаснио је Владимир Пишталo.

Јелена Кнежевић

Ни мањег вируса, ни веће главобоље

Температура изнад 38 степени и нагли почетак тегоба - знак препознавања. - Организам исцрпљен умором или незалеченим прехладама у већем је ризику од компликација, од којих је најопасније запаљење плућа. - Ризично бољку носити „на ногама”

Грип је вирус са којим нема шале. Многи се, међутим, не обраћају лекару, јер мисле да грип није озбиљна болест и да лечили га или не пролази за седам дана. Када смо млади и здрави то је најчешће тако, али ствари се мењају када је организам исцрпљен умором, стресом или незалеченим прехладама, које вучемо од јесени. Често баш грип буде вирус који нас уведе у тежак бронхитис, запаљење плућа или разна запаљења ува или синуса, које онда морају да се лече и по два месеца. Зато је грип опаснији од свих других зимских бољки. Епидемиолог др Предраг Кон каже како лекари много чешће лече запаљења плућа и друге компликације због незалечених инфекција код здравих особа, јер су хронични болесници много опрезнији. Због економских прилика и одбијања боловања од плата, велика већина пацијената се чешће одлучују да зимске бољке носи „на ногама”. Или остају код куће дан-два и покушавају да се у што краћем року сами „залече” и врате на посао. Да ли се оваквом праксом дугорочно наноси штета здрављу?

- Тешко је дати генерални савет у данашње време. Мислим да је препорука о миновању прецењена. Постоје особе које, иако носе инфекцију „на ногама”, прођу без било каквих компликација – каже Кон. - Има и оних који су изразито малаксали, имају тежак грип, али прођу без компликација. Понекад је довољно да узму неки дан од годишњег одмора или слободне дане. Једноставно нема правила, па свако мора сам да процени своје снаге и донесе одлуку. Ствар је врло индивидуална. Ипак, у случају температуре треба отићи лекару, јер је управо она изнад 38 или 39 степени, као и нагли почетак болести, оно по чему ћемо препознати да ли имамо вирус грипа.

У циркулацији над нашом земљом влада вирус типа А Н3Н2 (садржан у вакцини за ову сезону) и вирус Бе.

- Основно код грипа је да започиње нагло, врло високом температуром, изнад 39 степени Целзијуса, од 18 до 72 часова након инфицирања - објашњава докторка Нада Милић из Центра за контролу и превенцију заразних болести. - Прави грип креће са главобољом, високом температуром, општом малаксалошћу, боловима у мишићима, а прати

ларији од десет квадратних метара, па је обавезно проветравати кратко собе, тек толико да се чист ваздух измеша са оним пуним клица, које избацујемо из себе. За само неколико сати вирус грипа је способан да „окупира” грло и ждрело, а распршивањем слузи из грла кашљањем и кијањем, такозваним Флугеовим капљицама брзо обара жртве. Кијањем ове капљице излећу као из катапулта, брзином од 300 метара у секунди, а у количини од милион честица. Кашљањем брзина је упола мања, али све је то довољно да се разболимо када имамо неког кашљуцаваца у непосредној близини.

Вирус грипа први су изоловали Смит, Ендријус и Лаидлов још 1933. године, а израду прве вакцина 1941. године је наложила армија САД, када је било јасно колико штете мали вирус може да направи у врло кратком року, нарочито у доба рата и оскудице. Тако је 1943. године направљена прва вакцина чија је заштитна вредност износила 75 одсто.

Лекари упозоравају да је запаљење плућа најозбиљнија и најтежа компликација грипа, која може да угрози живот, па ако видите да вам се током зиме прехладе праћене малаксалошћу и презнојавањем

враћају, савет је да се обавезно потражи помоћ лекара и сниме плућа на рендгену. Пнеумонија је запаљење плућног ткива, али може да буде и праћено запаљењем плућне марамнице, због чега се ствара течност и уколико се упала не лечи правилно, ова болест може да остави трајне последице. Догађа се да се болест искомпликује толико да живот пацијента буде угрожен. Најчешћи узрок упале плућа некада је била бактерија стрептокок, али данас се све чешће виде запаљења плућа изазвана атипичним патогеним микроорганизмима.

З. Ж. Д.

Грип опаснији од других зимских бољки

га и продужени кашаљ. Важно је знати да су одрасли заразни по своју околину од три до пет дана и да би тада требало да буду ван колектива. Деца која су нежнија и дуже су заразна после појаве првих симптома, чак до седам дана.

Према речима Наде Милић, нарочито треба бити опрезан у време наглих промена времена, јер било да је реч о наглом отопљењу или захлађењу, ове промене увек утичу на повећање броја инфекција како вирусних, тако и бактеријских. Није, такође, неважно ни да ли у просторији у којој радимо борави пет или десет особа, ако је реч о канце-

На ваги – биолошки зацртана тежина

Необичан експеримент показао да постоје људи коју могу пуно да поједу и не добију на тежини и они други који ће се дебљати без обзира на све дијете и ограничења

Како неко може да једе све што му срце пожели и не угоји се, док други иако строго води рачуна шта и колико поједу, увек муче муку са килограмима, питање је које интригира не само милионе људи широм света, већ и научнике. Филм који је недавно снимила позната телевизијска кућа Би-Би-Си о овој теми, натераће нас да схватимо да је истина да постоје људи који могу да испразне цео фрижидер и не добију ни грам, као што постоје они, који се дебљају иако тврде да једу као птичице, али изгледају као медведи.

Прича почиње подсећањем на чувени оглед из 1967. године, када је др Итан Симс у једном од државних затвора у америчкој држави Вермонт направио експеримент у који је укључио, наравно, затворенике, који су пристали да буду његови учесници и да поштују сва правила. Јер, то им је омогућило да траже пуштање из затвора пре истека казне. Резултат је био изненађујући за кажњенике, али не и за научника: неки од затвореника нису испунили овај циљ, иако, разумљиво, сви су они желели да што пре изађу из затвора. Без обзира на то колико су јели,

И генетика кривац за гојазност

уносећи чак и по 10.000 калорија дневно, нису се угојили довољно. За жену је, иначе, просечни дневни унос калорија између 1.600 до 2.200, а за мушкарца од 2.200 до 2.800 калорија. Симс је закључио да затвореници нису успели да своју тежину увећају до постављене границе, јер једноставно има људи код којих је немогуће да се развије гојазност. Др Руди Лајбел, са чувеног Универзитета Колумбија, недавно је поновио овај експеримент и закључио да

сви људи имају биолошки зацртану, природну тежину, коју тело жели да задржи, без обзира да ли је она исувише ниска или висока. Тело се само труди да тежину доведе до нормале. У документарцу ТВ куће Би-Би-Си, приказан је случај десет добровољаца, мршаваца, који су четири недеље добили могућност да једу пице, чипс и друге грицкалице, сладолед, чоколаде и све што пожелеле у количини у којој могу да прогутају, при чему су се минимално кретали. За потребе испитивања само су јели и лежали! Резултати су доказали да се тело суочено са екстремно великом количином калорија понаша врло различито, а како, зависи од генетике. Један од учесника експеримента, спортиста и тркач Томас Пател Кембел, иако није прелазио ни 5.000 корака дневно, а јео је као никада, добио је пет и по килограма, односно девет процената на своју нормалну тежину, док је 21-годишња студенткиња успела да, уз незамисливо преждеравање, набаци само додатна три и по килограма. У филму је изјавила да је одувек било тако, да је могла да једе колико хоће и да се никада не угоји, али да су је другарице због тога само мрзеле.

З. Ж. Д.

НОВИНЕ У ЗДРАВСТВУ СРБИЈЕ

Партиципација за прегледе и рецепте - 40 динара

Партиципација за прегледе и лекове су повећане на 40 динара, а многи лекови за које се до сада плаћало процентуално учешће сада се на рецепт могу добити само плаћањем таквог фиксног износа. Ова најновија одлука Републичког фонда за здравствено осигурање на први поглед изгледа као нови намет на џеп болесника, али уз њу иду добре вести. Наиме, на новој Листи лекова сада је много већи број медикамената за које грађани више неће морати да плаћају по 200 или 300 динара доплате, односно обавезног учешћа, него само поминути износ од 40 динара. На пример, за лек дилатренд за срце, где је учешће

износило око 250 динара, или за таблете глукофажа за дијабетичаре где је партиципација била нешто више од 50 динара, а сада ће бити цена партиципације уједначена на 40. На тој новој Листи сада су респолепт или лепонекс за лечење шизофреније, ламиктал за лечење епилепсије, липанор, који се користи за снижавање масти у крви, холестерола и триглицерида, дилатренд за лечење срчане инсуфицијенције и други лекови. Грађани више неће доплаћивати ни за лекове за лечење нервозе и депресивности, као што су бенседин, лоразепам, ксалол, али ни за лек левотироксин за лечење штитне жлезде.

Чак и за лекове код којих је остало учешће у цени односно процентуална партиципација од 50, 25 или 15 одсто од цене лека, сада су ови износи смањени, јер су постигнуте ниже цене, пре све-

га, увозних, оригиналних такозваних бренд лекова.

Без партиципације са приходом од 18.657 динара

Партиципације свих врста су ослобођене особе, самци, чија месечни приход не прелази нето износ минималне зараде у Републици увећан за 30 одсто, што тренутно износи 18.657 динара. Уколико осигураник живи са члановима породице, право да буде ослобођен партиципације има ако по члану породице поменути износ не прелази 14.352 динара. За потврду која их ослобађа партиципације, грађани треба са доказом о примању да се обрате матичној филијали Републичког завода за здравствено осигурање.

З. Ж. Д.

Наш Човек на Крову Света

Тријумфалан поход на Мон Блан

Или, да ли ће се и застава Електропривреде Србије кроз неколико месеци завијорити на недокучиво моћном Евересту

У децембру 2008. године Александар Рашин је проглашен за заслужног спортисту Србије. Ова титула је круна његове спортске каријере.

– А, не – успротивио се Раша. – Круном ћу се, ако да Бог, ако буде здравља, среће и пара, управо тим редом, овенчати тек крајем маја. Јер, 28. марта српска експедиција креће на Монт Еверест, па ако стигнемо, ако нам планина допусти...

Можда ће, каже, остварити сан сваког планинара под капом небеском који је он, лично, почео да сања као шеснаестогодишњак још 1982, кад се са старијом сестром и будућим зетом, страственим члановима планинарског друштва "Авала", успентрао на Ртањ.

– Нипошто! – опет се ускопиштио. – Тада, пре толико година, зарекао сам се да се никада више нећу верати по планинчињама... Пошли смо одоздо у поноћ, с планом да на врх стигнемо баш пред свитање и уживамо у рађању сунца. Заиста примамљиво... Али, од

подножја нас је пратио пљусак, а на врху дочекала провала облака, половина нас се испоразболевала. Држало ме је око недељу дана. А онда ме је заскочило: већ следећег викенда пошао сам поново с њима у сличну авантуру. Јер, реч је, изгледа, о опасној инфекцији?

Кавказ - за почетак

Рашино планинарење би, заправо, требало помножити с два. Он је, наиме, фотограф. Кад је на земљи, ради као фоторепортер листа "Колубара". Када је међу облацима, снима планинаре. А то значи да на свако место мора да стигне бар два пута: испредњачи на врх неке планине да би снимиио остале како савлађују последње метре успона, одмакне се лево или десно да их фотографише како промичу неким гребеном, заостане да би их снимиио одоздо...

– Не жалим се. Тако сам направио неке од својих најбољих и најлепших фотографија. Мада, признајем да је ком-

пликовано. Јер, уза сво то јурцање, на леђима се нађе барем тридесетак килограма опреме. А најгоре је то што сваки планинар може да одустане, ако схвати да се преценио, да не може даље, док сниматељ мора да иде до краја, да стигне до врха.

Постоји она сумњива подела на планинаре и алпинисте: неки сматрају да је до 4.000 метара надморске висине планинарење, да је то пуки трекинг (шетња), а оно изнад озбиљан алпинизам. Раша вели да је то глупост, а себе одувек сматра – планинаром.

– И сам израз је бесмислен: Алпинису кров света. Уосталом, ни Мон Блан, са 4.810 метара, није највиши врх Европе... Нити је најтежи! Био сам у Алпима 2006. године, пео се на Гран Парадизо и Мон Блан.

Прича о свом првом правом експедицијском пењању. Било је то пре пет година, када је са планинарским друштвом "Победа" кренуо на Кавказ и успентрао се на Елбрус, који је, са 5.643

метра, прави кров Старог континента. Експедиција је била састављена од чак педесет чланова.

– Иако Елбрус, од замишљене границе с Азијом, дели једва седамнаест километара, он је, ипак, у Европи – одржао је кратак курс земљописа. – Кавказ ми је, збиља, био прва озбиљна планина. Био сам поносан. Од тада стремим више. И даље...

Пре две године, као члан прве српске експедиције, попео се на Денали, који је, са 6.192 метра, највиши врх Аљаске, али и целе Северне Америке.

– На Денали не иде много људи. Чак се и веома мало дозвола издаје годишње. Процедура је страшна. Сви би, бар у том погледу, требало да се угледају на америчке ренџере, њихову организацију. Они инсистирају на принципу самодовољности, да можеш сам да прегрмиш све што би у планини могло да се догоди. А пре поласка одржавају брифинге: не дао бог да уза се немаш и најмању ситницу од опреме, макар аспирина... Али, зато је Денали успон с најмањом стопом смртности!

Планина без шерпаса

Прича да је Денали застрашујући, јер се на планину иде без водича, носача и куvara. То значи да се на леђима носи тридесет, а на санкама вуче још четрдесетак килограма опреме и провијанта. По дванаест сати дневно пешачења и верања, још неколико сати за постављање логора, за отапање леда и припремање хране... па докле ко стигне.

– Највећи проблем није температура, која се спушта чак и до педесет степени испод нуле, већ ветар, који, уг-

лавном, не престаје. Зими се на Денали попело само троје људи. Јер, лети дан траје 23 сата, а зими је 23 сата ноћ. Од те тројице, двојица њих су написала књигу о својој авантури и дали јој наслов "Минус 148". Наравно, то није била апсолутна температура, већ субјективна, она у којој је урачунат фактор ветра! То би требало да значи да је температура била око минус шездесет, а ветар брзине од око сто километара на час! Ко да се не сети оне наше изреке: не боји се Цига мрза, него ветра. Само што је то на Аљасци многоструко горе.

А већ кад је "пао" највиши врх Северне Америке, почео је да мерка и на другу страну. Тако је, од децембра 2007. до јануара 2008. године, боравио у Андима и попео се на Аконкагуу која је, са 6.964 метра, највиши врх Јужне Америке.

– Ту смо поставили светски рекорд – рекао је не скривајући понос. – Јер, били смо једина група која се стопроцентно попела горе: пошао је двадесет један планинар, на Аконкагуу је стигло – комада двадесет један. Сви! Била је то експедиција у организацији "Екстрим самит тима" (Extreme summit team), под вођством Драгана Јаћимовића, нашег легендарног планинара.

Иста екипа је прошле године стигла и на Манаслу, четврти најтежи врх на свету. Непал, Хималаји, 8.163 метра.

– И опет смо поставили рекорд – хвали се Раша. – Манаслу је изузетно тежак. За пола века верања по Хималајима, на Манаслу се попело само двеста деведесет људи. Иначе, прошле године тамо су била два највећа организатора пењања, Британац Хенри Тод и американац Расел Брајс. Када смо дошли, на планини је било око триста педесет пењача. А од њих, на врх је дошло само деветнаест.

Од тих деветнаест, десет је било наших. Од дванаест, колико нас је кренуло. Сви су нас гледали сумњичаво и вртели главама. Сигурно су помишљали: зар опет ови људи Срби?

Прича да такве, ипак озбиљне експедиције, могу да потрају и по месец-два. Та, на Манаслу, трајала је тачно четрдесет пет дана. Ова следећа, на Монт Еверест, потрајаће готово два и по месеца: полазе 28. марта, а ако све буде ОК, планирају повратак за 6. јун.

Иначе, на Хималајима се плаћа такса за пењање на врхове изнад 8.000 метара, а таквих је четрнаест. Остало је фрај. Ова на Еверест, на пример, кошта десет хиљада долара.

– Сиротиња. То им је најзначајнији извор прихода...

Планинска психијатрија

– Ма, одакле мени паре – одговара згрануто на моје наивно а невино питање. – То, барем за мене, кошта ђаво и по. Помажу нам "Колубара", Општина Лазаревац, ЕПС... Сви редом.

Ипак, наглашава, највећа помоћ му је разумевање породице и колега из редакције.

– Ожењен сам, имам предивну супругу и три преслатка сина, тако да и кад ме нема, не може да буде досадно. Мада, прибојавам се да њено стрпљење има границе? Шалим се... Мислим, надам се да није тако. И кад је реч о послу, о колегама, такође никада није било проблема. Као фоторепортер много тога могу да обавим у међувремену, тим пре што "Колубара" излази на петнаест дана, а нађе се и од годишњег одмора... Заправо, увек цео годишњи одмор.

Мало је промислио, па наставио:

– Код оваквих експедиција важно је да се људи добро познају. Кад загусту да знаш на кога и зашта можеш да се ослониш. Затим, ако траје дуго, тешко је све време гледати иста лица, па још ако су лоши људи... Мада, планина је најбољи психолог. Јер, на планини свако покаже своје право лице, свој карактер. Она је и психијатар, има својство да лечи душевну тескобу, али и да оплеменењује. Некад се и не стигне горе! Не мора се на врх по сваку цену. Посебно ако се крене на невиђено... може горе да се остане и заувек. Планина или дозволи или не дозволи да се попнеш. Због тога и избегавамо онај израз – "освојити". Па, нисмо конквистадори, већ трун, мрва, сасвим безначајни пред моћном планином.

Милош Лазић

Највиши врхови као изазов: Манаслу, Хималаји

Суботичка веза

Први студентски дом на Балкану био је свадбени дар града Суботице

Када, је 4. априла 2004, студентском дому у Парку Ђирила и Методија, данас Студентском парку, враћен стари назив – “Дом Александра Првог Карађорђевића”, у медијима је то оцењено као акт пристojности и грађанске одговорности, а догађај искоришћен за нашироко писање о “враћању имовине краљевској породици”.

“Најстарији студентски дом на Балкану поново носи име по свом ктитору”, надахнуто је, све с ускличником, написао извештач извесних дневних новина (док је Иви Рибару, званом Лола, после улице и културно-уметничког друштва, одузет и студентски дом).

Али, да ли је дом збиља враћен “старом власнику”? Да ли је краљ Александар Први Карађорђевић заиста био његов ктитор?

Прича што следи најупечатљивији је пример да је идеологија најчешћи зачин историје, односно да је реч о “растегљивој” науци.

Почело је 1922. године, у данима који су претходили венчању краља Александра и румунске принцезе Марије. А како то обично бива, за поданике Краљевине СХС указала се изузетна прилика да се истакну, па и надмећу, у удвориштву.

“На вест, која је објављена почетком маја 1922. године, о предстојећем венчању Њ. В. краља Александра с румунском принцезом Маријом, на седници проширеног Сената Суботице од 8. маја 1922. године, поднесен је предлог градског Сената у погледу свадбеног дара града Суботице Њ. В. краљу, изнесеном од стране градског начелника др Андрије Плетикосића.

На седници градског Сената од 5. јуна 1922. потврђена је Одлука Сената од 8. маја. Том приликом свечани говор одржао је велики жупан г. Паја Добановачки, који је, између оста-

лог, рекао: ‘... Представници који су, желећи дати достојна одраза својим племенитим осећањима, одлучили да ће у сврху овековечења венчања њ. в. краља Александра Првог и краљице Марије на дан 8. јуна 1922. године основати Задужбину, која ће на вечна времена носити имена узвишеног владалачког пара. Из своте скупљене у ову сврху ове задужбине, подигнуће се дом високошколаца у Београду у коме ће се сместити слушаоци високих школа, који су надлежни у Војводини, без разлике вере и народности.”

као и да је суботички Сенат одлучио и о будућем имену дома.

Свадбени дар, као даровницу грађана Суботице, предало је краљу Александру Првом посебно изасланство у којем су били велики жупан Паја Добановачки, градоначелник др Андрија Плетикосић, велики бележник др Лазар Орчић, финансијски сенатор Илија Лепедет, земљопоседник Јаша Мачковић и лекар, професор др Ђуро Шант. Ова даровница је имала назив “Суботица –Бела – Свадбени дар”.

Добро, ако ћемо поштено, Њ. В. је поклон могло да списка на нешто друго, чисто сумњам да би му се неко испречио у том науку. Али, зашто је студентски дом подигнут са закашњењем од готово шест година?

Одговор опет крије варљива историја. Наша одана савезница Француска благоизволела је тих дана поднети захтев Краљевини Југославији за наплату – ратног дуга! За оне распарене гојзерице, за неодговарајућу џебану, па чак и за превоз бродовљем до Крфа и Бизерте, којег не би ни било да руски цар Николај Романов није запретио да ће, у супротном, с Немцима потписати сепаратни мир, “савезници” су потраживали суму која је износила такорећи половину нашег буџета!!!

И исплаћено им је, у златним францима. Успут је подигнуто прелепо здање француске амбасаде у Париској улици у Београду, као и

споменик захвалности Француској на Калемегдану. Отуда је сав новац, без обзира на племените намере, ишао у измирење дуга.

После су у Марсељу убили краља.

Пројекат за овај дом је израдио руски архитекта Грегорије Павлович Коваљевски. Био је то први студентски дом на Балкану.

Милош Лазић

„Дом Александра Првог Карађорђевића“

Тако пише, црно на белом, Јосо Шокчић, у делу “Суботица пре и после ослобођења”, посебном издању објављеном поводом двадесетогодишњице ослобођења и уједињења, 1938. године.

Тако се сазнаје да је сенат Суботице у ову сврху одобрио износ од милион динара, с тим што је половина суме дата 1922, а друга половина догодине,

Историјска амнезија

Победници су написали нову историју у којој није било места за хероје какав је био он

Пуковник Драгутин Гавриловић, војник који је ушао у повест херојском одбраном Београда 6. и 7. октобра 1915. године, носилац највиших српских, југословенских и француских одликовања, умро је 1945. године, одмах након повратка из логора где је био заточен као немачки ратни заробљеник. По неким изворима, његова смрт је била последица старости и заробљеништвом изнуреног тела... Али и скрханог духа. Јер, у центру Београда, баш повише Славије, пресрела га је група обесних а “правоверних” младића и сурово малтретирала због блештавих предратних одликовања којима се тог јутра старац с поносом окитио.

По изричитој наредби тадашњег партијског и државног врха сахрањен је без војних почести, а у гробници блиског породичног пријатеља на београдском Новом гробљу, у близини цркве светог Николе. Почаст која му је свакако припадала ускраћена му је под изговором да би то имало значење подржавања – “великосрпских хегемонистичких претензија” (које нам и данас наша бивша браћа набијају на нос)!

Победници су написали нову историју у којој није било места за хероје какав је био Драгутин Гавриловић: повест Југославије између два светска рата описана је као “страховлада” ненародног режима, а илустрована причама о тамновању чланова илегалне Комунистичке партије Југославије са винаверовским преводима дела Маркса и Енгелса у Лепоглави. Из исте кухиње потиче и оно “откриће” да тог кишног октобра 1915. године мајор Гавриловић уопште није изговорио речи које му се приписују! А рекао је:

“Тачно у петнаест часова непријатељ се има разбити вашим силним јуришем, разнети вашим бомбама и бајонетима. Образ Београда, наше престонице, има да буде светао. Војници! Јунаци! Врховна команда из-

Драгутин Гавриловић

брисала је наш пук из свог бројног стања. Наш пук је жртвован за част отаџбине и Београда. Ви немате више да бринете за ваше животе који више не постоје. Зато напред у славу. Живела отаџбина! Живео Београд!?”

Извођачи шнајдерских радова на нашој националној повести установили су да би мајор Гавриловић, да је збиља изрекао то што јесте, догурао много даље од чина пуковника, прећутавши да се он демобилисао из активне војне службе неколико година после рата, када је постављен за начелника наставног пука у Крушевцу, а што се сматрало чиновничким послом у којем није било напредовања.

Драгутин Гавриловић је рођен у Чачку 1882. године. Имао је само деветнаест кад је завршио војну академију, да би затим био и учесник свих ратова које су Србија и Југославија водиле. Највећа и најпознатија битка му је она позната као “одбрана Београда”, мада је данас јасно да је то, заправо, била борба за време,

за обезбеђење одступнице врховној команди, војсци, народу и државном апарату.

Тих дана, почетком октобра 1915, на Београд су се обрушиле четири немачке односно аустријске дивизије, док су у одбрани, под командом пуковника Душана Туфегџића, учествовала само шест већ осута батаљона српске војске. Немци су форсирани Саву код Аде Циганлије, а Аустријанци Дунав код купатила “Шангај”, на положају који је држао 2. батаљон 10. кадровског пука, којим је командовао управо мајор Гавриловић. Аустријске јединице су се утврдиле испред железничког насипа, а наше, покушавајући да их спрече да утврде мостобран, на Дорћолу, дуж Банатске улице. У први напад кренуо је жандармеријски одред, али, упоркос тешким губицима, није успео да потисне непријатеља. Једино решење је било – општи контранапад. Мајор Гавриловић је испред кафане “Јасеница” окупио преостало људство из своја три вода, из два вода 3. батаљона и остатке Сремачког добровољачког одреда и одржао свој чувени говор, да би затим наредио јуриш.

Преживела је шачица бораца, а мајор Драгутин Гавриловић је тешко рањен и на рукама изнет с бојишта.

Посмртни остаци изгинулих хероја су, после победоносног повратка наше војске, пренети у заједничку Спомен-костурницу у подножју Јакшићеве куле, наспрам цркве Ружице, на Београдској тврђави (то је она кула баш испод “Калемегданске терасе” у којој је, уз благослов Завода за заштиту споменика културе, почетком овог миленијума освануо отмени кафић).

Иначе, у цркви Рождества пресвете Богородице, у Ружици, која је и сама тешко пострадала током аустријског бомбардовања и окупације, и дан-данас се сваке године одржава литургија у помен овим јунацима и спомиње сваки од њих, поименице.

Милош Лазић

Градска кућа

У Апатину нема апатичних

Најразноврснији биљни и животињски свет резервата природе у којем живи и пресивалиц - лептир којег нема нигде другде на свету. - Азијски платан стар је више од 160 година, а у католичкој цркви Узнесење Маријино, налази се и слика Црна Богородица, једна од три за колико се зна да постоје у свету. – Шта је чарда

Има две претпоставке како је Апатин добио име, али свакако не због апатије која – помислио би когод – овде влада. Ма неее.

Овде све просто куља од живота. Како и не би кад је Апатин уз Дунав и његове ритове, кад је ту резерват природе „Горње Подунавље“, топли извори и бања Јунаковић у истоименој шуми. У резервату живи тушта и тма ретких биљака и животиња. Само сисара има више од педесет, а птица готово триста врста. Црна рода је природна реткост, као и орао белорепан, птице које су на међународним листама угрожености. Чак 220 врста птица овог резервата

су на црвеној листи заштите а 160 од тога проглашено је за природну реткост. Риба има више од педесет врста, од којих 16 и ретко где у свету. На пример: чик, балавац, вретенар, гавчица, источна говедарка... Поред водоземаца и гмизаваца има и инсеката разних, попут вилиног коњица, а лептир пресивалиц не живи нигде другде на целој кугли земаљској. Има у резервату „Горње Подунавље“ стабала толико старих да су под заштитом државе. Један азијски платан стар је више од 160 година, стреми у небо тридесет метара а обим му је четири метра и двадесет центиметара.

Такво место, таква природна богатства нормално је да су привлачили људе кроз историју, па су се и отимали око њега. У ствари, још од праисторије када су се надгорњавали Сармати, Келти, Готи...

Немачка „централа“

У првом веку овде су се ушанчили Римљани бранећи провинцију Панонију. У шестом веку долазе Словени, а крајем деветог Мађари који на овом простору оснивају државу иако су словенска племена чинила већину становништва. Нема везе. Ко је јачи, тај тлачи.

Птице на далеководима

Бождар Босанчић

Инжењер Бождар Босанчић (45), рођени је Апатинац. У Пословници Апатин, Огранак ЕД Сомбор, ПД „Електровојводина“ ради 18 година, најпре као пословођа, а од пре две године као руководилац. Има 19 запослених, од тога је 14 монтера. Они опслужују готово 14.000 домаћинстава и 160 фирми и предузећа. Између осталог, воде бригу и о 190 километара далековода који се протежу кроз резерват природе „Горње Подунавље“. Ту, наравно, живи разноврстан животињски свет, па се дешава да птица грабљивица дограби плен и са њим узлети на конзолу и тамо буде спржена. Због тога долази до прекида струје, али само у трајању 0,3 секунде, што потрошач и не примети. Проток струје се потом аутоматски наставља.

Босанчић је, иначе, отац две кћерке, Александре (18) и Маријане (11) а у браку је са Кристином, педагогом.

У 14. и 15. веку феудалци овде подижу дворце а око њих се насељавају рибари, ловци, лађари и воденичари. Тако се Апатин 1417. године помиње као посед Стефана Лазаревића, а под Турке је пао половином 16. века и под њима био скоро век и по. Када је оно Арсеније Чарнојевић дошао са Србљима (1690) у велику сеобу, насељавали су се у Апатину, Сомбору и Пригевичи. Али ни шездесет годинаца није прошло а дођоше дивљи и истераше питоме, илити, другим речима: масовно дођоше колонисти из Немачке, организовано, лађом, Дунавом. Срби су расељени, углавном, у Стапар. Апатин је постао главна база немачког ширења у Војводини, па је зато добио посебну подршку из „централе“. Насељене су углавном занатлије, па се брзо подижу школе, рибарске станице, занатске радње, стамбене зграде... Дворска комора подиже (1756.) пивару и пецару а осам година касније једну од највећих текстилних радионица у Бачкој. Захваљујући њима, Апатин економски просто цвета и захуктава се, нарочито по оснивању прве банке и штедионице (1869.). Радило је тада и Зб циглана. Њихова цигла и цреп уграђена је у многа здања у Бечу и Пешти.

А када се завршио Други светски рат, према плану колонизације, новембра 1945. стигле су прве борачке породице из Лике. Тада је још једном, последњи пут, промењен национални састав града. Срба је, отуда, данас у Апатину више од 60 одсто.

Јединствен споменик културе

Када сам већ поменуо колонизацију и то време, намах ми се јавља слика овдашњег Културног центра, заправо негдашњег Дома културе који је проглашен за споменик културе, јединствен у свету. А видећете и због чега.

Градили су га, све до 1949. године, Личани – колонисти, Мађари и оно Немаца што је преостало и то од цигле широког формата с околних салаша. Затим је позван чувени предратни црквени сликар Рудолф Удвари, који је оставио трага и у Бечу и Пешти, да га ослика изнутра. На најважнијој сцени представљен је грб нове државе са пет бакљи изнад Дунава. Таваница има укупно пет соцреалистичких приказа: осим симбола нове државе осликане су следеће теме: „Ратарство“, „Обнова и изградња“, „Братство и јединство“ и „Уметност у новој држави“.

Зидне слике Рудолфа Удварија налазе се и у свечаној сали апатинске

Чарда на Дунаву

Православна црква – на средокраћу тока Дунава

Католичка црква

Градске куће, у главној улици, која је највредније архитектонско дело у овом месту, грађено од 1907-1909. године. У истој улици је и католичка црква Узнесење Маријино, подигнута крајем 18. века. У њој је живописана Црна Богородица, једна од три за које се зна да постоје у свету. Поред цркве је дрво засађено 15. августа 1795. године, када су освештани темељи, а донето је са дочашћа у Светој земљи. Леп архитектонски споменик у Апатину је и Црква срца Исусовог, која никада није довршена, прилично је и пропала, али се обнавља средствима негдашњих Апатинаца који живе у Немачкој. У овом граду постоји и јеврејска синагога, а Сабор светих апостола је православни храм који велелепношћу плени намерника. Изграђен је у српско-византијском стилу, а пројектовао га је чувени архитекта Пеђа Ристић.

Средокраћа дунавског тока

Ту где је црква, на обали Дунава или око петсто метара низводно, где је чарда „Златна круна“ - неко је израчунао – средокраћа је дунавског тока.

Кад рекох – чарда – мало ко зна право значење те речи.

Реч чарда (која се данас користи само у мађарском и српском) потиче из персијског језика и означава настрешницу на четири стуба. Чарде су се још од Средњег века на нашим просторима налазиле поред друмова и река и биле

су свратиште за одмор и окрепљење. Поред њих више нема, али су зато све привлачније ове на Дунаву, где се добро једе и пије.

Бачка је позната по особеној, обилној кухињи која је ушла у легенде и песме. Опевао ју је и Ђорђе Балашевић, а изворна, у извођењу „Тамбурице пет“ гласи: „Бачки ручак обичан, има ред свој логичан. /Добра чорба кисела, жута, мрка и бела. /Па закуска шарена, шунка јаја барена. /Затим риба печена, са лимуном сечена. /Онда чорба купуса с месом добра укуса, /затим коха чинија, чинија, /од свега најфинија, финија. /Па печење пуњено, потпечено, румено, /затим ћурка ногата, и салата богата,

/гибаница макова, вина пуна акова, /и сиреви, и воће, и колача ко хоће. /Затим као што је ред, што је ред, /кафица и сладолед, сладолед, /ораси у шећеру, шећеру, /онда чекаш вечеру, вечеру.“

Док смо још поред Дунава, ваља рећи да апатинско бродоградиле тавори, али се ради на подизању међународне марине и пристана за путничке бродове, као и Робнотранспортног центра са безцаринском зоном и пристаништа за теретне бродове.

Апатин је један од најбогатијих градова Војводине. Сви са којима сам разговарао кажу да се успех у знатној мери може приписати дугогодишњем председнику општине др Живораду Смиљанићу. Он је најзаслужнији и за подизање бање Јунаковић која сада има десет отворених базена, један затворен (терапијски), четири тениска терена, две финске сауне и теретану и да даље не набрајам, а завршава се изградња осмостазних куглана и spa & wellness центра. Између осталог, лечи све врсте реуматизма и стерилитет код жена. Вода допире са 700 метара дубине на површини има 50 степени Целзијуса.

И на крају, кад се каже – Апатин, шта вам прво пада на памет? Мени пиво. Чувено апатинско пиво које је, видели смо, почело да се точи 1756. године задржавши и дан-данас примат у том послу, раме уз раме са најбољим пиварама света.

Слободан Стојићевић

Фото: М. Дрча

ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА КРОЗ ИСТОРИЈУ

Пре више од сто година на водопадима плаховите Вучјанке никла је хидроелектрана необичне лепоте

„У зиму 1900. године извесним својим послом путовао сам преко Лесковца у Власотинце. Вративши се натраг у Лесковац, одем да видим падове Вучјанске реке и да их, у то доба, проценим у погледу њихове употребе. Дошав до врло повољних резултата, потражим тадашњег председника општине лесковачке (...) и станем му објашњавати како би било корисно да се ухвате падови вучјанске реке и да се електрична струја тамо произведена доведе у лесковац. Мене је необично изненадила готовост с којом је председник општине прихватио мој предлог.“

Спремност Лесковчана да прихвате добре идеје и да у томе нађу интерес и могућност зараде, о чему је говорио професор Ђорђе Станојевић у наведеном цитату, била је евидентна и пре његове посете овим крајевима. Лесковчани су, наиме, још од 1884. године у околним селима: Стројковцу, Вучју, Козару и Грделици, захваљујући дугој традицији гајења конопље, почели да подижу гајтанаре, кудељаре, мале фабрике канапа и ужарије. Тридесетих година 20. века из тих радионица изникле су фабрике текстила због којих је Лесковац назван српским Манчестером.

Бисер српске електропривреде

Водопади плаховите Вучјанке, показало се, убрзо су почели да покрећу машине наведених фабрика, а Лесковчанима подарили електрику – хидроелектрана изграђена 1903. године претварала је снагу реке у електричну енергију.

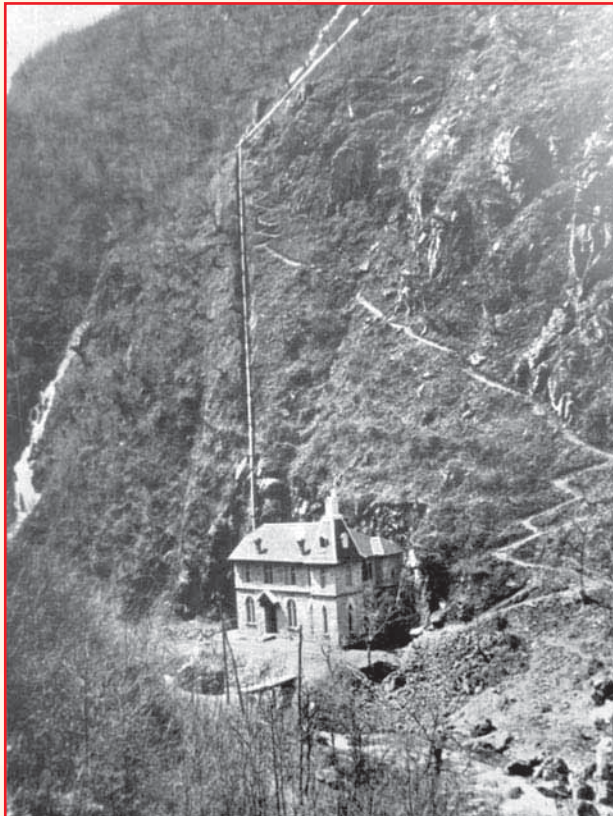
Предузетни Лесковчани су, пре тога, увидевши да је „електрика појава потпуно исплатива“, основали Лесковачко електрично друштво, на чијем се челу, као председник, налазио професор Станојевић.

Расписане су „офертилне лицитације“: једна за набавку машина и материјала за довођење струје до Лесковца, а друга за израду довод-

Светло у „Српском Манчестеру“

ног канала и зграде хидроелектране. Први посао добила је фирма Siemens&Halske; њени стручњаци су инсталирали два генератора снаге од по 139 kVA и две водне турбине од 200 KS, произвођача J.M. Voith. Израда канала била је поверена грађевинском предузимачу Јосифу Гранжану, који је неколико година пре тога учествовао у изградњи хидроелектране на Бетињи, код Ужица.

Канал, дужине око 1 000 метара, ширине и дубине око метра, уклопио се у шумовите пределе и литице кањона реке. Са једне стране уклесан је у стену, а са друге је сазидао потпорни зид. Хроничари су забележили да су на неприступачним местима радници конопцима спуштани како би минирали стене... Природна лепота изградњом канала није нарушена, штавише са његовог обода пружа се величанствен поглед на водопаде, камене литице и на кањон реке. „Вучју предстоји лепа будућност, јер му је и сам положај врло згодан, електрификација је изведена у селу, а околина је пуна романтичности, те је у изгледу да ће привлачити све више

Првобитни изглед Хидроелектране „Вучје“

пажњу туриста и Лесковчана“ – писао је „Лесковачки гласник“.

Вод дужине 17 километара који је повезивао хидроелектрану и град Лесковац (са којим је Електрично

друштво имало уговор о осветљавању), представља најстарији далековод у Србији.

Кубуре са осветљењем

Записано је и да је Лесковачко електрично друштво тада у свакој кући у Вучју поставило инсталације за по једно сијалично место – бесплатно, а Вучјанци су у почетку били ослобођени плаћања потрошене струје!

Потреба за електричном енергијом нарастала су, међутим, убрзано. Електрично друштво молило је потрошаче да смање потрошњу, нарочито у време ниског водостаја Вучјанке, али и опомињало: „Друштво обраћа пажњу претплатницима да не гору сијалице јаче од оних на које су се претплатили (...) и да не троше струју на оне послове за које се нису претплатили и на које немају права, и тиме не ометају правилан рад постројења.

Нека дакле не буде никоме криво ни жао што је друштво решено да према таквим несавесним претплатницима, који из пакости – зле намере, или каквих других себичних разлога ометају правилан рад постојења, предузима мере које неће бити пријатне ни за те претплатнике ни за друштво.“ Потрошачи су се, пак, жалили да услед слабог напона прегоревалу сијалице: „Догоди се да сијалица тек што је купљена прегори у моменту. У овом случају и продавци сијалица долазе у незгодан положај код својих муштерија пошто се зна да свака сијалица треба да светли прописан број часова, наједаред им муштерија враћа изгорену сијалицу и наравно захтева другу у замену. А сијалица није јефтина, па да се жртвује...“, извештавао је „Лесковачки гласник“.

Тек тридесетих година 20. века електрана је проширена са још једним генератором, снаге 800 kVA.

Сања Рославцев

ХЕ Вучје део светске баштине

Тих, тридесетих година, чувени Лесковчанин Лаза Теокаревић направио је корак напред у текстилној индустрији. До тада је, наиме, за све индустријалце било нарочито важно да им фабрике буду што ближе железници. Подсетимо, железница је стигла у Лесковац 1886. године.

(Неуки народ јој је и овде певао: „Иде шпорет, вуче шифоњери“)

Поменутом Лази, међутим, близина железнице није била од пресудног значаја. Он је, захваљујући искуству и пажљивом посматрању, закључио да су вода Вучјанке и влажност ваздуха овог краја од пресудног значаја за квалитет вунене тканине. Тако је 1932. године у Вучју подигнута чувена штофара, а новоизграђени грађевински комплекс чинили су административни, индустријски и стамбени објекти у власништву породице Теокаревић. Архитекта је био свестрани градитељ отмених престоницких и лесковачких кућа, Григорије Самојлов. Фабричке хале биле су климатизоване, а за раднике је направљено лепо насеље сачињено од комфорних зграда окружених баштама... Вучје је постало надалеко познато по чоји, тешкој и лакој, која се користила за израду униформи железничара, финансијских службеника, официра, поштара, жандара.

Поменимо, на крају, и то да је хидроелектрана у Вучју 2005. године уврштена у листу Milestone, коју чине објекти, проналазци и достигнућа из историје електротехнике, електронике и сродних области. ХЕ Вучје је на 64. месту објеката у свету, а на 15. у Европи.

1000 динара

kwh

ЕЛЕКТРОПРИВЕДА СРБИЈЕ